

Krajský pamiatkový úrad Prešov

Hlavná 115, 080 01 Prešov

Pamiatková zóna Vrbov

Zásady ochrany pamiatkového územia

TEXTOVÁ ČASŤ

Krajský pamiatkový úrad Prešov
Hlavná 115, 080 01 Prešov

zodpovedný riešiteľ:

Ing. arch. Pavol Jackovič

autorská spolupráca:

Ing. Eva Semanová

JUDr. Mgr. Gabriel Lukáč

OBSAH

1.	ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE	6
1.1.	Názov pamiatkového územia	6
1.2.	Názov obce a katastra, v ktorom sa pamiatkové územie nachádza	6
1.3.	Vyhlásenie pamiatkového územia	6
1.4.	Vymedzenie hranice pamiatkového územia	6
1.5.	Vymedzenie hranice ochranného pásma	7
2.	ODÔVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA	8
2.1.	Dôvod spracovania zásad ochrany pamiatkového územia	8
2.2.	Historický a urbanisticko-architektonický vývoj sídla	9
2.2.1.	Historický vývoj sídla	9
2.2.2.	Urbanisticko-architektonický vývoj sídla	11
2.2.3.	Prehľad významných udalostí historického a stavebného vývoja	14
2.2.4.	Vývoj zelene v území	15
2.2.5.	Vývoj územia od vyhlásenia pamiatkovej zóny	16
2.3.	Urbanistická štruktúra pamiatkového územia	16
2.4.	Charakteristika pamiatkových hodnôt územia hmotnej povahy	17
2.4.1.	Obraz krajiny a vonkajší obraz územia	17
2.4.2.	Vnútorý obraz územia	18
2.4.2.1.	Dominanty, akcenty a charakteristické priehľady	18
2.4.2.2.	Hmotová skladba zástavby	18
2.4.2.3.	Strešná krajina	19
2.4.3.	Historický pôdorys	21
2.4.3.1.	Pôdorysná štruktúra	21
2.4.3.2.	Parcelácia	22
2.4.3.3.	Pôdorysná skladba zástavby	23
2.4.4.	Funkčné využitie územia	24
2.4.5.	Objektová skladba územia	25
2.4.5.1.	Verejné priestory a komunikácie	25
2.4.5.2.	Stavebné objekty a ich kategorizácia	25
2.4.5.3.	Nosné prvky systému zelene	32
2.4.6.	Prvky uličného interiéru a uličného parteru	34
2.4.7.	Archeologické náleziská	35
2.5.	Charakteristika pamiatkových hodnôt územia nehmotnej povahy	36
2.5.1.	Súpis zistených historických názvov	36
2.5.2.	Významné osobnosti	37
2.6.	Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany	37
2.6.1.	Urbanisticko-historické hodnoty pamiatkového územia	38
2.6.2.	Architektonicko-historické hodnoty pamiatkového územia	39
2.6.3.	Umelecko-historické hodnoty pamiatkového územia	39

2.6.4.	Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk	40
2.6.5.	Pamiatkové hodnoty systému zelene v pamiatkovom území	40
2.6.6.	Odôvodnenie ochrany pamiatkového územia	40

3.	POŽIADAVKY	41
3.1.	Základné požiadavky ochrany pamiatkového územia	41
3.2.	Požiadavky na zachovanie chránených pohľadov, siluety a panorámy	42
3.3.	Požiadavky na zachovanie výškového a hmotovo-priestorového usporiadania objektov a strešnej krajiny	42
3.3.1.	Požiadavky na zachovanie a ochranu historických dominánt	42
3.3.2.	Požiadavky na zachovanie výškového zónovania sídla a hmotovej skladby zástavby	42
3.3.3.	Požiadavky na zachovanie a regeneráciu strešnej krajiny	42
3.4.	Požiadavky na primerané funkčné využitie pamiatkového územia	44
3.5.	Požiadavky na zachovanie a regeneráciu historického pôdorysu	45
3.5.1.	Požiadavky na zachovanie pôdorysnej štruktúry územia a parcelácie	45
3.5.2.	Požiadavky na zachovanie pôdorysnej a hmotovej skladby zástavby pri realizácii novostavieb, prístavieb a nadstavieb a pre revitalizačné plochy	45
3.6.	Požiadavky na zachovanie a regeneráciu objektovej skladby územia	48
3.6.1.	Požiadavky pre verejné priestory a komunikácie	49
3.6.2.	Požiadavky pre stavebné objekty so zásadou diferencovaného prístupu pri ochrane, obnove a údržbe podľa kategórií	49
3.6.2.1.	Základné požiadavky na zachovanie a obnovu NKP	52
3.6.2.2.	Základné požiadavky na zachovanie a úpravu nehnuteľností v pamiatkovom území, ktoré nie sú NKP	54
3.6.3.	Požiadavky na zachovanie, úpravu a údržbu nosných prvkov systému zelene	56
3.6.3.1.	Všeobecné požiadavky pre pamiatkové územie	56
3.6.3.2.	Požiadavky pre zeleň uličných interiérov	56
3.6.3.3.	Požiadavky pre samostatné parkové dispozície	57
3.6.3.4.	Požiadavky pre zeleň dvorov a záhrad	57
3.6.3.5.	Požiadavky pre zeleň areálov	58
3.6.3.6.	Požiadavky pre príľahlé brehové porasty	58
3.7.	Požiadavky na zachovanie prvkov uličného interiéru a parteru	59
3.7.1.	Požiadavky pre uličné interiéry	59
3.7.2.	Požiadavky pre uličné partery	59
3.7.3.	Požiadavky pre oplotenia a premostenia	60
3.7.4.	Požiadavky na zachovanie pôvodných a aplikovanie nových stavebných materiálov	60
3.7.5.	Požiadavky pre osvetlenie verejných priestorov a ilumináciu objektov	61

3.7.6.	Požiadavky pre riešenie infraštruktúry a jej technických zariadení	61
3.7.7.	Požiadavky pre prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia	61
3.7.8.	Požiadavky pre umiestnenie nových umeleckých diel a artefaktov	62
3.7.9.	Požiadavky pre umiestnenie reklám, reklamných, informačných a propagačných zariadení	62
3.7.10.	Požiadavky pre umiestnenie dočasných stavieb a zariadení	62
3.8.	Požiadavky na zachovanie a prezentáciu archeologických nálezísk	63
3.9.	Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia	63
3.10.	Prezentácia pamiatkového fondu PZ Vrbov	63
4.	ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA	64
4.1.	Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii pamiatkového územia	64
4.2.	Aktualizácia zásad	66
4.3.	Záver	66
5.	PRÍLOHY	67
5.1.	Zoznam podkladov	67
5.1.1.	Prehľad platných územnoplánovacích dokumentácií a štúdií	67
5.1.2.	Mapové podklady	67
5.1.3.	Staršie prieskumy a výskumy, archeologické výskumy územia	67
5.1.4.	Archívne materiály	67
5.1.5.	Literatúra a ďalšie pramene	67
5.2.	Historická dokumentácia	68
5.3.	Fotografická dokumentácia	68
5.4.	Grafická dokumentácia	68
5.5.	CD nosič	68
6.	PRÁVNE NORMY	69

1. ZÁKLADNÉ IDENTIFIKAČNÉ ÚDAJE

1.1. Názov pamiatkového územia

Pamiatková zóna Vrbov (ďalej aj „PZ Vrbov“, „pamiatková zóna“ alebo „PZ“).

1.2. Názov obce a katastra, v ktorom sa pamiatkové územie nachádza

Obec Vrbov, katastrálne územie Vrbov (č. katastra 870447).

1.3. Vyhlásenie pamiatkového územia

Pamiatkovú zónu Vrbov, zapísanú v Ústrednom zozname pamiatkového fondu (ďalej aj „ÚZPF“), v registri pamiatkových zón pod číslom 97, vyhlásilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, sekcia kultúrneho dedičstva rozhodnutím č. MK-4700/2009-51/15312 zo dňa 02. 12. 2009 v súlade s ustanovením § 17 odsek 2 zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov (ďalej aj „pamiatkový zákon“) a v súlade s ustanovením § 46 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších zmien a doplnkov, ktoré nadobudlo právoplatnosť dňa 15. 02. 2010.

1.4. Vymedzenie hranice pamiatkového územia

Čísla viacerých parciel Pamiatkovej zóny Vrbov platných k dátumu právoplatnosti rozhodnutia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. MK-4700/2009-51/15312 zo dňa 02. 12. 2009, ktorým bola vyhlásená pamiatková zóna, boli medzičasom zmenené. Vo vymedzení hranice Pamiatkovej zóny Vrbov uvádzame parcely z aktuálnych mapových podkladov – snímok z katastrálnej mapy v mierke 1 : 1000, vydaný Okresným úradom Kežmarok, Katastrálny odbor Kežmarok dňa 31. 07. 2014.

Východiskovým bodom hranice PZ Vrbov je severovýchodný roh parcely č. 40. Hranica vedie v smere hodinových ručičiek južným smerom po východnej hranici parcely č. 40 do jej juhovýchodného rohu. Odtiaľ pretína parcelu č. 7588/1¹⁾ najkratšou spojnicou do severovýchodného rohu parcely č. 305/1²⁾ a po východnej hranici parciel č. 305/1²⁾ a 307³⁾ južným smerom až do juhovýchodného rohu parcely č. 307. Odtiaľ v predĺžení južnej časti východnej hranice parcely 307 pretína parcelu č. 7588/1⁴⁾ k jej južnej hranici, po ktorej pokračuje západným smerom a po južných hraniciach parciel č. 7590/1, 7586/1⁵⁾ a 322 až do juhozápadného rohu parcely č. 322. Odtiaľ vedie po južnej hranici parcely č. 7586/1 po prvé zalomenie, od ktorého pretína parcelu 7586/1 najkratšou spojnicou do juhovýchodného rohu parcely č. 333 a pokračuje po jej južnej hranici, kde sa lomí severným smerom do juhovýchodného rohu parcely č. 335. Tu sa opäť lomí a pokračuje západným smerom po južných hraniciach parciel č. 335, 338, 342/2⁶⁾, 343/1, 347, 350 a západných hraniciach parciel 351, 354, 355, 358 a 359, obchádza parcely č. 361 a 363 po ich západnej, severnej a východnej hranici až do juhovýchodného rohu parcely č. 361. Odtiaľ po východnej hranici parcely č. 359 pokračuje až do severovýchodného rohu parcely č. 358 a východným smerom pretína parcely č. 7590/3⁷⁾ a 7590/1 najkratšou spojnicou do západného zalomenia parcely č. 7 a vedie na sever po západnej hranici parcely č. 7, severných hraniciach parciel 7589/3⁸⁾ a 7589/2⁸⁾ až do severovýchodného rohu parcely č. 7589/2, kde sa lomí a pokračuje južným smerom do severozápadného rohu parcely č. 4. Ďalej obchádza parcely č. 4, 3/1⁹⁾ a 1/1¹⁰⁾ po ich severných hraniciach až do severovýchodného bodu parcely č. 1/1. Odtiaľ pokračuje po hranici parcely č. 7588/1 po prvé zalomenie, od ktorého pretína parcelu 7588/1 najkratšou spojnicou do severozápadného rohu parcely č. 14, pokračuje po severnej a východnej hranici tejto parcely do severozápadného rohu parcely č. 15 a po severných hraniciach parciel č. 15, 18, 19, 22, 23, 26¹¹⁾, 27, 30, 31, 34, 35, 38 a 39 do jej severovýchodného rohu, kde sa lomí a pokračuje po jej východnej hranici až do severovýchodného rohu parcely č. 40, ktorý je východiskovým bodom.

Vysvetlivky:

- 1) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je chybné uvedená parcela č. 7588/2 namiesto parcely č. 7588/1.
- 2) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je chybné uvedená parcela č. 305/2 namiesto parcely č. 305/1.
- 3) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je uvedená parcela č. 306.
- 4) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je uvedená parcela č. 7658/2, ktorá sa v pamiatkovom území nenachádza.
- 5) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je uvedená parcela č. 7586.
- 6) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je uvedená parcela č. 342.
- 7) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 uvedená parcela chýba.
- 8) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je uvedená parcela č. 6/2.
- 9) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je uvedená parcela č. 3.
- 10) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 je uvedená parcela č. 1.
- 11) V rozhodnutí Ministerstva kultúry SR č. MK-4700/2009-51/15312 uvedená parcela chýba.

1.5. Vymedzenie hranice ochranného pásma

Pamiatková zóna Vrbov nemá vyhlásené ochranné pásmo.

2. ODÔVODNENIE OCHRANY PAMIATKOVÉHO ÚZEMIA

2.1. Dôvod spracovania zásad ochrany pamiatkového územia

Požiadavka na spracovanie zásad ochrany pamiatkového územia – pamiatkovej zóny Vrbov vyplýva z dikcie pamiatkového zákona, v zmysle § 29 ktorého je definovaná základná ochrana pamiatkového územia:

(1) Základná ochrana pamiatkového územia je súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkami nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

(2) Krajský pamiatkový úrad vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany podľa odseku 1 a sú podkladom pre územný plán. Zásady sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.¹

(3) Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny obsahujú požiadavky na primerané funkčné využitie územia, na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu a parcelácie, materiálnej a objektovej skladby, výškového a priestorového usporiadania objektov, architektonického výrazu, prvkov uličného interiéru a uličného parteru, historickej zelene, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy, archeologických nálezísk, prípadne ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

(4) Miestne príslušný krajský pamiatkový úrad je dotknutým orgánom štátnej správy pri prerokúvaní územného plánu regiónu, územného plánu obce a územného plánu zóny.¹

Zo znenia § 29 pamiatkového zákona vyplýva požiadavka na vypracovanie zásad ochrany pamiatkového územia. Pamiatkový úrad Slovenskej republiky so sídlom v Bratislave zahrnul vypracovanie Zásad ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Vrbov do plánu hlavných úloh činnosti úradu.

Pamiatková zóna Vrbov bola vyhlásená rozhodnutím Ministerstva kultúry Slovenskej republiky, sekcie kultúrneho dedičstva, č. MK-4700/2009-51/15312 zo dňa 02. 12. 2009 na základe „Návrhu na vyhlásenie pamiatkovej zóny Vrbov“, spracovaného Pamiatkovým úradom Slovenskej republiky v auguste 2005. Tento návrh bol spracovaný z dôvodu neprávoplatného vyhlásenia pamiatkovej zóny Všeobecne záväznou vyhláškou Krajského úradu v Prešove č. 1/2001 zo dňa 20. 09. 2001. Taktiež potvrdil opodstatnenosť ochrany vyplývajúcej z „Návrhu na vyhlásenie historického jadra Vrbov za pamiatkovú zónu“, spracovaného Krajským ústavom štátnej pamiatkovej starostlivosti v októbri roku 1989, v ktorom boli stanovené rámcové podmienky starostlivosti a ochrany v pamiatkovej zóne a podmienky riadenia stavebnej a inej činnosti na území pamiatkovej zóny a ktorý bol doteraz dokumentom na vykonávanie základnej ochrany v pamiatkovom území.

Do podmienok uvedeného rozhodnutia bola zapracovaná aj nutnosť spracovania zásad pamiatkovej ochrany pamiatkového územia, ktoré na základe vyhodnotenia územia z hľadiska jeho urbanisticko-historických, architektonicko-historických a historických hodnôt budú podkladom pre riadenie a koordináciu stavebnej činnosti v danom území a stanú sa východiskovým podkladom pre územnoplánovaciu dokumentáciu¹.

¹ Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov (stavebný zákon).

2.2. Historický a urbanisticko-architektonický vývoj sídla

2.2.1. Historický vývoj sídla

Poznámka: Pre nasledovné nehnuteľné národné kultúrne pamiatky sú v texte použité aj ich zjednodušené, resp. popisné názvy: **NKP Kostol, rímskokatolícky sv. Serváca** – Kostol sv. Serváca, rímskokatolícky kostol; **NKP Kostol, evanjelický a. v.** – evanjelický kostol; **NKP Zvonica, murovaná** – zvonica, **NKP Socha na stípe, Panna Mária Immaculata** – mariánsky stĺp (so sochou).

Obec Vrbov vznikla v 13. storočí v juhovýchodnej časti Popradskej kotliny, v pohorí Levočských vrchov. Prvotná slovenská osada bola viazaná na pôvodne románsky Kostol sv. Serváca z roku 1222, ktorý sa dochoval dodnes. Prvýkrát sa písomne spomína v roku 1251 pod menom Werbew v listine Bela IV a v neskorších rokoch sa Vrbov uvádza ako Verben, Berben alebo Virbo.

Významnou udalosťou pre dejiny Spiša bola nemecká kolonizácia, ktorá prebiehala najmä v 12. a 13. storočí. Kolonisti prichádzajú s vlastnými legislatívnymi normami, akceptovanými domácou štátnou mocou a novými poznatkami z oblasti banskej činnosti a remesiel a rozhodujúci význam mala skutočnosť, že dostávali od uhorských panovníkov aj zvláštne výsady. Tieto privilégia sa ale vzťahovali aj na slovanské obyvateľstvo. Najväčší príliv nemeckých kolonistov sa celkom prirodzene prejavil po tatárskom vpáde roku 1241, ktorý mal aj na Spiš značne negatívny dopad. Intenzívne dosídľovanie devastovaných území kolonistami bolo rozhodujúcim urbanizačným zlomom. Kolonisti prekrývali staršiu sídelnú štruktúru alebo sa usádzali najčastejšie v neosídlených polohách v susedstve už existujúcich slovanských osád. Viaceré sídla, už i predtým predstavujúce určitú organizovanú štruktúru, začali postupne získavať charakter miest so systémom rozparcelovania intravilánu na jednotlivé pozemky. V prípade Vrbova je pravdepodobné, že Nemci si tesne pri slovanskom osídlení založili samostatnú osadu a pomenovali ju po šoltýsovi Menhardovi – Villa Menhardi, pričom obe sídla splynuli okolo roku 1260. Názov Villa Menhardi sa v prameňoch spomína síce v len roku 1268, ale nemecký názov Menhard je uvedený aj na historickej katastrálnej mape ešte z roku 1869.

V roku 1271 kráľ Štefan V. udelil spišským sídlam rozsiahle privilégia, vďaka ktorým sa proces zlučovania urýchlil, Vrbov sa stal slobodným mestečkom a patrilo do Spoločenstva spišských Sasov so sídlom v Levoči. V potvrdení týchto privilégií z roku 1317 sa Vrbov spomína ako „Meynhardova dedina, ktorá sa nazýva Vrbov“ („Vila Meynhardi quae Virbo appellatur“).

V období rokov 1344 – 1412 patrilo Vrbov do Provincie 24 spišských miest. Táto autonómna územno-správna jednotka, tvorená kráľom privilegovanými sídlami, spočiatku združovala 30 väčších sídiel. Ich počet sa napokon ustálil na 24, i keď pôvodne doň patrila aj Levoča a Kežmarok a od roku 1344 sa uvádza ako Provincia 24 spišských miest. Sídla provincie boli silnými konkurentmi pre pôvodné osady a v krátkom čase ich svojím urbanistickým i ekonomickým vývojom predstihli. Na rozdiel od sídel spišských kopijníkov, sa podstatná časť osád s početnejším saským obyvateľstvom v priebehu niekoľkých desaťročí zmenila na sídla s mestskými znakmi. Obyvatelia si mohli voliť richtára a mestskú radu, ktorí rozhodovali nielen vo všetkých administratívnych veciach, ale vykonávali aj nižšie súdnictvo, ktorého základ tvorilo zvláštne spišské právo (Zipser Willkür) spísané v roku 1380.

Pohnuté 15. storočie sa pre spišské mestá začína udalosťou, ktorá veľmi podstatne ovplyvnila ich dejiny. V roku 1412 uhorský kráľ Žigmund Luxemburský za finančnú pôžičku na vojnu s Benátkami záložoval poľskému kráľovi Vladislavovi II. Jagelovskému 13 miest z Provincie 24 spišských miest. Boli to mestá Ľubica, Matejovce, Poprad, Spišská Belá, Spišská Nová Ves, Spišské Podhradie, Spišská Sobota, Spišské Vlchy, Stráže pod Tatrami, Ruskinovce, Tvarožná, Veľká a Vrbov a tie vytvorili počas obdobia zálohu Provinciu 13 spišských miest. Ostatné mestá boli združené v Provincii 11 spišských miest. Vrbov, ktorému podľa výšky pozemkovej dane patrilo spomedzi 13 zálohovaných spišských miest 6. miesto, bol tak stále súčasťou Uhorska. Administratívne a hospodársky bol však riadený Poľskom, pričom správu

zálohovaných miest vykonávali poľskí starostovia v Starej Ľubovni. Veľkým prínosom bola možnosť voľného obchodu v celom Poľsku a Rusku. Každé spišské mesto malo aj základné práva na obchod a na trh, avšak vo Vrbove sa trhy zvlášť nerozvinuli. Vrbovčania chodievali so svojím tovarom najmä do Kežmarku a Ľubice, kde boli trhy oveľa rozvinutejšie.

Najvýznamnejšou udalosťou 16. storočia bola nepochybne reformácia. Hoci sa v Nemecku začala už v roku 1517 a v roku 1530 bolo ustálené augsburské vyznanie, u nás sa udomáčňovala len postupne a vo veľmi umiernennej forme. Vrbovská fara bola po ľubickej najbohatšou farou spomedzi zálohovaných spišských miest. Reformáciu do Vrbova uviedol v roku 1545 pravdepodobne Vavrínek Buchwald z Nisy v Sliezske. V roku 1549 bol seniorom Bratstva 24 spišských farárov, kde patrili viacerí vrbovskí kňazi. Podľa zásady, že zemepán určoval náboženstvo poddaných, prijali evanjelickú vieru aj obyvatelia Vrbova, keďže si mesto povolalo za farára evanjelického kňaza.

V roku 1556 postihol Vrbov ničivý požiar, ktorý postihol celé mesto, vrátane kostolov a fary s archívom Bratstva 24 spišských farárov. Do roku 1580 vyhorel Vrbov ešte dvakrát. Požiare a ostatné nešťastia spôsobili ohromnú pauperizáciu obyvateľstva. Vzhľadom na to, že pri požiaroch zhorela aj veľká časť archívnych dokumentov, je ťažké sledovať demografický vývoj Vrbova. Údaje za staršie obdobie možno čerpať najmä z kanonických vizitácií fary, v ktorých sa Vrbov uvádza ako stredne veľké mestečko s počtom obyvateľov 600 až 700 s väčšinovým nemeckým obyvateľstvom.

V roku 1671 sa na Spiši oficiálne začala rekatolizácia. Keďže dovtedy nebolo možné, aby v evanjelickom meste aj katolíci slobodne vyznávali náboženstvo, vydal poľský kráľ Michal Korybut Wiśniowiecki v roku 1671 listinu, ktorá aj katolíkom zálohovaných 13 spišských miest zaručila slobodu náboženstva. V roku 1674 prevzali katolíci aj Kostol sv. Serváca. Evanjelici potom vykonávali pobožnosti v súkromných domoch a až v roku 1694 si postavili svoj prvý vlastný kostol. V roku 1700 žilo vo Vrbove 468 evanjelikov a len 10 katolíkov. Tých postupne pribúdalo a v roku 1752 ich už bolo 114, zatiaľ čo evanjelikov 549.

Keďže poľský záloh nebol nikdy riadne vyplatený, ostal Vrbov spolu s ostatnými mestami v poľskom zálohu viac ako 360 rokov. Napriek viacerým pokusom o vymanenie sa spišských miest zo zálohu, podpísal poľský kráľ Stanisław August Poniatowski formálnu dohodu o zrušení zálohu až koncom roku 1773. Provincia 13 spišských miest ale fungovala ešte do roku 1778, kedy k nej boli pričlenené aj mestá Stará Ľubovňa, Podolínec a Hniezdne. Vznikla tak Provincia 16 spišských miest so sídlom v Spišskej Novej Vsi a tá pretrvala až do roku 1876, kedy bola včlenená do Spišskej župy. Mnohé privilégiá dostávali mestá aj od uhorských panovníkov, čím si zachovali svoj mestský charakter až do novoveku, zatiaľ čo nezálohované sídla z pôvodnej Provincie 24 spišských miest zostali na úrovni poddanských dedín.

Obyvateľstvo v 18. storočí bolo prevažne nemecké a zamestnávalo sa chovom dobytky, poľnohospodárstvom, pestovaním ľanu a tkaním ľanového plátna. Nositeľmi vzdelanosti a kultúry boli farári, učitelia a notári. Vrbovskí farári zhromaždili bohatú knižnicu. Dlhé roky tu pôsobil učiteľ a organista, výborný hudobník a matematik Michal Fridmanszky. Vrbov bol aj rodiskom a miestom pôsobenia viacerých osobností, akou bol napríklad vzdelaný senior spišskej fraternity (bratstva) Prokop Scholtz.

O Vrbove v rokoch osvietenstva (1750 – 1850) sa dozvedáme z kanonickej vizitácie spišského prepošta z roku 1754. Dominantou mesta bol Kostol sv. Serváca z roku 1222, okolo ktorého sa nachádzal cintorín, obohaný múrom. Okrem kostola, stála na námestí aj zvonica a budova rímskokatolíckej fary. V období rokov 1724 – 1730 bol na podnet starostu spišských miest Teodora Ľubomírského aj vo Vrbove postavený mariánsky stĺp so sochou Panny Márie. V tomto období sa postupne menil charakter sídla na mestský, keďže drevené stavby nahrádzali murované. Kostol sv. Serváca prešiel v roku 1772 rozsiahlou barokovou prestavbou a v blízkosti starého cintorína založili v roku 1780 nový. V roku 1784 si evanjelici postavili murovaný kostol a v roku 1792 vznikla aj evanjelická škola (sídlila v dnešnom objekte súp. č. 207). Vrbovskú radnicu (dnešný objekt obecného úradu súp. č. 204) dostavali až v roku 1805.

V súpise politického a hospodárskeho života z roku 1779 sa uvádza, že Vrbov nemal, okrem privilégii Štefana V. z roku 1271, žiadne iné privilégia, dokonca ani vlastné trhové či cechové výsady. V roku 1791 a 1793 síce žiadal o trhové privilégium, no v roku 1826 ich stále nemal priznané. Výročné trhy sa mali konať 28. januára, 13. mája na sviatok sv. Serváca, 1. augusta; dobytčie trhy 30. novembra a týždenné trhy v marci.

Koniec 18. storočia a prvá polovica 19. storočia sa vyznačovali neustálymi spormi o lesy s Ľubicou a o pasienky s Tvarožnou a Levkovcami. Po revolučných rokoch 1848 – 1849 sa Provincia 16 spišských miest zmenila na Vládny komisariát 16 spišských miest. Spišské mestecká boli začlenené do Spišskej župy a boli im odobraté výsady. Tak sa koncom roku 1850 Vrbov stal súčasťou Kežmarského okresu, avšak len do pádu absolutizmu. Na jar roku 1861 sa opäť stal mestom. Na zriadenie poštového úradu v roku 1868 využil skutočnosť, že ležal na frekventovanej trase Kežmarok – Levoča. Nový obecný zákon z roku 1871 opäť zrušil Vrbovu štatút mesta a stal sa veľkou obcou. Ďalší ničivý požiar zasiahol Vrbov v roku 1877, kedy zhorela veľká časť Vrbova (105 obytných domov a 82 hospodárskych budov). Od 70. rokov 19. storočia vznikali vo Vrbove rozličné spolky (hasičský, hospodársky, čitateľský a iné).

Po I. svetovej vojne nastal vo Vrbove ekonomický úpadok, navyše sa mu vyhla aj hlavná tepna železničnej dopravy. Ani jedna remeselnícka dielňa sa netransformovala na továreň, výroba ľanu už slúžila len pre osobnú spotrebu, a tak sa Vrbov upevňoval ako výrazne poľnohospodárske sídlo. Po II. svetovej vojne predstavovali odídenci Nemci stratu 85% obyvateľstva. Do opustených domov boli sa nasťahovali obsadili obyvatelia z Osturne, Pilhova, Ruskinoviec či Ľubických Kúpeľov a časť chátrajúcich budov prebrali Štátne majetky. Postavením geotermálneho kúpaliska v roku 1980 sa začal vo Vrbove rozvíjať cestovný ruch.

2.2.2. Urbanisticko-architektonický vývoj sídla

Prvotná slovanská osada bola viazaná na románsky Kostol sv. Serváca, doložený z roku 1222, ktorý sa dochoval dodnes. Ďalší rozvoj sídla súvisel s nemeckou kolonizáciou v 12. a 13. storočí. Kolonisti si pravdepodobne v blízkosti slovenskej osady založili vlastnú osadu, ktorá bola podľa vrbovského farára A. J. Glatza² situovaná v miestach sútoku Horného potoka (Oberfeld Bach) a Vrbovského potoka (Čierny potok/Schwarz Bach). Nemecká a slovenská osada splynuli do jedného sídla okolo roku 1260. Po tom, čo Štefan V. udelil sídlam Spoločenstva spišských Sasov výsady, sa sídlo konštituovalo na slobodné mestečko, ktorého slovanský názov Virbo nepriamo naznačuje, že slovanská osada mohla pohltiť nemeckú.

Na formovanie urbanistickej štruktúry mali vplyv predovšetkým komunikácie – obchodné cesty. Obchodná cesta z Kežmarku, ktorá prepájala východné Slovensko a poľské Krakovsko, viedla v smere od západu z Ľubice a Kežmarku na východ k Prednému lesu do Levoče a podľa Glatza² je z hľadiska vývoja primárna. Na prelome 16. a 17. storočia bola primárna komunikácia, vedúca z východu na západ, zmenená vytvorením odbočky južným smerom na Vlkovú, pričom v mieste novej cesty bolo pravdepodobne asanovaných niekoľko objektov dovtedy kompaktnej zástavby južnej strany námestia. Vznikom odbočky obchodnej cesty smerom na juh sa význam západno-východnej trasy znižoval a naopak narastal význam novej cesty do Levoče – oveľa pohodlnejšej ako bola pôvodná na východ cez kopce a úžľabiny. Z hľadiska urbanistického vývoja sídla je teda táto južná trasa sekundárna. Komunikácia, vedúca na sever pomedzi rímskokatolícky kostol a faru, sa od 18. storočia využívala menej z dôvodu nepriaznivého vplyvu na kostol a faru. Spomenuté obchodné cesty dali základ uličnej sieti, ktorá sa v rozhodujúcej miere vyformovala do konca 14. storočia s významnou zmenou hlavnej komunikácie na prelome 16. a 17. storočia.

Nemeckí kolonisti budovali nové alebo prestavovali staršie farské kostoly a ich situovaním fixovali základy budúcej urbanistickej štruktúry sídiel, pričom ich veľkosť

² Anton Jakub Glatz: Monografia rímskokatolíckej farnosti vo Vrbove na Spiši, rukopis, 1971

a výstavnosť dokladala postavenie a bohatstvo sídla, bola priamo úmerná počtu obyvateľstva a ich pozemným statkom. Najstaršou stavbou v sídle je pôvodne románsky Kostol sv. Serváca z 2. polovice 13. storočia (uvádza sa aj rok 1222) s areálom vymedzeným ohradným múrom. Počas 14. storočia bol kostol prestavaný, svätyňa bola nahradená novou, loď bola zaklenutá na dve stredové podpory a pristavaná bola aj sakristia. Ďalšie úpravy v rokoch 1556, 1683, 1690 a 1785 odstraňovali predovšetkým následky požiarov. V 18. storočí bol kostol barokovo upravený a v dôsledku josefínskych reforiem sa prestalo pochovávať na cintoríne vnútri areálu. Nový cintorín bol vybudovaný hneď za ohradným múrom kostola smerom na severozápad. V roku 1816 bola nadstavaná veža kostola. V rokoch 1848, 1918 a 1948 boli v interiéri realizované výmaľby. V 20. storočí sa uskutočnili najmä úpravy zvyšujúce štandard (elektrifikácia, plynofikácia, podlahové kúrenie, výmena okenných výplní), opravy strechy a fasád, reštaurovanie štukovej výzdoby interiéru a výmaľby.

Aj keď vrbovská zvonica býva často uvádzaná ako renesančná stavba, má pravdepodobne neskorogotický základ z minimálne 16. storočia (možno dokonca z prelomu 14. a 15. storočia), o čom svedčí vstupný otvor s kamenným portálom v tvare gotického lomeného oblúka, či štrbinové otvory. Goticko-renesančná etapa zahŕňala prelomenie hmoty podsebitím, vykrojenie zvukových otvorov a zaklenutie prízemí. Renesančná prestavba z roku 1644, ktorý býva často uvádzaný ako rok vzniku, sa prejavila najmä vytvorením štítkovej atiky a sgrafitovej výzdoby. Zvonica bola opravovaná v roku 1726 a v rámci reštaurovania v roku 1972 boli uskutočnené statické úpravy a oprava strechy, atiky, nosných trávov a fasád. V roku 2010 bola na zvonici realizovaná reštaurátorská obnova exteriérových omietok a sgrafitovej výzdoby.

Hospodársky rozvoj Vrbova v 14. a 15. storočí vyvolal intenzívnu stavebnú aktivitu. Pozdĺž primárnej západno-východnej komunikácie sa postupne formovala najstaršia zástavba sídla, ktorá je pravdepodobne zachovaná v jadre takmer všetkých uličných objektov radovej zástavby námestia a dokonca aj v prípade novostavieb objektov (napr. súp. č. 136 a 196) môžu byť zachované stredoveké suterény. Stredovekú zástavbu pravdepodobne tvorili samostatne stojace domy, oddelené nezastavaným dvorom.

Urbanisticko-architektonická premena sídla je spojená s ďalšou stavebnou aktivitou v období renesancie a baroka, kedy bol Vrbov v poľskom zálohu. Predovšetkým v uličnej rovine sa renesančnou prestavbou stredovekých domov a postupným zastavovaním voľných dvorov začali vytvárať súvislé domoradia. Voľné dvory sa zastavovali prestrešenými alebo zaklenutými prejazdmi či priechodmi a podľa počtu domov, ktoré sa prestavovali prípadne spájali, vznikali dvojtraktové alebo väčšie a širšie trojtraktové domy s jedným až dvoma podlažiami prípadne so sypancovým podlažím (nízkym podlažím, slúžiacim na skladovanie), ktoré mali trojosové až päťosové fasády s prejazdmi na stranách alebo v strede. Zástavba domov mestského a vidieckeho charakteru bola značne ovplyvnená sociálnym zázemím obyvateľstva, ktoré sa v prevažnej miere zaoberalo poľnohospodárstvom a líšila sa spravidla vo veľkosti objektov. Najčastejšie sa v území uplatňujú meštianske, remeselnícke a ľudové domy s trojosovou (cca 60% objektov), štvorosovou (20% objektov) a ojedinele aj päťosovou fasádou (10% objektov). Dvojpodlažné meštianske domy so štvor až päťosovými fasádami mali zvyčajne trojtraktové dispozície. Jednopoďlažné ľudové domy (niektoré so sypancovým podlažím) mávali trojosové fasády a dvojtraktovú dispozíciu, pričom prejazd nemusel byť zaklenutý, ale otvorený a vstupovalo sa z neho do podkrovia. Prejazdy boli prístupné vstupnými otvormi s polkruhovým, resp. segmentovým záklenkom. Radová zástavba trojosových a štvorosových domov na západnej strane cesty do Vlčkovej pochádza zo 17. storočia (na území PZ je zastúpená len objektmi súp. č. 207 a 206). Táto historicky mladšia zástavba vznikala najmä pozdĺž sekundárnej komunikácie a v uliciach orientovaných na ňu kolmo z východu.

Na stavebný vývoj mesta mali vplyv aj požiare. Najstarší údaj o požiaroch, ktorý zničil skoro celé sídlo a archív Bratstva 24 spišských farárov, je z roku 1556. Od 16. až do začiatku 20. storočia postihol Vrbov požiar spolu desaťkrát (1556, 1580, 1683, 1690, 1699, 1703, 1785, 1857, 1910 a 1934). Úprava poschodí a najmä zmena zastrešenia objektov v 18. storočí na sedlové s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou súvisela najmä s protipožiarnymi nariadeniami Habsburgovcov.

Zastavovanie parcel v ich plnej šírke a prestavby existujúcich objektov pokračujú i v období baroka. V mnohých objektoch sú badateľné barokovo-klasicistické prestavby, ktoré sa množili po vrátení zálohovaných miest späť Uhorsku tzn. od konca 18. storočia a zároveň riešili aj následky požiarov. Príkladom je zaklenutie prednej izby domu súp. č. 193 s datovaním „1796“ po požiaroch v r. 1785. Dvojtraktové, trojosové typy domov s prejazdom do dvora sa stavali pri dostavovaní prieluk a aj pri rozširovaní radovej zástavby na námestí smerom na východ a západ. Zástavba východnej strane cesty do Vlkovej (mimo územia PZ) vznikla pravdepodobne až v priebehu 18. storočia. Veľká časť z nej bola asanovaná a podnes sa z nej zachovali už len dva objekty na pozemkoch parc. č. 164 a 181/1. Táto zástavba bola dvojpodlažná (smerom na juh klesla na jednopodlažnú).

Poľský starosta zálohovaných spišských miest, knieža Teodor Ľubomírsky, dal v období rokov 1724 – 1730 postaviť južne od zvonice mariánsky stĺp so sochou Panny Márie. Originál sochy so stĺpom bol obnovený za pôsobenia vrbovského farára Karola Patzovského (1822 – 1835) a potom v roku 1867. V 70. rokoch 20. storočia bol postavený i telo stĺpa s hlavicou nahradené rekonštrukčnou kópiou. Originál zostal zachovaný a v novom celku bola použitá len rímsa podstavca a päťka s plintom stĺpa. Kópia sochy Panny Márie bola zhotovená v roku 1996 a originál je dnes uložený v budove obecného úradu.

Vydanie tolerančného patentu umožnilo evanjelikom postaviť v roku 1784 murovaný kostol bez veže, ktorý nahradil drevený evanjelický kostol z roku 1694.

Vplyvom nemeckej kolonizácie a prajným obdobím poľského zálohu sa drvivá väčšina urbanistickej štruktúry sídla vyformovala do 18. storočia na základoch uličnej siete z konca 14. storočia. Tento vývoj dokumentuje aj historická katastrálna mapa z roku 1869 (mapy I. ani II. vojenského mapovania nemajú dostatočnú podrobnosť a je z nich možné vyčítať len približný plošný rozsah sídla).

19. storočie sa prejavilo najmä na fasádach, z ktorých viaceré získali historizujúcu úpravu so štukovými dekoratívnymi motívami. Tá je dodnes zachovaná na dome súp. č. 199 na námestí a v autentickej podobe mimo územia PZ na domoch súp. č. 45 (parc. č. 181/1), 212 (parc. č. 152) a 214 (parc. č. 148).

Mnohé pamiatkové hodnoty územia negatívne poznamenalo 20. storočie a najmä jeho 2. polovica. V dôsledku zlého stavebno-technického stavu boli na území PZ asanované meštianske domy vrátane hospodárskych budov a stodôl na pozemku parc. č. 3/1 a 324 (fotografia č. 32), objekty v strede námestia (fotografia č. 22), objekt na mieste zdravotného strediska z roku 1960 a stolárska dielňa južne od zdravotného strediska (fotografia č. 128). Zbúraná bola aj trojica domov pri Hornom potoku, z ktorej sa dodnes zachovalo už len dvorové krídlo najvýchodnejšieho domu súp. č. 76 (fotografie č. 129, 130 a 132), či viac ako 15 domov na oboch stranách cesty do Vlkovej (mimo územia PZ). 70. a 80. roky 20. storočia boli charakteristické najmä nevhodným upravovaním otvorov fasád (redukcia okenných osí, zväčšovanie okenných otvorov, zmenšovanie vstupných otvorov a nahradzovanie ich záklenkov rovným nadpražím, odstraňovanie historickej výzdoby a úprava fasád brizolitovou omietkou) a nevhodnými nadstavbami objektov s uplatnením cudzorodých prvkov napr. lodžií. Rozšírením cesty do Žakoviec zanikol aj uličný objekt na pozemku parc. č. 363. Od 50. rokov 20. storočia začína proces postupného skracovania historických parcel po stodoly na severnej i južnej strane zástavby námestia, pričom na plochách niekdajších záhrad sa dnes realizuje výstavba izolovaných rodinných domov.

V priebehu storočí sa Vrbov stal uzavretým a harmonicky komponovaným sídelným útvarom, ktorého základná urbanistická štruktúra v rámci dnešného územia PZ ostala napriek stavebným zásahom do urbanizmu sídla v zásade zachovaná. Citeľný je skôr úbytok architektonických, a najmä umelecko-remeselných a výtvarných hodnôt na fasádach objektov.

2.2.3. Prehľad významných udalostí historického a stavebného vývoja

1222	v sídle existuje kostol a fara
1231 a 1235	spomína sa kostol
1251	prvá zmienka o obci Werbew v listine Bela IV. vymedzujúcej hranice Kežmarku
1294	zmienka o obci v hraničnej listine medzi Kežmarkom a Ľubicou
13. st.	Vrbov je členom Bratstva 24 spišských farárov a Spoločenstva spišských Sasov
2. pol. 13. st.	postavený románsky Kostol sv. Serváca
1271	Štefan V. udeľuje výsady nemeckým kolonistom na Spiši
1288	nemeckí kolonisti zakladajú samostatnú osadu Villa Menhardi
1317	slovenská a nemecká osada splynuli do mesta Virbo
1412 – 1772	mesto je spolu s ďalšími 15 spišskými mestami v poľskom zálohu
1545	Vavrinec Buchwald zavádza reformáciu
1556	požiar ničí skoro celé mesto a archív Bratstva 24 spišských farárov
do 1580	ďalšie dva požiare
1644	renesančná prestavba zvonice
1671	začiatok rekatolizácie
1674	Kostol sv. Serváca je odňatý evanjelikom a pridelený katolíkom
1676	morová epidémia
1683 a 1690	požiar
1694	postavený drevený evanjelický kostol
1699	požiar
1700	vizitácia fary udáva 479 obyvateľov (468 evanjelikov a 10 katolíkov)
1703	požiar
1710 a 1711	morovej epidémii podľahla polovica obyvateľstva
1718	postavený drevený špitál
1724 – 1730	postavený mariánsky stĺp
1754	vizitácia fary udáva 663 obyvateľov (549 evanjelikov a 114 katolíkov)
1772	mesto je vrátené Uhorsku z poľského zálohu a začlenené do novo vytvorenej Provincie 13 spišských miest, barokové úpravy Kostola sv. Serváca
1773	inventúra vrátených miest, v meste stále nie je radnica
1778	sídlo začlenené do Provincie 16 spišských miest
1781	sedem drevených mostov cez potok nahradili dva murované mosty
1784	postavený murovaný tolerančný evanjelický kostol
1785	požiar
1805	postavená radnica (o výstavbe sa rozhodlo už v roku 1779)
1850	Vrbov stráca štatút mesta a je začlenený od okresu Kežmarok
1857	požiar

1861	Vrbov sa opäť stáva mestom
1868	zriadenie poštovného úradu
1871	Vrbov opäť stráca štatút mesta a stáva sa veľkou obcou
1876	zaniká Provincia 16 spišských miest, Vrbov je začlenený do Spišskej župy
1877	požiar ničí 105 obytných a 82 hospodárskych budov
1910	požiar, katolíci už prevažujú nad evanjelikmi
1934	požiar
1940	vo Vrbove je 200 domov, 115 stodôl a maštali
1945	odchod nemeckého obyvateľstva, obec dosídlená obyvateľmi z Osturne a Pilhova
1954	postavených 32 domov pre obyvateľov Ľubických kúpeľov a Ruskinoviec, vysídlených po vzniku vojenského výcvikového priestoru Javorina
1960	postavené zdravotné stredisko
70. r. 20. st.	úprava cestných komunikácií na bezprašné
1970	vo Vrbove je 261 domov
1980	výstavba geotermálneho kúpaliska, v obci sa rozvíja cestovný ruch
2004 – 2007	rekonštrukcia námestia

2.2.4. Vývoj zelene v území

Vrbov bol založený na prirodzených zelených plochách, ktoré postupnou zástavbou a užívaním zanikli úplne alebo sa transformovali na inú vegetačnú kvalitu. Vo vidieckom sídle, akým Vrbov prevažne bol, neboli predpoklady pre zakladanie reprezentačných záhrad ani úpravu dvorov. Historická katastrálna mapa z roku 1869 nedokladuje žiadne cielene založené parkové úpravy na území vtedajšieho zastavaného územia. V areáloch sakrálnych stavieb boli vysadené stromové lípy, ktoré dožili na prelome 2. tisícročia a podľa ich vzrastu je odôvodnený predpoklad, že najstaršie boli vysadené už v polovici 19. storočia s postupnými dosadbami až do začiatku 20. storočia a okolie kostolov bolo trávnaté. V záhradách a dvoroch boli len klasické pestovateľské plochy doplnené ovocnými stromami. Pri vodnom toku pri južnej hranici pamiatkového územia boli naturálne plochy zelene so sporadickými pobrežnými stromovými skupinami, ktoré zanikli po regulácii brehov.

Výrazné zmeny vo vývoji systému zelene nastali v prvej tretine 20. storočia, kedy vo východnej časti námestia boli v línii pred južnými fasádami severného domoradia, v línii pred severnými fasádami južného domoradia a rovnako aj v línii pred západnými fasádami južného domoradia v smere k evanjelickému kostolu vysadené lipové aleje (lipa malolistá – *Tilia cordata*). Ich torzá sú dokumentované na prelome 50. a 60. rokov 20. storočia s čiastočným zachovaním až dodnes. Vo východnej časti námestia po spevnení a priznaní komunikačných trás súbežných so severným a južným domoradím vznikli prevažne trávnaté zbytkové plochy zelene so sekundárnymi, kompozične málo hodnotnými novodobými dosadbami okrasných drevín. Zbytkové plochy zelene sú situované na svahoch. V západnej časti námestia pozdĺž domoradií v tomto období aleja nebola, ale bolo tu s najväčšou pravdepodobnosťou niekoľko solitérnych stromov, čo dáva predpoklad, že išlo o tzv. tieniace stromy. Alejová výsadba bola založená z východnej strany areálu Kostola sv. Serváca pozdĺž západnej hranice cesty pretínajúcej námestie v severojužnom smere. V medzivojnovom období bola na námestí založená malá parková úprava s promenádnou lipovou alejou, ktorá bola v polovici 20. storočia rozšírená v pozdĺžnej osi východným smerom. V západnej časti námestia pribudla aleja v severnej línii pred južným domoradím až v 60. rokoch 20. storočia, jej torzo bolo odstránené pri obnove námestia v rokoch 2004 – 2007 a bola tu založená nová alejová výsadba. Stromové lípy sú vysadené v samostatných terénnych výsadbových misách bez líniového pásu zelene v podnoži.

Charakteristickým urbanistickým prvkom PZ Vrbov je vnútorný priestor sídla, vymedzený radovou zástavbou, ktorá vytvára šošovkovité námestie. Námestie je vyústením komunikácie z juhu od Vlkovej rozdelené na západnú a východnú časť. Toto územie je v svahovitej modelácii klesajúcej zo severu na juh a zároveň z východu na západ, čo znamená, že v západnej časti je klesanie mierne a vo východnej časti je prevýšenie veľmi výrazné a zároveň určujúce pre prítomnosť porastov a spôsob sadovníckych úprav. V systéme zelene to znamená vo východnej polohe prítomnosť zbytkových plôch s minimálnym uplatnením klasických sadovníckych foriem. V západnej časti bola možnosť založiť malú parkovú úpravu s promenádnou viacradovou alejou v mierne naklonenej rovine. Jej rozšírenie východným smerom už má terasovite usporiadanú dispozíciu, ktorá je daná zachovanou terénnou modeláciou v priečnom reze námestia.

Areál rímskokatolíckeho kostola bol trávnatý a po jeho vnútornom obvode boli vysadené lipy, ktoré boli tvarované každoročným rezom na hlavu, takže tieto úpravy výrazne do priestorových vegetačných pomerov nezasiahli. Negatívne do tohto areálu však zasiahla ich postupná likvidácia a novodobá radová výsadba tují západných (*Thuja occidentalis* var. *Smaragd*), lemujúca chodník pozdĺž južnej fasády lode. Areál evanjelického kostola pôvodne nebol vymedzený oplotením, ale aj pri ňom bola v polovici 19. storočia vysadená solitérna lipa, ktorá odumrela po nevhodnej redukcii koruny v roku 2012. Od polovice 20. storočia nastali v systéme zelene zmeny súvisiace so zmenami spoločenskými. V pamiatkovom území pribudli viaceré laické dosadby rôznych druhov s prevahou kríkových ihličín.

V rokoch 2004 – 2007 bola zrealizovaná úprava námestia, ktorá zachovala parkovú dispozíciu s promenádnou alejou v západnej polohe, terasovito upravenými plochami vo východnej časti s výsadbami z konca 20. storočia, ktoré boli doplnené listnatými stromami usporiadanými v neutrálnom výraze vo voľných skupinkách. Pred severnými fasádami južného domoradia v západnej časti námestia pribudla lipová aleja v terénnych výsadbových misách. Koruny všetkých starých stromov v pamiatkovom území boli ošetrené a čiastočne redukované. Vo východnej časti námestia pribudla v ploche zelene, na svahu medzi dvoma komunikáciami, novodobá aleja z višne pílkatkej (sakura). Plochy zelene majú zabezpečenú štandardnú starostlivosť, ale systém zelene ako celok je potrebné prebudovať a dobudovať tak, aby bol vhodným doplnkom postupne sa obnovujúcej historickej architektúry.

2.2.5. Vývoj územia od vyhlásenia pamiatkovej zóny

V procese prípravy a realizácie rekonštrukcie verejných priestorov v rokoch 2004 – 2007 (úprava námestia, chodníkov a zelene) obec úzko spolupracovala s Krajským pamiatkovým úradom Prešov v snahe zachovať urbanistické, architektonické, umelecko-historické hodnoty pamiatkového územia, objektov národných kultúrnych pamiatok a nehnuteľností v pamiatkovom území. Po vyhlásení pamiatkovej zóny Vrbov boli vlastníci objektov a nehnuteľností prostredníctvom stavebného úradu obce usmerňovaní, ako postupovať v prípade plánovanej stavebnej činnosti a udržiavacích prác na území pamiatkovej zóny. Od vyhlásenia pamiatkovej zóny do roku 2014 boli obnovené fasády zvonice a boli zrealizované úpravy niekoľkých objektov a novostavba namieste objektu súp. č. 196.

2.3. Urbanistická štruktúra pamiatkového územia

Na formovanie urbanistickej štruktúry sídla mali vplyv predovšetkým obchodné cesty. Prvotná obchodná cesta z Kežmarku, ktorá prepájala východné Slovensko a poľské Krakovsko, viedla cez námestie v smere od západu z Ľubice a Kežmarku na východ do Levoče. Na prelome 16. a 17. storočia bola táto komunikácia zmenená vytvorením odbočky južným smerom na Vlkovú, pričom v radovej zástavbe južnej strany námestia bolo pravdepodobne asanovaných niekoľko objektov dovtedy kompaktnej zástavby. Z hľadiska urbanistického vývoja sídla je teda táto južná trasa sekundárna. Komunikácia, vedúca na sever pomedzi rímskokatolícky kostol

a faru, sa od 18. storočia využívala menej z dôvodu nepriaznivého vplyvu na kostol a faru. Spomenuté obchodné cesty a komunikácie dali základ uličnej sieti, ktorá sa v rozhodujúcej miere vyformovala do konca 14. storočia s významnou zmenou hlavnej komunikácie na prelome 16. a 17. storočia, pričom až podnes ostal tento základný komunikačný systém nezmenený.

Urbanistickú štruktúru Vrbova vytvára komunikačný systém s verejnými priestranstvami, bloky radovej zástavby, sakrálne objekty s ich areálmi a solitérne objekty. Kým rímskokatolícky kostol je postavený na návrší, evanjelický kostol je situovaný v polohe pod vyvýšeným námestím. Veľká skupina stodôl (tzv. stodolisko) bola situovaná v juhozápadnej časti sídla (mimo PZ), v priestore medzi Horným potokom (Oberfeld Bach) a Vrbovským potokom (Schwarz Bach).

Okrem najstaršej, pomerne kompaktnej radovej zástavby meštianskych, remeselníckych a ľudových domov (vo dvore s hospodárskymi budovami a stodolami) pozdĺž hlavných obchodných ciest, vznikli v juhovýchodnej časti sídla (dnes mimo územia PZ) ďalšie ulice s podobnou, ale už menej kompaktnou zástavbou charakteristickou skupinkami 3 až 7 domov. Na severnej (pravej) strane Horného potoka (Oberfeld Bach) je zastúpená aj rôznorodá organická zástavba, charakteristická solitérnymi objektmi a skupinkami domov domkárov a želiarov vo dvojiciach či trojiciach. Zástavbu tohto typu nájdeme aj v iných, bývalých stredovekých, mestečkách Spiša (napr. Spišská Belá, Veľká či Matejovce), pričom táto štruktúra je viazaná na potok.

Na rozdiel od šošovkovitých námestí iných spišských miest (napr. Poprad, Spišská Nová Ves), kde je v strede námestia situovaný jeden až dva kostoly a prípadne aj radnica, vo Vrbove je areál rímskokatolíckeho kostola súčasťou radovej zástavby severnej strany námestia. Objekty v strede námestia (fotografia č. 22), zobrazené na historickej katastrálnej mape z roku 1869, pravdepodobne slúžili prostejšiemu účelu (napr. hostinec). Budova radnice (dnešný obecný úrad súp. č. 204) bola totiž vo Vrbove postavená až začiatkom 19. storočia a stojí na nároží juhozápadnej radovej zástavby námestia.

2.4. Charakteristika pamiatkových hodnôt územia hmotnej povahy

2.4.1. Obraz krajiny a vonkajší obraz územia

Obec Vrbov s rozlohou katastra 1930 ha sa nachádza v Prešovskom kraji, južne od okresného mesta Kežmarok. Leží v nadmorskej výške 662 m n. m. vo Vrbovskej pahorkatine, v podhorí Levočských vrchov. Odlesnený, mierne členitý povrch chotára s plochými chrbtami, s krátkymi svahmi a širokými plytkými úvalinami má nadmorskú výšku 640 – 845 m n. m. Odvodňujú ho Vrbovský a Horný potok a potok Vlková, ktorý sa vlieva do Vrbovských rybníkov. Na súčasnú podobu Vrbova v obraze krajiny malo vplyv viacero faktorov. Primárnym je prírodná konfigurácia terénu, ktorá podmienila pozdĺžne narastanie sídla v údolí, ktorým pretekajú Horný a Vrbovský potok. Terén PZ, vymedzenej v centre intravilánu obce, klesá zo severu na juh, pričom v mieste radovej zástavby južnej strany námestia je terénny zlom.

Panoráme i siluete pamiatkovej zóny vo všetkých hodnotných diaľkových pohľadoch **P1 – P3** (výkres č. 1) dominuje veža Kostola sv. Serváca. V diaľkovom pohľade **P1** z juhu z cesty do obce Vlková (fotografia č. 1 a 2) a aj v diaľkovom pohľade **P2** z juhozápadu z úpätia Mlynského vrchu (708 m n. m.) v smere cesty do obce Žakovce (fotografia č. 3 a 4), kde však v panoráme vnímame aj Šípkový vrch a v pozadí Levočské vrchy. V diaľkovom pohľade **P3** na z východu z úpätia Šípkového vrchu (720 m n. m.) sa v siluete a panoráme prejavuje najvýraznejšie opäť veža rímskokatolíckeho kostola, avšak vo vonkajšom obraze sídla sa objavuje už aj zástavba izolovaných rodinných domov v severovýchodnej časti intravilánu (fotografia č. 5 a 6). Panorámu sídla v tomto pohľade v pozadí dotvára hlavný hrebeň Vysokých Tatier. Severný pohľad na historickú zástavbu sídla z cesty od Ľubice a Kežmarku znemožňuje konfigurácia stúpajúceho terénu a viditeľná je opäť iba veža Kostola sv. Serváca.

2.4.2. Vnútorý obraz územia

2.4.2.1. Dominanty, akcenty a charakteristické priehľady

K dôležitým prvkom zachovanej historickej urbanistickej štruktúry pamiatkového územia patrí, okrem historického pôdorysu, aj výška zástavby. Výška historickej zástavby je významným dokladom postavenia každého mesta. Pre všetky historické mestá bola charakteristická koncentrácia najmajetnejšieho obyvateľstva v jeho jadre, preto sú najvyššie stavby sústredené najčastejšie v centre sídla.

PZ Vrbov charakterizuje výšková dominanta rímskokatolíckeho Kostola sv. Serváca na vyššie položenej severnej časti námestia a hmotová dominanta evanjelického kostola v nižšej polohe pod námestím. Rímskokatolícky kostol s vysokou vežou je charakteristickým kompozičným prvkom z diaľkových pohľadov, z prístupových ciest, a spolu s evanjelickým kostolom aj v pohľadoch v interiéri sídla. Ako akcent vo verejnom priestore v PZ pôsobí mariánsky stĺp so sochou Panny Márie a takisto blízka zvonica, ktorá vystupuje z areálu kostola.

Hodnotné priehľady resp. pohľady na krajinu a panorámu Tatier, sa nachádzajú v polohách mimo územia PZ, a teda pohľady z interiéru pamiatkového územia nie sú v PZ Vrbov vyznačené. Verejné priestory, komunikácie, výšková a hmotové dominanty s ich areálmi a akcentujúce prvky v spojitosti s radovou zástavbou sídla vytvárajú v interiéri pamiatkového územia významné pohľady P4 – P8 (výkres č. 3) na dominanty historického jadra a zástavbu historického jadra sídla:

- **P4** – pohľad zo západného okraja námestia na samotný priestor námestia so samostatnou parkovou dispozíciou (fotografia č. 10);
- **P5** – pohľad od západu z námestia na východnú časť historickej radovej zástavby (fotografia č. 11);
- **P6** – pohľad od východu z námestia na západnú časť historickej radovej zástavby (fotografia č. 12);
- **P7** – pohľad od východu zo stredu námestia na mariánsky stĺp, zvonicu, rímskokatolícky kostol a faru (fotografia č. 13);
- **P8** – pohľad z južnej hranice PZ na evanjelický kostol a budovu obecného úradu (historickej radnice) (fotografia č. 14).

2.4.2.2. Hmotová skladba zástavby

Pre výškové zónovanie zástavby sú charakteristické dve línie. Prvou je horizontálna línia, ktorá určuje výškovú hladinu jednopodlažnej a dvojpodlažnej radovej zástavby meštianskych domov a postupne klesá od centra sídla smerom k jeho okrajovým častiam. Táto línia, v detaile s rozličnými výškami korunných ríms a hrebeňov historických striech, je významnou hodnotou a patrí ku kľúčovým prvkom určujúcim výškovú hladinu zástavby. Druhou je zostupná línia, klesajúca od výškových a hmotových dominánt, cez jedno a dvojpodlažné uličné objekty k jednopodlažnej dvorovej zástavbe – dvorovým krídlam, hospodárskym objektom a stodolám.

V pamiatkovom území nachádzame, s výnimkou výškovo dominantných solitérov, približne rovnako zastúpenú dvojpodlažnú aj jednopodlažnú zástavbu. Dvojpodlažné objekty, ktoré vo viacerých prípadoch vznikli prestavaním, resp. navýšením sypancového podlažia (nízkeho skladovacieho podlažia), sú situované spravidla v strede zástavby danej časti námestia a smerom k okrajovým častiam námestia zástavba klesá na jednopodlažnú. Juhozápadná časť radovej zástavby meštianskych domov námestia je prevažne dvojpodlažná s výnimkou štyroch jednopodlažných domov súpr. č. 188 – 191 na západnom okraji. Dvorové krídla, hospodárske objekty a stodoly sú jednopodlažné. Medzi severozápadnou a severovýchodnou časťou zástavby je situovaný areál rímskokatolíckeho kostola a zvonice, pred ktorým je jednopodlažný objekt

súp. č. 135 s dvojpodlažnou východnou polovicou. Severozápadná časť zástavby je prevažne jednopodlažná s výnimkou dvojpodlažnej novostavby súp. č. 136 na východnom okraji. Severovýchodná časť zástavby je prevažne dvojpodlažná s výnimkou troch jednopodlažných domov súp. č. 132, 130 a 129 a fary súp. č. 133, pričom v minulosti boli jednopodlažné aj domy súp. č. 128, 124 a 119. Juhovýchodná časť zástavby je prevažne jednopodlažná s výnimkou troch dvojpodlažných objektov súp. č. 81 – 83 na jej západnom okraji. Za najvýchodnejším objektom radovej zástavby stojí trojpodlažný solitérny objekt zdravotného strediska súp. č. 251. Ten je však z námestia vnímateľný len ako jedlo, resp. dvojpodlažný, pričom druhé nadzemné podlažie je ešte uskočené a podzemné podlažie sa objavuje z východnej strany až s prudkým klesaním terénu na juh. Južne od zdravotného strediska sú ešte dva objekty – dvojpodlažná novostavba súp. č. 77 a jednopodlažný pozostatok domu súp. č. 76.

Súčasťou južnej časti PZ je fragment mladšej zástavby pozdĺž cesty do Vlkovej, ktorá bola prevažne dvojpodlažná a na jedno podlažie klesala atypicky, nie v koncových polohách, ale v strednej tretine. Oba objekty na tomto južnom okraji PZ (mimo námestia) sú dvojpodlažné a dvojpodlažný bol aj zaniknutý objekt z niekdajšej trojice domov (fotografia č. 32). Na opačnej strane cesty stojí hmotová dominanta evanjelického kostola a za ňou jednopodlažná novostavba požiarnej zbrojnice súp. č. 281 s vežou vo výške dvoch podlaží.

Na objektoch v PZ dnes dominujú sedlové strechy s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou so sklonom od 25° do 45°, na niekoľkých objektoch sú valbové alebo novodobé plytké pultové, resp. ploché strechy, strecha obecného úradu bola novodobo upravená na manzardovú.

Charakteristické klesanie terénu od objektov severnej zástavby na juh je rovnomernejšie v západnej časti námestia, zatiaľ čo vo východnej časti sa prejavuje terénnym zlomom. Väčšina objektov má úroveň prízemí na úrovni terénu a klesanie terénu zväčša kopírujú len prejazdy objektov, medzi priestormi mimo prejazdov alebo v prestavaných prejazdoch je výškový rozdiel riešený schodmi. Z hľadiska výškovej úrovne vstupov do objektov možno konštatovať, že oproti minulosti k významnému zníženiu či navýšeniu terénu nedošlo a výnimku tvorí niekoľko objektov v juhozápadnej časti PZ, ktorých vstupy ostali pod úrovňou komunikácie po poslednej rekonštrukcii námestia.

2.4.2.3. Strešná krajina

Strecha od vzniku obydľia tvorí jeho neoddeliteľnú súčasť, a zároveň je ukončujúcim prvkom architektonického stvárnenia objektu. Jej hlavnou funkciou je ochrana pred poveternostnými vplyvmi, ktoré majú negatívny vplyv na stavebné konštrukcie. Strechy taktiež dotvárajú architektonický výraz samotného objektu, ulice a aj sídla. Každé slohové a časové obdobie prináša konštrukčné a tvarové riešenie striech, ktoré je pre dané obdobie typické. Vzhľadom na časté požiare v mestách, dochádza predovšetkým v 18. storočí ku zmene tvarov a orientácie striech v súvislosti s protipožiarnymi normami panovníčky Márie Terézie a jej syna Jozefa II. Tie nariaďovali napríklad dobudovanie tehlových štítových murív oddeľujúcich jednotlivé strechy objektov radovej zástavby (orientácia hrebeňov striech sa menila z kolmej na rovnobežnú s uličnou čiarou) ale aj zmenu materiálu krytiny (keramická škridla nahrádzala v oblasti Spiša ľahko dostupný a rozšírený drevený šindel).

O historickom spôsobe zastrešenia domov vo Vrbove sa dozvedáme z fotografickej dokumentácie z prelomu 60. a 70. rokov 20. storočia. Aj keď predpokladáme, že spôsob zastrešenia bol veľmi podobný bez ohľadu na situovanie v rámci sídla, v období vzniku uvedenej fotodokumentácie je už badateľný rozdiel medzi tvarmi a druhmi krytín na strechách objektov na námestí a mimo námestia. Na meštianskych domoch námestia prevažovali sedlové strechy s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou, navzájom oddelené požiarными múrmi z tehál, pričom krytinu tvorila väčšinou keramická pálená škridla a drevený štiepaný šindel, neskôr sa objavuje aj falcovaný plech či azbestocementové šablóny. Na meštianskych a ľudových domoch mimo námestia dominovali valbové strechy po celom obvode so zalomením

v strede výšky a hrebeňom kolmým na uličnú čiaru, u ktorých je krytinou výhradne drevený štiepaný šindel (fotografia vľavo, č. negatívu 32395, Archív PÚ SR). Takto boli predtým pravdepodobne zastrešené aj objekty na námestí. Pre región Spiša typické sedlové strechy s podlomenicou a štítom sa objavujú na dobových fotografiách len ojedinele (fotografia vpravo, č. negatívu 32436, Archív PÚ SR). V prípade valbového a sedlového zastrešenia objektov v radovej zástavbe s hrebeňom kolmým na uličnú čiaru bol medzi susediacimi strechami spoločný medzistrešný žľab, ktorý výrazne presahoval do ulice. Tento typ zastrešenia sa však v pamiatkovom území nezachoval.

V súčasnosti je najrozšírenejším zastrešením objektov radovej zástavby sedlová strecha s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou (80% objektov), ostatné strechy sú valbové, pultové, ploché a jedna je manzardová a dve zaatiková (historická na objekte súp. č. 140 a novodobá na objekt súp. č. 195). Všetky ploché a pultové a väčšinu sedlových a valbových striech pokrýva falcovaný plech strihaný do pásov (80% striech), ostatné pokrýva v rovnakom pomere pálená škridla a vlnitý plech, resp. profilovaný plech imitujúci skladbu keramickej škridlovej krytiny. Výška hrebeňov v radovej zástavbe sa však mení, nielen vplyvom rôznej podlažnosti, ale najmä úpravou strešných rovín sedlových striech na plytší sklon (často menej ako 30°). Hospodárske objekty a dvorové krídla meštianskych domov bývali v minulosti zastrešené symetrickými sedlovými strechami a tento stav sa v PZ v prevažnej miere dochoval dodnes. Strechy niekoľkých dvorových krídel boli po požiaroch zmenené na pultové a chránili objekt pred prípadným požiarom od suseda murovaným štítom presahujúcim hrebeň strechy. Charakteristickým zastrešením priečne situovaných stodôl sú symetrické sedlové strechy s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou (tak ako na meštianskom dome).

S materiálom krytiny súvisí aj jeho farebnosť. V minulosti najviac zastúpenú tehlovočervenú farebnosť škridlovej krytiny (ojedinele aj svetloružovú, pálenú zo svetlej hliny) a tmavosivú farebnosť šindľovej krytiny nahradila prevažne červená farebnosť, čo je spôsobené takmer výlučným použitím červených náterov plechových striech, ktoré v PZ dominujú. Tehlovočervené a svetloružové sú pálené škridlové krytiny najmä na hospodárskych objektoch, dvorových krídlach a stodolách a na asi desatine meštianskych domov. Farebnú škálu strešnej krajiny v PZ uzatvárajú sivé pozinkované falcované plechové krytiny bez náteru a novodobé poplastované plechové krytiny čiernej farebnosti (fotografia č. 7).

Neodmysliteľným funkčným a v neposlednom rade aj architektonickým prvkom striech boli komíny, predchodcami ktorých boli zužujúce sa otvorené dymníky, odvádzajúce dym z priestoru čiernej kuchyne. Komínové telesá sa na väčšine objektov zachovali aj podnes, avšak najmä pri rekonštrukciách striech a krovov boli viaceré odstránené alebo znížené, prípadne sa nezachovali ich ozdobné čiapky.

Zatiaľ čo v minulosti súviseli úpravy zastrešenia najmä s požiarimi, v 2. polovici 20. storočia sa strešná krajina zmenila najmä po vzniku nevhodných nadstavieb s plochými strechami so sklonom do 10°.

Za posledné desaťročie sa strešná krajina mení osádzaním strešných okien, resp. hmotovo vnímateľnejších vikierov z dôvodu zobytnovania podkroví, ktoré sa už takmer nevyužívajú na skladovanie, ale umiestňujú sa do nich bytové jednotky. Kým v prípade strešných okien je strešná krajina síce pozmenená, ale hmotovo-priestorová skladba objektu ostáva zachovaná, predimenzované vikiere prípadne neproporčne veľký počet vikierov ju narúšajú (fotografie č. 25 a 29). Celistvosť výrazu strešnej krajiny narúša aj výber menej kvalitných plechových krytín v netypickej farebnosti, lesklej povrchovej úprave či nevhodne imitujúcich skladbu škridlovej, resp. šindľovej krytiny.

2.4.3. Historický pôdorys

Historická pôdorysná štruktúra, parcelácia aj pôdorysná skladba zástavby je zachytená na historickej katastrálnej mape z roku 1869 – mapa č. 5 v prílohe Historická dokumentácia a výkres č. 5 v prílohe Grafická dokumentácia (v mierke 1 : 2000).

2.4.3.1. Pôdorysná štruktúra

Základom pôdorysnej štruktúry PZ je priestor šošovkovitého námestia, ktorého pozdĺžna os je totožná s historicky primárnym priebehom hlavnej komunikácie, prechádzajúcej sídlom v smere západ-východ. Na južnú vetvu tejto komunikácie sa z juhu napája vývojovo sekundárna trasa vedúca do Vlčkovej. Dnešná trasa hlavnej komunikácie (cesta II. triedy II/536), vedúcej z Kežmarku, prechádza územím PZ v tvar písmena „L“ zo západu do stredu námestia, kde sa lomí smerom na juh a pokračuje do Vlčkovej. Na hlavnú kompozičnú os v smere západ-východ sa vedľajšia kompozičná os napája kolmo z juhu. Interiér PZ je vymedzený obojstrannou radovou zástavbou námestia a fragmentom zástavby pozdĺž cesty do Vlčkovej. Na severnej strane námestia je radová zástavba prerušená pozostatkom staršej komunikácie medzi rímskokatolíckym kostolom a farou zatiaľ čo na juhu hlavnou komunikáciou medzi domami súp. č. 204 a 81 a nezastavaným priestorom medzi posledným objektom juhovýchodnej radovej zástavby súp. č. 89 a soliterným objektom zdravotného strediska súp. č. 251. Za stodolami južnej zástavby námestia vznikla paralelne s potokom novodobá obslužná komunikácia a v jej predĺžení na západ je vývojovo staršia cesta. Za líniou týchto dvoch komunikácií a paralelným Horným potokom začína radová zástavba pozdĺž cesty do Vlčkovej – na západnej strane cesty dvoma domami súp. č. 206 a 207 a na západnej evanjelickým kostolom, pričom ďalšia zástavba pokračovala už mimo dnešného územia PZ, kde sa na hlavnú komunikáciu, vedúcu na juh, kolmo z východu napájali ďalšie ulice, zokruhované cestami poza stodoly alebo záhrady. Uličné čiary v PZ v zásade kopírovali šošovkovitý tvar námestia a v každom domoradí sú s minimálne jedným ustúpením či vystúpením. Pílkovitý tvar uličnej čiary je v PZ prítomný len na juhozápadnej strane zástavby námestia – pod križovatkou ciest zo Žakoviec a Ľubice a v minulosti bol ešte zvýraznený posledným objektom radovej zástavby, ktorý pri úprave cesty zanikol.

Oproti obchodným cestám mal Horný a Vrbovský potok na formovanie pôdorysnej štruktúry menší vplyv. Potoky vytvorili prirodzenú hranicu pre ukončenie parcel a záhrad a vo východnej časti sídla (JZ okraj PZ) pozdĺž Horného potoka vznikla organická zástavba s orientáciou a väzbou na potok. Veľká skupina stodôl, tzv. stodolisko, bola situovaná v juhozápadnej časti sídla (mimo PZ) v priestore medzi Horným potokom (Oberfeld Bach) a Vrbovským potokom (Schwarz Bach).

I keď prirodzenú potrebu ochrany dokladá ohradný múr Kostola sv. Serváca či parcelačné múry medzi pozemkami, neexistuje zmienka o tom, že by bol Vrbov opevnený hradbami. Mimo areálu Kostola sv. Serváca a priestoru námestia bola vytvorená parcelácia s dlhými a úzkymi pozemkami, orientovanými zväčša kolmo na os komunikácií a postupným vývojom vznikla radová zástavba meštianskych domov s dvorovou zástavbou (dvorové krídla, hospodárske budovy a stodoly), za ktorou väčšinou nasledovali ešte záhrady alebo polia.

2.4.3.2. Parcelácia

Z historickej katastrálnej mapy z roku 1869 je zrejmé, že parcelácia intravilánu sa od parcelácie extravilánu, líšila predovšetkým v menšej dĺžke parciel. Takisto je však rozdiel aj medzi šírkou parciel. V intraviláne bola pôda rozdelená v rozličných dĺžkach v závislosti od vzdialenosti od komunikácií, existujúcich starších stavieb (napr. kostolov) alebo prírodných prvkov (potokov, terénnych bariér), ale s pomerne jednotnou šírkou parciel. V extraviláne však nájdeme aj dva až trikrát širšie alebo aj užšie parcely oproti bežnej šírke parciel v intraviláne. Tento systém delenia, ktorý zaviedli nemeckí kolonisti, umožnil oproti putovnému slovanskému zriadeniu so spoločnou pôdou, vznik súkromného vlastníctva.

Tak, ako aj v prípade iných spišských miest (Kežmarok, Spišská Belá, Lubica), i v prípade Vrbova je pravdepodobné, že parcely neboli spočiatku zastavané na celú šírku, ale jednotlivé solitérne domy boli medzi sebou oddelené nezastavanými dvormi. Až pri neskoršom stavebnom rozvoji sídla, kedy vznikali dvoj a trojtraktové domy, boli parcely zastavované v oveľa väčšej miere a na celú šírku. Bol to prirodzený vývoj od samostatne stojacich domov s nezastavanými dvormi po radovú zástavbu. V súvislosti s poľnohospodárskym zameraním sídla prechádzali úzke a dlhé parcely plynule z intravilánu do extravilánu a sídelná štruktúra sa prirodzeným spôsobom prelínala do prírodnej krajiny.

Smer, resp. orientácia dlhých a úzkych (zväčša obdĺžnikových) stredovekých parciel sa menila v závislosti od tvaru uličnej siete, pričom parcely boli zväčša pozdĺžnou osou orientované kolmo na uličnú čiaru ulíc. Nepravidelnému šošovkovitému tvaru vrbovského námestia bola prispôsobená aj orientácia parciel, ktorá sa plynulo mení od západo-východnej v západnej a južnej časti územia po severo-južnú v juhovýchodnej a severnej časti PZ. Priechne delenie dlhých parciel zaznamenávame v zásade len v prípadoch, že k parcele domu a dvorovým objektom prináležala ešte samostatná záhrada alebo pole, situované v pokračovaní parcely za priečnou stodolou. Výnimku tvorí napr. parcela areálu Kostola sv. Serváca, ktorá má nepravidelný oválny tvar a nadpriemerne veľký plošný rozsah.

Hranicou pamiatkovej zóny je vymedzená približne štvrtina zachovanej historickej parcelácie intravilánu Vrbova. Parcela areálu rímskokatolíckeho kostola bola vymedzená už v stredoveku, zatiaľ čo parcela evanjelického kostola až koncom 18. storočia. Vynímajúc parcely kostolov, sa v sídle vyvinuli dva typy parcelácie. Parcelácia v strede intravilánu a pozdĺž obchodných ciest bola pravidelná – dlhé a úzke parcely boli pozdĺžnou osou situované lúčovito okolo námestia, resp. kolmo na ulicu, pričom na prednej parcele bol postavený dom s dvorovým krídlom alebo hospodárskou budovou a stodolou, druhá slúžila ako záhrada (pomer ich dĺžok sa mení od 1:2 až k 2:1). Druhý typ zahŕňa východnú a západnú štvrtinu intravilánu, kde bola parcelácia nepravidelná, s oveľa menšími a nepravidelnejšími parcelami domov želiarov a domkárov s minimálnym, resp. žiadnym dvorom a parcelami stodôl v stodolisku.

Historická parcelácia je v rámci územia PZ v zásade zachovaná, pretože sa jej vyhlí veľkoplošné asanácie a z pôdorysnej skladby zástavby, ktorá úzko s parceláciou súvisí, sú stále zachované uličné objekty, ktoré majú až po záver parcely väčšinou jednotné vlastníctvo. Hranica PZ vedie po hraniciach zachovaných, resp. zaniknutých stodôl a pozemky záhrad sú dnes už mimo územia PZ. Tento stav odráža zmenu vlastníckych vzťahov – odpredanie pozemkov so záhradami za stodolami, na ktorých dnes vzniká novodobá zástavba. Porovnaním dnešného stavu s historickou katastrálnou mapou z roku 1869 vyplýva, že historická parcelácia bola zmenená najmä v juhovýchodnej časti PZ a to v zásade dvoma spôsobmi. Prvým bolo zlučovanie parciel zaniknutých objektov do väčších (napr. parcely č. 307 alebo 7558/1), druhým predelenie parciel záhrad objektov súp. č. 83 – 89 vložением komunikácie za stodoly. Medzi ďalšie novodobé zmeny patrí parcelné vymedzenie plochy samostatnej parkovej dispozície v strede námestia a cestných komunikácií na severnej strane námestia, zlúčenie parciel pôvodnej dvojice meštianskych domov do parcely č. 343/1, na mieste ktorých dnes stojí novostavba súp. č. 196, či rozdelenie pôvodnej parcely č. 342 na dve parcely s podlomením 1 a 2.

Veľká časť parcelácie intravilánu, ktorá je mimo pamiatkovej zóny, bola po 2. polovici 20. storočia narušená združovaním parcel na predchádzajúcich veľkoplošných asanáciách historickej zástavby kvôli novovznikajúcim objektom občianskej vybavenosti a areálu základnej školy juhozápadne od územia PZ. Parcelácia bola novodobo upravená aj pre individuálne zástavbu izolovaných rodinných domov severne a severozápadne od územia PZ.

2.4.3.3. Pôdorysná skladba zástavby

Medzi významné hodnoty PZ Vrbov patrí, okrem zachovanej historickej pôdorysnej štruktúry a parcelácie, aj spôsob zástavby na jednotlivých parcelách. Typológia najpočetnejšie zastúpeného domu bola nepochybne ovplyvnená spôsobom obživy a celkovej hospodárskej aktivity obyvateľstva. Od stredoveku po poslednú štvrtinu 19. storočia postupne vznikala okolo námestia, pozdĺž ulíc a Horného potoka murovaná zástavba. Podľa vývoja zástavby sídel v okolí (Kežmarok, Spišská Belá) možno analogicky predpokladať, že v stredoveku malo sídlo prevažujúci vidiecky charakter zástavby s jednotraktovými, hĺbkovo orientovanými domami, oddelenými nezastavanými dvormi po stranách. I keď sa domy s nezastavaným prejazdom v pamiatkovom území nezachovali, ich existenciu dokladajú cezúry (medzery) v murivách medzi prejazdovým a obytným traktom (predtým samostatne stojacim domom). Tie sú viditeľné napr. na dvorových fasádach domov súp. č. 86 a 193. Obytné domy v celej šírke parcely prípadne so sypancovým poschodím začali pravdepodobne vznikať v 16. storočí, kedy sa voľné dvory postupne zastavovali a začala sa vytvárať radová zástavba.

Miera zastavanosti parcel závisí od existencie, resp. absencie nezastavaných záhrad. Keďže k väčšine objektov v jadre sídla prislúchala aj parcela so záhradou, charakterizuje tieto parcely malá až stredná miera zastavanosti (približne 25 – 50%). Ak by sme tieto záhrady nebrali do úvahy, je miera zastavanosti (od obytného domu po stodolu) veľmi veľká až úplná (60 – 100%) tak, ako pri objektoch bez záhrad. V rámci dnešného územia PZ nájdeme tri typy pôdorysnej skladby zástavby, ktoré úzko súvisia s dĺžkou parcely, resp. jej orientáciou kolmo alebo pozdĺžne s uličnou čiarou. Orientácia objektov na parcelách a parcel samotných voči svetovým stranám je veľmi premenlivá, čo je dané nepravidelnosťou historickej uličnej siete ulíc a námestia. Čím dlhšia parcela bola, tým väčší počet objektov na nej vznikol. Pre všetky typy je charakteristické umiestnenie meštianskeho (prípadne remeselníckeho alebo ľudového) domu na uličnej čiare a v plnej šírke parcely, čím vznikala pozdĺž jednotlivých ulíc alebo ich častí radová zástavba. Určujúcim znakom domu bol najmä široký vstup z ulice – prejazd, cez ktorý bol dom v úrovni prízemí prejazdný až na dvor, resp. popri dvorovom krídle alebo hospodárskom objekte až do stodoly a cez ňu až na záhradu či pole.

V rámci dnešného územia PZ nájdeme tri typy pôdorysnej skladby zástavby. Prvý typ zástavby sa uplatnil najmä pri domoch bohatých mešťanov na námestí a pozdĺž významnejších komunikácií, druhý a tretí typ je charakteristický pre domy želiarov a domkárov, ktoré mali len malé, resp. žiadne dvory a bol situovaný vo východnej časti PZ a intravilánu obce.

Prvý typ pôdorysnej skladby zástavby zahŕňa dom, na širší obytný trakt ktorého sa spravidla priamo alebo s miernym odstupom napája jednopodlažná hospodárska budova alebo dvorové krídlo obdĺžnikového pôdorysného tvaru so situovaním pozdĺžne na hranici parcely, pričom na prejazd nadväzovala nezastavaná plocha dvora. Domy s dvorovým krídlom, resp. hospodárskou budovou vytvárali zastavovaciu schému v tvare písmena „L“ alebo obráteného písmena „L“, pričom vo Vrbove ani jedna situácia výrazne neprevažovala. Zástavbu na parcele ďalej dopĺňala v celej šírke parcely priečne orientovaná stodola, ktorá buď uzatvárala parcelu, alebo v prípade veľmi dlhej parcely oddeľovala dvor od nezastavanej záhrady, zväčša ukončenej dreveným latkovým plotom na kamennom múriku. Prízemná stodola mala takisto obdĺžnikový (výnimočne štvorcový) pôdorys a zvyčajne nadväzovala na stodoly susedných parcel. V štruktúre sídla sa tento spôsob zástavby prejavil veľmi markantne, keďže nielen domy, ale aj stodoly a múriky boli zoradené v súvislom rade. Dnešná hranica PZ už nezahŕňa historické

parcely záhrad, a tak sa prvok múrikov objavuje veľmi ojedinele (pozostatky záhrad sú východne od požiarnej zbrojnice súp. č. 281). Tento typ zástavby je v rámci územia PZ zastúpený na námestí (objekty súp. č. 81–89, 121–140 a 188–204) a pozdĺž južnej cesty do Vlkovej (objekty súp. č. 206 a 207) a mimo územia PZ na uliciach ľavej strany Horného potoka a v juhovýchodnej časti intravilánu.

Druhý typ pôdorysnej skladby je charakteristický jedinou stavbou na parcele – domom, za ktorým mohol pokračovať dlhší dvor alebo záhrada, resp. pri kratších parcelách domov chudobných želiarov a domkárov len malý alebo dokonca žiadny dvor. Tento typ roztrúsenej pôdorysnej skladby zástavby je charakteristický jednopodlažnými solitérnymi domami a skupinkami domov združených vo dvojiciach či trojiciach a bol situovaný vo východnej časti intravilánu. V PZ je zastúpený len fragmentárne v podobe objektu súp. č. 77 a pozostatku jedného z trojice domov so súp. č. 76 (fotografia č. 131).

Tretí typ, od prvých dvoch odlišný priečnym typom dispozície, bol determinovaný orientáciou parcely pozdĺžne s uličnou čiarou. Za priečne situovaným, jednopodlažným objektom (ojedinele so sypancovým podlažím) pokračoval malý dvor alebo záhrada, zväčša však k domu nepatrila žiadny dvor. V rámci sídla bol tento typ situovaný na severnom a južnom okraji východnej časti intravilánu a v PZ je dnes zastúpený len domami súp. č. 119 a 120 (fotografie č. 102 až 105).

Z uvedených typov skladby zástavby sa zachovali v PZ v takmer kompaktnej podobe hlavné uličné objekty orientované do námestia, resp. do ulice, s výnimkou zaniknutých objektov na parcelách č. 324 a 363. Dvorových krídel a stodôl sa zachovala sotva tretina, pričom najmä strata ich pôvodnej funkcie zapríčinila ich zlý stavebno-technický stav. Z porovnania polohy kamenných stodôl objektov súp. č. 81 – 84 na historickej a súčasnej katastrálnej mape vyplýva, že tieto boli pravdepodobne zbúrané a postavené z totožného materiálu o niečo severnejšie na mierne odlišnej pozícii, čo dokladajú aj pieskovcové kamene, začervenané požiarom, ktoré netvorili súvislé plochy, ale sú „rozhádzané“ po celom obvodovom múre, čo svedčí o preskladaní požiarom zasiahnutého muriva. Na území PZ sa zo súvislého radu stodôl zachovali len fragmenty – za objektmi súp. č. 81 – 84, súp. č. 189 – 193, súp. č. 130, 136, 197, 199, 202, 204 a polovica stodoly vo dvore objektu súp. č. 200, pričom väčšina z nich je v narušenom až zlom stavebno-technickom stave.

Popri pôdorysnej skladbe radovej zástavby zväčša na úzkych obdĺžnikových parcelách sú v sídle prítomné aj solitérne stavby. Rímskokatolícky kostol s areálom je včlenený medzi bloky severnej radovej zástavby námestia, zatiaľ čo evanjelický kostol nemá areál vymedzený múrom, ale v jeho najbližšom okolí nebola v minulosti zástavba, čo vytváralo prirodzený odstup sakrálnej stavby od ostatnej zástavby. Táto situácia sa zmenila nevhodným situovaním požiarnej zbrojnice v tesnej blízkosti východnej fasády evanjelického kostola. Dva solitérne objekty, ktoré stáli v strede námestia, sa nezachovali a dnes je v centre námestia parkovo upravená plocha.

2.4.4. Funkčné využitie územia

Funkčné využitie územia je oproti minulosti zmenené najmä pre markantne znížené využitie hospodárskych budov a stodôl pre poľnohospodárstvo, ktoré sa z územia vytráca, a tak mnohé z týchto objektov dnes slúžia ako garáže a sklady alebo sú nevyužívané. Čoraz častejšie sú však prestavované a adaptované pre funkciu prechodného ubytovania, čo súvisí s rozvojom cestovného ruchu, keďže v obci je termálne kúpalisko.

V rámci územia PZ prevažuje funkcia obytná. Občianska vybavenosť a služby sú situované v rôznych častiach PZ – v objekte súp. č. 135 sú obchodné prevádzky a služby, v objekte súp. č. 204 sídli obecný úrad, viacero objektov slúži ako penzión (súp. č. 84, 120, 137, 195, 207) či hotel (súp. č. 196) a v území sú nachádza aj požiarňa zbrojnica (súp. č. 281), zdravotné stredisko (súp. č. 251), evanjelický kostol (súp. č. 298), rímskokatolícky kostol (súp. č. 297) a rímskokatolícka fara (súp. č. 133).

2.4.5. Objektová skladba územia

2.4.5.1. Verejné priestory a komunikácie

Verejné priestory v PZ Vrbov tvorí šošovkovitý priestor námestia a sieť nadväzujúcich komunikácií, okolo ktorých vznikla zástavba. Historická katastrálna mapa z roku 1869 dokumentuje existenciu dvoch objektov (fotografia č. 22) na námestí, ktoré bolo jednotne upraveným priestorom bez vymedzenia komunikácií. V prvej tretine 20. storočia bola v západnej časti námestia založená malá parková úprava, ktorá po zbúraní týchto objektov bola v 2. polovici 20. storočia rozšírená na východ. Taktó vyvinutá parková úprava bola, podobne ako v Spišskej Sobote, akceptovaná aj pri obnove verejných priestorov. Po vytvorení parkovej dispozície sa na námestí vytvorili dve cestné komunikácie paralelné s pozdĺžnou osou námestia. Okrem uzlového priestoru námestia, sa v PZ nachádza hlavná cestná komunikácia, vedúca zo západu a zalamujúca sa na juh pomedzi objekty súp. č. 204 a 81 a prístupové komunikácie za stodolami, pričom komunikácia za evanjelickým kostolom je novodobá. Osobitý malebný charakter má ulička medzi rímskokatolíckym Kostolom sv. Serváca a rímskokatolíckou farou, vedúca na sever k cintorínu a domu smútku.

2.4.5.2. Stavebné objekty a ich kategorizácia

Popri nespornosti historických a urbanistických hodnôt územia PZ ako celku, spočíva ťažisko hodnôt pamiatkového územia v jednotlivých stavebných objektoch, ktoré sú nositeľmi pamiatkových hodnôt stavebného vývoja a premien v kontexte celku i detailov rôznych slohových období.

Najstarším a najvýznamnejším objektom PZ Vrbov je pôvodne románsky Kostol sv. Serváca, ktorý svojou hmotovo-priestorovým riešením, dispozíciou, architektonickým členením a umeleckou výzdobou odrážal historické postavenie sídla. V historickom jadre je spolu s renesančne upravenou zvonnicou, barokovým mariánskym stĺpom, klasicistickým evanjelickým kostolom a hodnotnými renesančnými a barokovými meštianskymi domami so stredovekými jadrami a neskoršími klasicistickými a historizujúcimi úpravami nositeľom významných urbanistických, architektonických, umelecko-historických a výtvarných hodnôt.

Architektonické a umelecko-historické prvky sa zachovali aj v prípade objektov radovej zástavby námestia a pozdĺž komunikácie do Vlkovej, avšak mnohé z nich sú skryté za nevhodne upravenými fasádami. Nakoľko pre Vrbov nebol v minulosti spracovaný podrobnejší výskum jadra a žiaden z meštianskych domov nie je národnou kultúrnou pamiatkou, je kategorizácia objektov spracovaná na základe vonkajších znakov objektov, porovnaním s dobovými fotografiami a na základe analógií.

Stavebné objekty – NKP a nehnuteľnosti v pamiatkovom území (objekty vytypované na vyhlásenie za NKP, objekty s pamiatkovými hodnotami, objekty rešpektujúce a nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia) zahŕňajú:

- architektonické a urbanistické dominanty územia a významné solitéry (NKP Kostol sv. Serváca, NKP Kostol evanjelický a. v., NKP Zvonica murovaná);
- meštianske, remeselnícke a ľudové domy v radovej uličnej zástavbe na celú šírku parcely, rešpektujúce historickú pôdorysnú štruktúru, pôdorysnú skladbu a parceláciu, výškové zónovanie a historickú hmotovú skladbu;
- pozdĺžne orientované hospodárske stavby a dvorové krídla a priečne orientované stodoly v závere parciel objektov radovej zástavby, rešpektujúce historickú pôdorysnú štruktúru, pôdorysnú skladbu a parceláciu, výškové zónovanie a historickú hmotovú skladbu;
- ostatnú zástavbu z rôznych období reprezentujúcu obdobie svojho vzniku.

Národné kultúrne pamiatky

Národné kultúrne pamiatky (ďalej aj „NKP“), zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ktoré sú predmetom ochrany pre zachované významné historické, urbanistické, architektonické a umelecko-remeselné a výtvarné hodnoty.

Národné kultúrne pamiatky sú vyznačené vo výkresoch č. 2, 3 a 4 červenou farbou a ich zoznam je nasledovný:

Číslo ÚZPF	Unifikovaný názov NKP	Súpisné číslo	Parcelné číslo	Fotografia
Popis				
1010/0	ZVONICA	339	1/2	
ZVONICA, murovaná – neskorogotická, murovaná, bloková stavba na štvorcovom pôdoryse zo 16. storočia (možno dokonca z prelomu 14. a 15. storočia), renesančne upravená. Je situovaná v rámci ohradného múru areálu rímskokatolíckeho Kostola sv. Serváca. Prízemie zvonice je zaklenuté, v ostatných podlažiach sú drevené trámové stropy. Fasády so sgrafitovou výzdobou sú ukončené štítkovou atikou.				
1011/0	KOSTOL	298	321	
KOSTOL, evanjelický a. v. – barokovo-klasicistický objekt, postavený ako tolerančný bez veže v roku 1784. Je jednolod'ový s pozdĺžnou sieňovou dispozíciou so záverom v tvare stlačeného oblúka. Loď a sakristia sú zaklenuté plackovými klenbami na pásoch, svätyňa konchou. Maľby v interiéri sú realizoval matejovský remeselník Hecht v roku 1921. Fasády kostola sú bez plastickej výzdoby, korunná rímsa je bohato profilovaná.				
1012/0	KOSTOL	297	1/1	
KOSTOL, rímskokatolícky sv. Serváca – románsky kostol z 2. polovice 13. storočia. Prestavaný v 14. storočí, upravovaný v 16., 17. a 18. storočí, kedy bol barokizovaný. V roku 1816 bola nadstavaná veža. Je dvojloďový s pozdĺžnou dispozíciou s rovným záverom. Svätyňa, loď i sakristia sú zaklenuté krížovými rebrovými klenbami, loď na 2 stredové piliere. V podveží a pod emporou sú krížové klenby, v predsieni valená klenba. Interiér s bohatou barokovou výzdobou. Fasády sú bez plastickej výzdoby, korunná rímsa na fasádach lode a svätyne je profilovaná.				
1013/1-3	SOCHA NA STĽPE	-	7588/1	
SOCHA NA STĽPE, Panna Mária Immaculata – mariánsky stĺp so sochou Panny Márie je situovaný južne od zvonice. Originál sochy so stĺpom z obdobia rokov 1724 – 1730 bol obnovený v rokoch 1822 – 1835 a 1867. V 70. rokoch 20. storočia bol postament i telo stĺpa s hlavicou nahradené kópiou. Kópia sochy bola zhotovená v roku 1996, kedy sa ukončila aj obnova oplotenia. Originál sochy je uložený na miestnom obecnom úrade.				

Poznámka: V roku 2011 bol pre Kostol sv. Serváca (č. ÚZPF 1012/0) a Zvonicu (č. ÚZPF 1010/0) spracovaný *Návrh na zmenu vyhlásenia nehnuteľnej veci za národnú kultúrnu pamiatku*, v ktorom bola pre **Kostol s areálom** navrhnutá táto objektová skladba: kostol (č. ÚZPF 1012/1), zvonica (č. ÚZPF 1012/2), múr ohradný (č. ÚZPF 1012/3), cintorín prikostolný (č. ÚZPF 1012/4) a sadovnícka úprava (č. ÚZPF 1012/5). Konanie o zmene vyhlásenia zatiaľ nebolo začaté.

Objekty vytypované na vyhlásenie za NKP

Objekty postavené do roku 1869, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ale sú nositeľmi významných historických, urbanistických, architektonických a umelecko-remeselných hodnôt pre zachovanie:

- historické pôdorysné situovanie v rámci urbanistickej štruktúry;
- historické hmotovo-priestorové a materiálové riešenie bez novodobých nadstavieb;
- historický sedlový typ strechy prípadne s historickým tvarom a sklonom strešných rovín;
- historické stvárnenie fasád s historickou osovosťou a úpravou (historická osovosť, tvar, rozmer a poloha fasádnych otvorov, štuková výzdoba, prípadne historické výplne vstupných a okenných otvorov či iné hodnotné historické detaily exteriéru či interiéru).

V podkladoch „Návrh na vyhlásenie historického jadra Vrbov za pamiatkovú zónu“ a „Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Pamiatkovú zónu Vrbov“ bolo na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky vytypovaných viacero objektov. Zoznam objektov vytypovaných na zápis je oproti uvedených podkladom upravený a po podrobnejšom posúdení budú Krajským pamiatkovým úradom Prešov alebo Pamiatkovým úradom SR spracované návrhy na vyhlásenie za NKP pre objekty súp. č. 84, 133, 190, 193, 198 a 199.

Objekty vytypované na vyhlásenie za národné kultúrne pamiatky sú vyznačené vo výkresoch č. 3 a 4 oranžovou farbou:

fotografia		fotografia		fotografia		fotografia	
súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.
							
84	316	133	14	190	358	193	351
							
198	338	199	335				

Objekty s pamiatkovými hodnotami

Objekty postavené do roku 1869, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ale sú nositeľmi historických, urbanistických, architektonických a umelecko-remeselných hodnôt, ale nezachovaných intaktne v takom rozsahu, ktorý by odôvodňoval ich zaradenie k objektom vytypovaným na vyhlásenie za NKP. Ide o objekty, u ktorých je zachované predovšetkým:

- historické pôdorysné situovanie v rámci urbanistickej štruktúry;
- historické hmotovo-priestorové a materiálové riešenie bez novodobých nadstavieb;
- historický sedlový typ strechy s historickým tvarom a sklonom strešných rovín.

Poznámka: Historické stvárnenie fasád nie je v tejto kategórii v prípade PZ Vrbov podmienkou, nakoľko v celom pamiatkovom území došlo, s výnimkou objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP, k odstráneniu historickej výzdoby, úprave fasád brizolitovou omietkou a k úprave osovosti či rozmerov fasádnych otvorov (zmena rozmerov a proporcií fasádnych otvorov, nahradenie dvojice okenných otvorov za jeden väčší, zúženie či úprava záklenku hlavného vstupného otvoru na rovné nadpražie).

Podľa ostatných vonkajších znakov týchto objektov (hmotovo-priestorové riešenie, typ zastrešenia, zachovanie polohy vstupného otvoru) však možno predpokladať, že ich dispozičné riešenie vrátane autentických stavebných konštrukcií a prvkov dokumentujúcich etapy urbanistického, architektonického a historického vývoja sídla je vo veľkej miere zachované.

Objekty s pamiatkovými hodnotami sú vyznačené vo výkresoch č. 3 a 4 hnedou farbou (v tabuľke je niekoľko vybraných objektov):

fotografia		fotografia		fotografia		fotografia	
súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.
							
82	319	83	318	85	315/1	86	314/2
							
126	27	127	26	131	18	138	5
							
139	6	200	333	202	329	204	325

Objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Objekty postavené do roku 1869, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a ich spoločným znakom je vyhovujúce situovanie v rámci urbanistickej štruktúry, rešpektujúc výškové zónovanie zástavby, historickú pôdorysnú štruktúru a parceláciu, resp. princípy pôdorysnej a hmotovej skladby zástavby, pričom významným spôsobom nenarúšajú pamiatkové hodnoty územia. Do tejto kategórie sú zaradené novostavby a novodobo upravené historické objekty (domy, ich dvorové krídla, hospodárske objekty a ich prístavby, stodoly, prístavby v predĺžení dvorových krídiel a hospodárskych stavieb a menšie doplnkové stavby na mieste pôvodnej historickej zástavby), ktorých historické architektonické stvárnenie signalizuje vnútorné úpravy väčšieho rozsahu alebo je od svojho vzniku málo hodnotné (utilitárne hospodárske objekty či doplnkové novostavby – garáže, sklady a pod.).

Objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia sú vyznačené vo výkresoch č. 3 a 4 ružovou farbou.

fotografia		fotografia		fotografia		fotografia					
súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.	súp. č.	parc. č.				
				81	320/1	88	312/2	140	7	197	342/1

Objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia

Objekty postavené do roku 1869 a novostavby postavené po 2. polovici 20. storočia, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a zásadným spôsobom narúšajú pamiatkové hodnoty územia:

- nevhodným pôdorysným situovaním v rámci urbanistickej štruktúry, nerešpektujúcim princípy historickej pôdorysnej štruktúry (nedodržanie historickej uličnej čiary vrátane jej nepravidelností) a pôdorysnej skladby územia;
- rušivým hmotovo-priestorovým riešením vrátane novodobých nadstavieb a prístavieb, ktoré nerešpektujú výškové zónovanie a princípy historickej hmotovej skladby územia;
- rušivým architektonickým stvárnením (výrazne zmenená osovosť a zásadná zmena polohy, tvaru a rozmerov fasádnych otvorov, prítomnosť cudzorodých zapustených lodží na hlavnej fasáde, novodobé arkiere s balkónmi a pod.).

Objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia sú vyznačené vo výkresoch č. 3 a 4 žltou farbou:

súpisné číslo a parcelné číslo	fotografia
popis rušivých prvkov	
objekt súp. č. 77, parc. č. 310/2	
novostavba na mieste zaniknutej historickej zástavby, ktorej podlažnosť a hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie historickej zástavby tejto časti územia, lodžie na hlavnej fasáde je v PZ cudzorodým a rušivým prvkom	

súpisné číslo a parcelné číslo popis rušivých prvkov	fotografia
<p>objekt súp. č. 87, parc. č. 313/1</p> <p>objekt s úpravou zastrešenia s neproporčným počtom a nevhodným tvarom vikierov, ktoré sú rušivým prvkom a narúšajú hmotovú skladbu zástavby, nevhodné je aj nahradenie hlavného vstupného otvoru okenným a vstupným otvorom, dvorové krídlo má predimenzované vikiere nevhodného tvaru (pri najbližšej úprave fasád je potrebné korigovať ich sýtočervenú farebnosť)</p>	
<p>objekt súp. č. 89, parc. č. 311/1</p> <p>prestavaný náročný objekt so zvýšenou úrovňou odkvapov, vikiere s predimenzovanou šírkou a nevhodným tvarom sú v PZ cudzorodým a rušivým prvkom a narúšajú hmotovú skladbu zástavby, nevhodné je aj nahradenie hlavného vstupného otvoru okennými otvormi</p>	
<p>objekt súp. č. 119, parc. č. 40</p> <p>nadstavaný objekt s nevhodne zrealizovaným pultovým vikierom na cez polovicu šírky fasády, cudzorodé je riešenie hlavnej fasády s veľkým počtom francúzskych okien a farebne prestriedanými a uskakovanými omietanými plochami</p>	
<p>objekt súp. č. 121, parc. č. 38</p> <p>prestavaný objekt s nesúrodou fasádou s veľkým počtom cudzorodých prvkov (lodžie, balkón, rampa do garáže) a šírkovo predimenzovaným vikierom</p>	
<p>objekt súp. č. 124, parc. č. 31</p> <p>objekt nadstavaný o jedno podlažie, ktorého hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie historickej zástavby tejto časti územia a lodžia na hlavnej fasáde je v PZ cudzorodým a rušivým prvkom</p>	
<p>objekt súp. č. 125, parc. č. 30</p> <p>radikálne prestavaný objekt s dvomi hlavnými vstupmi a ustúpenou lodžiou na hlavnej fasáde, ktoré sú v PZ cudzorodým a rušivým prvkom</p>	
<p>objekt súp. č. 128, parc. č. 23</p> <p>objekt nadstavaný o jedno podlažie, ktorého hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie historickej zástavby tejto časti územia a lodžia na celú šírku hlavnej fasády je v PZ cudzorodým a rušivým prvkom</p>	
<p>objekt súp. č. 132, parc. č. 15</p> <p>hlavná fasáda objektu so zapusteným vstupom do garáže navyše v úrovni suterénu a zmenená modulácia terénu je v PZ cudzorodým a rušivým prvkom</p>	

súpisné číslo a parcelné číslo popis rušivých prvkov	fotografia
<p>objekt súp. č. 135, parc. č. 2</p> <p>nadstavba východnej časti objektu o jedno podlažie s plochou strechou, ktorej hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie historickej zástavby tejto časti územia a tvorí pohľadovú bariéru v chránenom pohľade P4 v interiéri pamiatkového územia</p>	
<p>objekt súp. č. 136, parc. č. 3/1</p> <p>novostavba s nevhodnou orientáciou hrebeňa uskakovanej sedlovej strechy, ktorej hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie historickej zástavby tejto časti územia a narúša strešnú krajinu, balkón s markízou na hlavnej fasáde je v PZ cudzorodým a rušivým prvkom</p>	
<p>objekt súp. č. 195, parc. č. 347</p> <p>radikálne prestavaný objekt s uplatnením výškovo predimenzovanej atiky plochej strechy, ktorej úroveň a hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie ani hmotovú skladbu historickej zástavby tejto časti územia a narúša strešnú krajinu</p>	
<p>objekt súp. č. 196, parc. č. 343/1</p> <p>novostavba na mieste zaniknutej historickej zástavby, ktorej hlavná fasáda s veľkým počtom francúzskych okien, lodžiou a zavesením v spojitosti s celoplošným obkladom 1. nadzemného podlažia pôsobí v PZ cudzoročno a rušivo</p>	
<p>objekt súp. č. 207, parc. č. 322</p> <p>radikálne prestavaný objekt s nevhodným riešením hlavnej fasády s veľkým počtom vstupných otvorov, ktoré je v PZ rušivé a bez väzby na historickú osovosť aj cudzoročné</p>	
<p>objekt súp. č. 251, parc. č. 305/1</p> <p>novostavba, ktorá stojí väčšou časťou mimo plôch zaniknutej historickej zástavby, čím narúša historickú pôdorysnú štruktúru a pôdorysnú skladbu zástavby a ktorej podlažnosť a hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie ani hmotovú skladbu historickej zástavby tejto časti územia</p>	
<p>objekt súp. č. 277, parc. č. 7589/2</p> <p>novostavba v polohe za stodolami, ktorá stojí mimo plôch zaniknutej historickej zástavby, čím narúša historickú pôdorysnú štruktúru a pôdorysnú skladbu zástavby a jej hmotovo-priestorové riešenie nerešpektuje výškové zónovanie historickej zástavby</p>	
<p>objekt súp. č. 281, parc. č. 317/2</p> <p>novostavba v polohe za stodolami, ktorá stojí mimo plôch zaniknutej historickej zástavby, čím narúša historickú pôdorysnú štruktúru a pôdorysnú skladbu zástavby, objekt je navyše v tesnej blízkosti dominanty evanjelického kostola</p>	

2.4.5.3. Nosné prvky systému zelene

Systém zelene Pamiatkovej zóny Vrbov je neoddeliteľnou súčasťou urbanistickej štruktúry, tvorí jednotný celok s architektúrou. Vznikol postupným vývojom od pasívnej prítomnosti naturálnej zelene až po regulované, cielene založené a udržiavané plošné a priestorové vegetačné štruktúry.

V pamiatkovom území sa nenachádzajú objekty historickej zelene vyhlásené za národné kultúrne pamiatky v zmysle ustanovení pamiatkového zákona. Všetky objekty zelene v ich plošnej a priestorovej štruktúre sú nehnuteľnosťami v pamiatkovom území a sú súčasťou systému zelene pamiatkového územia. Systém zelene je ako celok jednou z pamiatkových hodnôt pamiatkového územia a tvorí ho zeleň uličných interiérov, samostatná parková dispozícia, zeleň dvorov a záhrad, zeleň areálov a prilahlé brehové porasty.

Zeleň uličných interiérov (aleja, líniové pásy s alejou, zbytkové plochy zelene)

Zeleň uličných interiérov sa v najväčšej miere podieľa na celkom systéme zelene nie len svojimi cielene komponovanými plochami, ale aj značnou výmerou zbytkových plôch zelene, ktoré ostali ako „nevyužité“ po priznaní komunikácií, chodníkov a odstavných plôch.

Na území pamiatkovej zóny sú v jednotlivých uliciach rôzne usporiadania komunikačných plôch a zelene. Zbytkové plochy naturálnej zelene, ktoré po oboch stranách lemujú stredovú vozovku, sú v severnej časti námestia medzi rímskokatolíckym kostolom a farou a novodobé komunikačné prepojenia vzniknuté v záhradách za stodolami v južnej časti pamiatkového územia. Ide o plošné štruktúry bez priestorových prvkov. Schéma je v priečnom reze jednoduchá: *domoradie – zbytkový pás zelene – vozovka – zbytkový pás zelene – domoradie*. Obdobná situácia je v južnej časti pamiatkového územia, v komunikačnom priestore od evanjelického kostola k námestiu, kde je jednostranný líniový pás zelene s torzom aleje starších stromových líp. V priečnom reze je usporiadanie od západu na východ takéto: *domoradie – vozovka – líniový pás s alejou – chodník – domoradie*. Na ploche šošovkovitého námestia plochy zelene jednoznačne určil rozsah, usporiadanie a spôsob dopravy. Pozdĺž domoradí vznikli pešie chodníky z kamenných platní, pôvodne travertínových, postupne nahrádzaných inými druhmi kameňa, ale aj betónovou dlažbou. Vo východnej časti námestia s výraznejšie svahovitým terénom je priečna schéma v nasledujúcom usporiadaní: *domoradie – chodník – líniový pás zelene s alejou – vozovka – stredová zbytková plocha zelene – vozovka – líniový pás zelene s alejou – chodník – domoradie*. Aleje sú síce zreteľne čitateľné, ale zachované len ako torzá. V pozdĺžnom profile sú líniové pásy s alejou prerušené spevnenými vjazdmi a prístupovými chodníkmi k jednotlivým vstupom do uličných objektov, kým stredový pás je prerušený len dvoma vidlicovite sa rozbiehajúcimi diagonálnymi prepojeniami v stredovej polohe námestia. V tejto časti sú plochy zelene v kompozícii málo hodnotné. Prevažujú laické výsadby rôznej druhovej skladby s prevahou jarabiny vtáče (Sorbus aucuparia), brezy previsnutej (Betula pendula) a borovic lesných (Pinus sylvestris), doplnených bodovou výsadbou okrasných kríkov s prevahou ihličnatých druhov. V nedávnej dobe tu pribudla nová aleja, ktorá ako kompozičný prvok je vhodnou sadovníckou formou (aj keď tu nikdy nebola), ale výberom rastlinného druhu višňa pílkatá (sakura) je v tomto prostredí cudzorodým prvkom. Keďže sakura je krátkoveká drevina, jej zotrvanie v pamiatkovom území je určené len na dožitie.

V západnej časti námestia je v severnej polohe chodník pozdĺž domoradia oddelený od vozovky širokým pásom zelene s priečnym prístupovými chodníkmi a v južnej časti je v spevnenej ploche námestia pozdĺž chodníka pred domoradím stromová aleja z lípy malolistej (Tilia cordata) v pravidelnom rytme vysadená v terénnych výsadbových misách. Všetky pôvodné línie alejí v uliciach pamiatkového územia boli založené ako predel medzi chodníkmi pozdĺž domoradia a vozovkou s cieľom oddeliť peší a ostatný pohyb na námestí. V strede námestia medzi štátnou cestou a severnou komunikáciou je vyčlenená plocha zelene, na ktorej je samostatná parková dispozícia.

Samostatné parkové dispozície

Neoddeliteľnou súčasťou sadovníckych úprav uličných interiérov je aj priznanie úprav malých zbytkových plôch, ktoré vznikli ako samostatné malé parkové dispozície. V celkovom hodnotení svojou výmerou síce nespĺňajú parametre samostatných parkových dispozícií, ale úpravou a kompozičným usporiadaním sa líšia od líniovej zelene uličných interiérov. V pamiatkovom území je len jedna takáto úprava a to v centrálnej časti námestia.

Parková dispozícia je, tak ako samotné námestie, šošovkovitého tvaru s pozdĺžnou osou v smere východ-západ. Celá dispozícia je v pozícii vstupu do areálu rímskokatolíckeho kostola rozdelená priečne dvoma chodníkmi, pričom západná časť je staršia s klasickým usporiadaním a východná časť je mladšia s novodobým usporiadaním. V západnej časti bola a je takto obnovená promenádna aleja s chodníkom lemujúcim tvar parku. Pri chodníku sú lavičky v malých plošných nikách. Lipy sú ošetrované, redukované v hmote a spolu s obnoveným spevnením chodníka je celý priestor na dlhšiu dobu stabilizovaný. Východná časť bola založená až v povojnovom období na mieste asanovaných stavieb a vzniklo tu terasové usporiadanie s opornými múrikmi.

Pri poslednej úprave námestia boli oporné múriky obložené kameňom z domácich zdrojov. Prebehli tu asanácie poškodených stromových drevín a ostali len biologicky zdravé 3 smreky pichľavé (*Picea pungens*), 2 smrekové omorikové (*Picea omorika*) a 2 lipy malolisté (*Tilia cordata*). K nim pribudli mladé dosadby líc a javorov. Západná staršia časť parčíka je trávnatá bez podsadiet, východná povojnová úprava má viacero novotvarov. Najvýraznejšie sú zahustené pásy nad opornými múrikmi prevažne z pôdopokryvných skalníkov (*Cotoneaster*). Pod opornými múrikmi vedú priamočiare pešie chodníky spevnené nepravidelným prírodným kameňom. Ich trasa sa vo východnej časti spája v poloblúku a zároveň je prepojená s ostatnou časťou námestia. Ostatné plochy sú trávnaté. V stredovej polohe je malé spevnené odpočívadlo s lavičkami a mobilnými nádobami s letničkami.

Celá parková plocha je vymedzená nízkym múrikom, čím je jasne oddelená od okolia a má tak charakter uzavretej dispozície. Touto úpravou je malá parkovo upravená plocha v centre stabilizovaná a v najbližších rokoch, okrem základnej údržby, nepotrebuje žiadne zásahy.

Zeleň dvorov a záhrad

Dvory a záhrady jednotlivých domov v domoradí, rodinných a ostatných domov v pamiatkovom území si v svojom vývoji zachovávajú funkčno-účelový princíp existencie. Úpravy sú viazané na ich využívanie a v závislosti na spôsobe využívania sa aj menia. Vo väzbe na vstupy, chodby a prejazdy sú komunikačné ťahy s rôznym povrchovým spevnením a ostatné zbytkové plochy sú plochami zelene v rôznej kvalite. Porastová štruktúra je priestorovo nižšia. Najčastejšie sú v dvoroch spevnenia v kombinácii s plochami zelene vo vzájomne vyrovnaných pomeroch, pričom plynule prechádzajú do zadných traktov, kde sú okrem pestovateľských plôch aj malé ovocné sady. Okrasne upravené individuálne záhrady sa vyskytujú len sporadicky, skôr majú prevahu záhrady využívané ako úžitkové.

Vo dvoroch a záhradách pamiatkového územia však nie je určujúci spôsob využívania zelene, ale skôr úroveň systematickej údržby všetkých typov zelených plôch. Práve klasická kombinácia okrasnej časti s trávnikovými plochami, jednoduchého spevnenia komunikačných trás, prítomnosť pestovateľských plôch a ovocných stromov vo dvoroch a záhradách je vo väzbe na historickú architektúru vhodnou úpravou.

Zeleň areálov

V pamiatkovom území sú areály viazané na sakrálne stavby. Ide o dva sakrálne areály – areál rímskokatolíckeho Kostola sv. Serváca a areál evanjelického kostola.

Areál rímskokatolíckeho Kostola sv. Serváca tvorí plocha vymedzená architektúrou kostola, stavbou zvonice, severným domoradím a ohradovým múrom v jeho severnej a východnej časti. Vyvýšené plató areálu kostola s takmer rovným terénom nepravidelne oválneho tvaru je prístupné v troch pozíciách. Z juhu v polohe medzi zvonnicou a bývalou katolíckou školou, vo východnej časti od fary a v severnej polohe je areál prepojený so susedným cintorínom. Od všetkých vstupov vedú k západnému vstupu do kostola novodobo upravené chodníky. Celý areál rímskokatolíckeho kostola slúžil od výstavby kostola do konca 18. storočia ako prikostolný cintorín. Dnešná sadovnícka úprava, ktorej základom sú trávnikové plochy, už z hodnotnej porastovej štruktúry má zachovaný len jednu stromovú lipu, ktorá je rezaná na hlavu. Všetky lipy z 19. st. boli postupne odstránené (dokladujú ich už len pne vo vysokom štádiu rozkladu) a do južnej časti areálu pozdĺž chodníka súbežného s fasádou lode kostola pribudla radová výsadba tují západných (*Thuja occidentalis* 'Smaragd'). Jej postupným nárastom tu vznikla kompaktná živá stena, ktorá prekryvala v hlavom pohľade z námestia celú loď kostola. V minulom roku bola celá radová výsadba tuje zrezaná na jednotnú výšku, čím z nej vznikol stredne vysoký živý plot. Otvoril sa síce pohľad na loď kostola, ale aj tak tvarovaný prísne pravidelný lem prístupového chodníka od fary je nevhodným riešením a vôbec nezodpovedá kvalite historického priestoru a ani pamiatkovej hodnote areálu. Nevhodne do areálu zasiahla nepovolená stavba – modelovanej prístupovej rampy do zadných traktov domoradia, ktorú je nevyhnutné vizuálne od areálu odčleniť vhodnou sadovníckou formou.

Areál evanjelického kostola je novodobo vymedzený len v úzkych pásoch oplotením napojeným priamo na objekt kostola a pokračujúcim pozdĺž lode v južnej a severnej časti. Pôvodne bol kostol solitérnou stavbou na otvorenom priestranstve s jednou stromovou lipou v juhozápadnej polohe, ktorá po radikálnom zásahu do koruny v roku 2012 odumrela. Ostatná plocha v bezprostrednom okolí je trávnatá a čiastočne spevnená.

Priľahlé brehové porasty

Brehové porasty sú v prevažnej miere len v plošných štruktúrach. Ide o zaburinené plochy na brehoch a v bezprostrednom okolí Horného potoka s novodobými sporadicky sa vyskytujúcimi výsadbami brezy previsnutej (*Betula pendula*) a líp (*Tilia cordata*), ale aj náletovou bazou čiernou (*Sambucus nigra*) a vrbou bielej (*Salix alba*). V úseku pri evanjelickom kostole je potok regulovaný a brehy koryta v tvare „U“ sú spevnené kamennými kvádrmi. Vodný tok v malebnej krivke s brehovou líniou zelene má prírodno-krajinársky charakter, aj keď na jeho brehoch sú porasty len ojedinelé.

2.4.6. Prvky uličného interiéru a uličného parteru

Okrem výškových a objemových dominánt, fasád objektov radovej zástavby, dotvárajú interiéru pamiatkovej zóny aj prvky osvetlenia, drobná architektúra, oplotenia, spôsob úpravy komunikácií a verejných priestranstiev, reklamné označenia prevádzok, prvky infraštruktúry a pod. V rámci parteru domov radovej zástavby ulíc námestia sú najvýraznejším prvkom vstupné otvory do prejazdov, uzatvorené bránou, ktorých poloha je prenesená aj do plošného vymedzenia v podobe spevneného vjazdu v šírke brány napojeného na cestnú komunikáciu. Hlavné komunikácie v PZ sú asfaltové. Medzi cestnou komunikáciou a objektmi súp. č. 189 – 204 je chodník zo žulových platní, ktorý je odvodňovacím rigolom zo žulových okruhliakov oddelený od plochy s alejou dláždenej žulovými kockami a slúžiacej ako parkovisko pred objektmi súp. č. 193 – 204 (fotografie č. 23 a 25). Žulové platne sú použité aj na chodníku pozdĺž dvorového krídla objektu súp. č. 204. Chodník s pravidelnou žulovou dlažbou je aj v severnej

časti samostatnej parkovej dispozície v strede námestia a pozdĺž hospodárskych stavieb objektu súp. č. 81. Ostatné komunikácie parkovej dispozície sú dláždené buď zámkovou betónovou dlažbou, alebo nepravidelnou pieskovcovou dlažbou, ktorá je použitá na oporných múrikoch kaskád vo východnej časti plochy. Chodníky pozdĺž ostatných domoradií nemajú koncepcnú úpravu – asfaltové sa striedajú sa s betónovými (z liateho betónu, z dlaždíc z vymývaného betónu alebo zo sivej zámkovej dlažby), pričom pozdĺž objektov súp. č. 122 – 133 a objektov súp. č. 81 – 89 je medzi komunikáciou a chodníkom líniový pás s alejou. Obslužné komunikácie paralelné s potokom v južnej časti PZ na juh od stodôl a cesta smerom k cintorínu medzi Kostolom sv. Serváca a farou súp. č. 133 sú spevnené drveným kamenivom.

V rámci rekonštrukcie námestia boli, popri úprave komunikačných trás a zelene, osadené aj prvky drobnej architektúry – lavičky, odpadkové koše, osvetlenie, nádoby na mobilnú zeleň, informačné panely a objekty zastávok MHD. Všetky tieto prvky, okrem osvetlenia, sú realizované jednotne ako novotvary s konštrukciou v materiáli dreva a kovu s matnou grafitovou povrchovou úpravou.

Oplotenie v podobe historických kamenných parcelačných múrov, pletivových oplotení či drevených a kovových oplotení v PZ sa uplatňuje pri oddelení pozdĺžnych stredovekých parciel radovej zástavby. Oplotenie dvorov, ktoré nie sú ukončené stodolou, je rôznorodé – zväčša novoveké, provizórne a nízkych architektonických kvalít. Ako materiál je použitý kov, betónové či plechové dielce a výnimočne aj kameň či drevo. Areál rímskokatolíckeho kostola vymedzuje kamenný ohradný múr, pred rímskokatolíckou farou súp. č. 133 je drevený latkový plot na podmurávke. Kovové oplotenie pri evanjelickom kostole je novodobé z 2. polovice 20. storočia.

V interiéri pamiatkového územia pôsobia rušivo najmä plynomérmé a elektromerčné skrine na hlavných fasádach objektov radovej zástavby.

2.4.7. Archeologické náleziská

Tak ako pre celý Spiš, aj pre priestor v okolí Vrbova platí všeobecný poznatok, že táto časť Slovenska bola už od staršej doby kamennej až po stredovek nepretržite osídlená. V PZ Vrbov sa nenachádza žiadna archeologická lokalita vyhlásená za národnú kultúrnu pamiatku. V intraviláne a extraviláne obce Vrbov sú však evidované viaceré archeologické lokality a polohy s výskytom ojedinelých nálezov. Medzi najdôležitejšie lokality patria:

- **historické jadro** – sídlisko a cintorín (stredovek, novovek),
- **Armat** - sídlisko, príbytok, ohnisko (pravek, doba bronzová, doba slovanská);
- **Dubový chrbát** - sídlisko (neolit, mladšia doba rímska);
- **Koľaj - Vrbovský Lesík** - sídlisko, príbytok (mladšia doba rímska, 4. storočie);
- **Pod Kosovým kruhom II.** - sídlisko (neolit, obdobie slovanské);
- **Vrbovský lesík** - sídlisko (mladšia doba rímska);
- **Vysoký Výhon** - príbytok, ohnisko (mladšia doby kamenná, 9. – 10. storočie).

Už od konca minulého storočia najviac pozornosti vzbudzovala poloha Hrad-Burg, ktorá je juhovýchodne od obce, neďaleko dôležitej stredovekej cesty v okolí kóty 845,4 m n. m. Nezvyčajné sú najmä terasovité úpravy kopca, ktoré môžu byť pozostatkami opevnenia stredovekého hrádka alebo pravekého hradiska. V polohe Vysoký výhon sa našli nálezy po rozrušených príbytkoch s ohniskami pochádzajúce z mladšej doby kamennej (neolit, 4000 rokov pred n. l.), ale aj črepy zo slovanských hrncov (9. – 10. storočie po n. l.). Na severovýchodnom svahu kopca Kosov kruh, teda v polohe Pod Kosovým kruhom II, sa zistilo, že plocha s rozlohou asi 5000 m² bola takisto osídlená v mladšej dobe kamennej.

V polohe Dubový chrbát, juhovýchodne od obce, na pravom brehu Horného potoka sa na ploche okolo 3000 m² nachádza sídlisko z mladšej doby rímskej (3. a 4. storočie po n. l.). V zárezoch poľných ciest sa v piatich polohách zistili porušené praveké zemnicové príbytky. Veľmi významná lokalita z mladšej doby rímskej je v polohe Vrbovský lesík. Tu sa zistilo sídlisko zo sklonku mladšej doby rímskej a zo začiatku sťahovania národov (4. – 5. storočie po n. l.). Najpozoruhodnejším nálezom je fragment hlineného kahanca pochádzajúci zo severnej Afriky, ktorý sa pod Tatry dostal, pravdepodobne, prostredníctvom obchodných stykov rímskych vojakov. Na dne kahanca je výzdoba so starokresťanským symbolom, čo dokladá kontakty s kresťanským svetom pri Stredozemnom mori. Nad sútokom Vrbovského a Žakovského potoka bolo sídlisko, na ktorom sa našli praveké nálezy z doby bronzovej. Úpravou terénu pri výstavbe rybníkov a preložení poľnej cesty bol poškodený príbytok s ohniskom z mladšej doby rímskej a príbytok z veľkomoravského obdobia, ku ktorému patrí aj nález železnej trosky. Tento nález nás vedie k predpokladu, že v tejto polohe sa v dobe rímskej tavila železná ruda.

V intraviláne obce sa, okrem spomínaných nálezov, zatiaľ nenašli iné nálezy. Predpokladáme, že najstaršie jadro stredovekej obce spreď 13. storočia bolo situované juhovýchodne od Kostola sv. Serváca. Podľa mnohých analogických situácií v iných sídlach na Spiši môžeme takmer s istotou predpokladať, že slovanská veľkomoravská a veľkomoravská dedina, v listinách pomenovaná ako Werbew, bola práve v tejto polohe. Všetky doterajšie poznatky naznačujú, že v tejto lokalite žili ľudia aj pred tzv. veľkou stredovekou kolonizáciou Spiša v 13. storočí. Stručný prehľad osídlení dokazuje aj to, že v tomto klimaticky drsnom prostredí mohli žiť a rekultivovať pôdu poľnohospodári už v mladšej dobe kamennej. Pravekí obyvatelia a nositelia mladšej volútovej, bukovohorskej a železovskej kultúry tu začali kultivovať pôdu už takmer pred 7000 rokmi.

Územie katastra obce nezostalo nedotknuté ani v dobe bronzovej. Nálezy sú doposiaľ skromné, ale zistené sídliská pri Vlkovciach, Tvarožnej, Ľubici, Huncovciach i Kežmarku dávajú predpoklad, že aj vo Vrbove mohli existovať intenzívnejšie osídlenie počas celej doby bronzovej i železnej. Nález fragmentu kahanca zas potvrdzuje obchodné styky aj s ďalekými krajinami na severe Afriky. Zistenie polôh, ktoré Slovania osídľovali už v čase Veľkomoravskej ríše, dokazuje, že súčasný i stredoveký Vrbov začínal svoju existenciu ako slovanské sídlisko bol súčasťou Veľkej Moravy už od prvej polovice 9. storočia.

Archeologické nálezy a náleziská sú primárnym a často jedinečným historickým prameňom materiálnej kultúry pre poznanie kultúrneho dedičstva a dejín predmetnej lokality. Špecifická forma výskytu uvedených prameňov pod úrovňou terénu si vyžaduje uplatňovanie špecifických metód a prístupov pri ich výskume, ochrane a starostlivosti už od momentu ich objavenia. Katastrálne územie Vrbova a jeho pamiatkovej zóny patrí medzi lokality s bohatým výskytom archeologických nálezísk vzhľadom na geografickú polohu, existenciu nezaplavovaných terás vhodných na výstavbu pravekých a včasnostredovekých sídlisk, postavenie sídla v stredoveku a včasnom novoveku ako aj vzhľadom na jeho históriu.

2.5. Pamiatkové hodnoty územia nehmotnej povahy

2.5.1. Súpis zistených historických názvov námestia a ulíc

Zistené historické a staršie názvy ulíc, vodných tokov a chotárných polôh sídla:

- severná strana námestia – Auf dem Platze, Sommer Zeil;
- južná strana námestia – Auf dem Platze, Winter Zeil;
- Horný potok – Oberfeld Bach (1869);
- Vrbovský potok – Schwarz Bach (1869);
- chotárne názvy v sídle (1869): Niedermühle, Mühl Bach (mlynský náhon), Selz, Kippenstrauch, Taborberg.

2.5.2. Významné osobnosti mesta

Samuel ROTH - pedagóg, prírodovedec a zakladateľ slovenskej speleoarcheológie.

(*18. 12. 1851 Vrbov – †17. 11. 1889 Levoča)

Samuel Roth pôsobil ako stredoškolský učiteľ v Levoči. Napísal osemnásť učebníc pre stredné školy a viacero didaktických štúdií. Bol členom mnohých odborných geologických, geografických a prírodovedeckých spolkov a spoločností. Popri pedagogickej práci sa zaoberal geológiou, glaciológiou, limnológiou a speleológiou, skúmal petrografické zloženie hornín v okolí Dobšinej. Venoval sa geologickým výskumom jaskýň na území Spiša najmä v okolí Dobšinej, kde objavil prvé stopy paleolitického osídlenia človeka v Uhorsku. Preskúmal aj priepasť Jatky na Geravách v Slovenskom raji. V roku 1874 v jaskyni Aksamitka spolu s Matyasom Badanyim našiel prvé paleolitické nálezy na Spiši a v Karpatskej kotline vôbec – kostený hrot a dve kamenné čepele. Okrem kostí našiel úlomky keramiky a nástrojov z kostí a kremeňa a popísal stopy po dávných ľadovcoch vo Vysokých Tatrách.

2.6. Vyhodnotenie pamiatkových hodnôt územia a odôvodnenie jeho ochrany

Vrbov patrí k najstarším spišským sídlam. Reprezentuje skupinu vidieckych mestečiek, ktoré síce nepatrili k mestám prvej kategórie, akými boli slobodné kráľovské mestá (Kežmarok, Levoča) a najvýznamnejšie banské mestá (Spišská Nová Ves), ale rozvinuli sa predovšetkým vďaka priaznivej politicko-ekonomickej situácii v období poľského zálohu.

Pamiatková zóna Vrbov sa vyznačuje najmä významnými urbanistickými a architektonickými hodnotami, ale aj umelecko-historickými a výtvarnými hodnotami, hodnotnými archeologickými nálezmi a v neposlednom rade i historickými hodnotami nehmotnej povahy, ktoré sú výsledkom kontinuálneho vývoja od čias založenia sídla.

Medzi najvýznamnejšie hodnoty Pamiatkovej zóny Vrbov patrí zachovaný vonkajší obraz (silueta a panoráma sídla) a vnútorný obraz územia (dominanty a hmotová skladba zástavby so zachovaným výškovým zónovaním) spolu s významnými pohľadmi z exteriéru a priehľadmi v interiéri pamiatkového územia, zachovaný historický pôdorys vrátane pôdorysnej štruktúry a parcelácie s charakteristickou pôdorysnou skladbou zástavby na jednotlivých parcelách.

Popri radovej zástavbe tvoria významné hodnoty aj sakrálne stavby s ich areálmi a k hodnotám sídla vo väzbe na pamiatkovú zónu patria aj nosné prvky systému zelene.

Napriek niekoľkým nevhodným novovekým zásahom možno konštatovať, že väčšina urbanistických a architektonických hodnôt ostala zachovaná, výtvarné a umelecko-remeselné hodnoty boli však podstatne narušené alebo zničené. Pamiatková zóna Vrbov si však do značnej miery zachováva dobový urbanistický, priestorový a hmotový výraz.

2.6.1. Urbanisticko-historické hodnoty pamiatkového územia

1. Zachovaná historicky vyvinutá urbanistická štruktúra pamiatkového územia:
 - historicky vyvinutá pôdorysná štruktúra so šošovkovitým pôdorysným tvarom námestia a nepravidelnou uličnou sieťou;
 - historická pôdorysná skladba zástavby na námestí a pozdĺž diaľkových obchodných ciest a ostatných historických komunikačných ťahov s charakteristickými typmi pôdorysnej skladby zástavby v spojitosti s areálmi významných solitérnych objektov;
 - pravidelná stredoveká parcelácia územia PZ a nepravidelná roztrúsená parcelácia v jeho juhovýchodnej časti, charakteristická intenzita zastavania pozemkov.
2. Zachovaná historicky vyvinutá silueta a panoráma prezentovaná vo významných interiérovyh i diaľkových pohľadoch na pamiatkové územie determinovaná:
 - situovaním historických výškových a hmotových dominánt v pamiatkovom území a konfiguráciou terénu;
 - výškovým zónovaním a hmotovou skladbou zástavby s gradáciou – zostupná hladina vo výške zástavby na parcele od uličného objektu po hospodársky objekt/dvorové krídlo a stodolu, zostupná hladina výšky zástavby od centra námestia k okrajom.
3. Zachovaná historicky vyvinutá objektová skladba pozostávajúca:
 - **z historicky vyvinutého komunikačného systému** – plôch komunikácií a verejných priestorov;
 - **zo stavebných objektov** – NKP a nehnuteľností v pamiatkovom území, najmä objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP, s pamiatkovými hodnotami a rešpektujúcimi pamiatkové hodnoty územia:
 - architektonické a urbanistické dominanty územia a významné solitéry s areálmi (NKP Kostol sv. Serváca, NKP Kostol evanjelický a. v., NKP Zvonica murovaná);
 - meštianske domy v radovej uličnej zástavbe na celú šírku parcely – zástavba rešpektujúca historickú parceláciu a historickú zastavovaciu schému;
 - pozdĺžne orientované hospodárske stavby (ojedinele dvorové krídla) a priečne orientované stodoly v závere parciel objektov radovej zástavby, rešpektujúce historickú parceláciu a historickú zastavovaciu schému;
 - ostatná hodnotná historická zástavba z rôznych slohových období reprezentujúca obdobie svojho vzniku a rešpektujúca urbanistickú štruktúru a základné princípy historickej pôdorysnej a hmotovej skladby v pamiatkovom území;
 - **z nosných prvkov systému zelene** (zeleň uličných interiérov, samostatná parková dispozícia, zeleň dvorov a záhrad, zeleň areálov, príľahlé brehové porasty).
4. Zachovaný historicky vyvinutý architektonický výraz urbanistických štruktúr:
 - symbióza architektonických hodnôt jednotlivých objektov zástavby a urbanistickej štruktúry spolupôsobiacich v celkovom obraze pamiatkového územia;
 - exteriérový výraz historických prvkov urbanistickej štruktúry pamiatkového územia – stavieb, nezastavaných plôch i prvkov uličného interiéru;
 - strešná krajina ako „piata fasáda“ objektov.

2.6.2. Architektonicko-historické hodnoty pamiatkového územia

1. Typologické druhy architektúr:
 - meštianske a remeselnícke domy (jednopodlažné aj dvojpodlažné, dvojtraktové objekty prejazdového alebo sieňového typu) v radovej zástavbe na úzkych stredovekých parcelách;
 - ľudové domy (prevažne jednopodlažné, dvojtraktové objekty prejazdového alebo priechodového typu) v radovej zástavbe na úzkych stredovekých parcelách;
 - rozsiahlejšie domy mestskej nobility a cirkvi (prevažne trojtraktové objekty prejazdového typu), situované najmä v radovej zástavbe východnej strany námestia na ploche združených stredovekých parciel;
 - ostatné sakrálné (náboženské) a profánne (verejné) stavby – solitéry i objekty v radovej zástavbe;
 - objekty dvorovej zástavby (pozdĺžne orientované dvorové krídla a hospodárske objekty, priečne orientované stodoly).
2. Hmotovo-priestorové riešenie a architektonický výraz exteriéru objektov NKP, objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a objektov s pamiatkovými hodnotami:
 - výškové zónovanie zástavby – podlažnosť, výška korunnej rímsy a úroveň hrebeňa historických striech;
 - tvar základných hmôt objektu – členenie hmôt, gradácia, členenie fasád, tvar a sklony strešných rovín historických striech;
 - historické architektonické tvaroslovie uplatnené v exteriéri objektov.
3. Ostatné historické architektonické prvky:
 - parcelačné múry, spevnené plochy a iné.
4. Komplexné architektonické riešenie objektov z hľadiska historického dokumentu:
 - historické objekty vo svojej materiálnej podstate prezentujúce dosiahnutú úroveň vývoja stavebných technológií a konštrukčných riešení v prostredí Spiša;
 - objekty ako hodnotné doklady stavebno-historického a architektonického vývoja konkrétneho typologického druhu stavby od doby vzniku po súčasnosť.

2.6.3. Umelecko-historické hodnoty pamiatkového územia

1. Výtvarné a umelecko-remeselné prvky objektov NKP, objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a objektov s pamiatkovými hodnotami:
 - historická štuková a maliarska výzdoba fasád objektov;
 - tesané historické kamenné prvky – portály, ostenia okien, rímsy, konzoly, krakorce, nápisové dosky a iné prvky;
 - historické výplne okenných a vstupných otvorov;
 - historické kovové prvky - zábradlia pavlačí, balkónov a schodísk, okenné a dverné mreže a iné.
2. Ostatné výtvarné a umelecko-remeselné prvky:
 - historické oplotenia (ohradný múr Kostola sv. Serváca a múr fary súp. č. 133);
 - mariánsky stĺp so sochou Panny Márie.

2.6.4. Kultúrne a pamiatkové hodnoty archeologických nálezov a nálezísk

Archeologické nálezy a náleziska predstavujú špecifický typ pamiatok hmotnej kultúry dokladajúce vývoj materiálnej kultúry od praveku po súčasnosť. Podľa pamiatkového zákona je archeologický nález definovaný ako hnutelná vec, ktorá je dokladom o živote človeka a o jeho činnosti od najstarších dôb do roku 1918 a spravidla sa našla alebo nachádza sa v zemi, na jej povrchu alebo pod vodou.

Archeologické nálezisko je nehnuteľná vec na topograficky vymedzenom území s odkrytými alebo neodkrytými archeologickými nálezmi v pôvodných nálezových súvislostiach. V zmysle týchto definícií je celé územie PZ archeologickou lokalitou s archeologickými nálezmi s vysokým stupňom kultúrnych a pamiatkových hodnôt. Podľa § 41 odsek 1 pamiatkového zákona archeologické náleziská eviduje archeologický ústav v Centrálnnej evidencii archeologických nálezísk Slovenskej republiky.

Okrem evidovaných archeologických nálezísk je potrebné považovať za územie s archeologickými nálezmi všetky parcely územia PZ ako celku, kde je veľká pravdepodobnosť výskytu doteraz neznámych archeologických nálezov. Ich záchrana je podmienená dodržiavaním platnej legislatívy a zásad uvedených v kapitole 3.8. a sú to najmä:

- komunikácie a verejné priestory v historickom jadre (vývoj nivelácie komunikácií s navrstvovaním, navážkami a dláždením),
- podlažia sakrálnych stavieb a ich areálov,
- suterény meštianskych domov a dvorovej zástavby a dvory,
- zaniknuté objekty historického jadra,
- stredoveká a novoveká hygienická infraštruktúra (kanalizácia, vodovod, studne a pod.).

2.6.5. Pamiatkové hodnoty systému zelene v pamiatkovom území

Medzi nosné prvky systému zelene v pamiatkovom území patrí:

- zeleň uličných interiérov (samostatná aleja v línii pred severnými fasádami južného domoradia v západnej časti námestia, líniové pásy s alejou v celom rozsahu severnej časti námestia a v línii pred severnými fasádami južného domoradia vo východnej časti námestia, zbytkové plochy zelene v stredovej línii východnej časti námestia),
- samostatná parková dispozícia v strede šošovkovitého námestia,
- zeleň dvorov a záhrad pamiatkového územia,
- zeleň areálu rímskokatolíckeho kostola a bezprostredné okolie evanjelického kostola,
- príľahlé brehové pásy zelene s malými skupinami vysadených drevín a s náletovými drevinami.

Systém zelene pamiatkového územia nesie mestotvorné znaky – aleje, líniové trávnaté pásy, samostatné parkové dispozície, zeleň sakrálnych areálov. V značnej miere je tu však prítomný aj vidiecky typ ozelenenia – zbytkové plochy zelene sprevádzajúce komunikácie, príľahlé zelené pásy na brehu potoka, zeleň dvorov a záhrad. Práve tento vzájomný súvis a výrazová kombinácia zelene s verejnými priestormi a stavebnými objektmi v území je z hľadiska záujmov zachovania a ochrany historickej zelene, ako neoddeliteľnej súčasť zachovaného urbanistickej štruktúry, základným postulátom pre jej obnovu. Systém zelene je ako celok jednou z významných pamiatkových hodnôt pamiatkového územia.

2.6.6. Odôvodnenie ochrany pamiatkového územia

Všetky vyššie uvedené pamiatkové hodnoty vytvárajú jedinečný integrálny celok, v ktorom každá zo špecifikovaných hodnôt, okrem svojej osobitnej hodnoty, spolupôsobí a má nezastupiteľné miesto v jedinečnom a pre Vrbov charakteristickom vzhľade a výraze.

3. POŽIADAVKY

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Vrbov sú, v zmysle § 29 pamiatkového zákona, dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, podkladom pre územný plán a sú súčasťou priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom pre spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.

Výklad termínov, spresnenia významov pojmov pre účely zásad:

- Za **historické urbanistické usporiadanie** územia PZ Vrbov pre účely týchto zásad v súčasnej štruktúre považujeme stav, ktorý korešponduje so stavom zdokumentovaným v katastrálnej mape z roku 1869.
- Za **historické objekty, konštrukcie a prvky** pre účely týchto zásad považujeme objekty, konštrukcie a prvky, ktoré boli postavené a vznikli do roku 1930.

3.1. Základné požiadavky ochrany pamiatkového územia

1. Podľa § 29 pamiatkového zákona je základná ochrana pamiatkového územia súhrn činností a opatrení, ktorými orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb, areálov alebo urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.
2. Základnou zásadou ochrany PZ Vrbov je zachovanie všetkých pamiatkových hodnôt koncentrovaných v pamiatkovom území.
3. Každý zásah v pamiatkovom území musí byť zároveň kvalitatívnym prínosom pre územie z hľadiska jeho pamiatkových hodnôt.
4. Pojem „pamiatková hodnota“ je definovaný ako súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany.
5. Rozsah pojmu „pamiatková hodnota“ predstavuje súbor charakteristík jednotlivej veci, alebo súboru vecí – originalita, autenticita, kvalita, kvantita, forma, obsah, spôsob, doba vzniku, zmeny vplyvom času (patina, deformácia), vývoj, jedinečnosť, celistvosť, výskyt, funkcia, lokácia, typ, autor, kontext, materiál, vzťah a tiež vzájomné vzťahy medzi jednotlivými charakteristikami v možných kombináciách. Originálnosť a autenticita tvoria nosné charakteristiky rozsahu pojmu „pamiatková hodnota“.
6. Nositeľmi pamiatkových hodnôt je plošne vymedzené územie Pamiatkovej zóny Vrbov ako urbanistický celok a jednotlivé hodnotné prvky objektovej skladby pamiatkového územia:
 - plochy komunikácií a verejných priestorov;
 - stavebné objekty (NKP a ostatné nehnuteľnosti v pamiatkovom území);
 - nosné prvky systému zelene³.

³ Pojem „záhrady, nádvoria a ostatné plochy“, ktorý sa pre tieto zásady používa je definovaný v úplnom znení Vyhlášky Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky č. 461/2009 Z. z., z 28. októbra 2009, ktorou sa vykonáva zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam v znení neskorších predpisov (katastrálny zákon).

3.2. Požiadavky na zachovanie chránených pohľadov, siluety a panorámy

1. Zachovať a chrániť charakteristické pohľady, siluetu a panorámu pamiatkového územia prezentovanú:
 - v diaľkových pohľadoch P1 – P3 z krajiny na pamiatkové územie (výkres č. 1);
 - v chránených pohľadoch P4 – P8 v interiéri pamiatkového územia (výkres č. 4).
2. Je neprípustné narušiť siluetu, panorámu a charakteristické chránené pohľady v interiéri pamiatkového územia výstavbou nových výškových a objemových dominánt, nadstavbami a prístavbami nehnuteľností v pamiatkovom území, umiestňovaním reklamných pútačov a zariadení, vzdušnými vedeniami či nevhodnými výsadbami.

3.3. Požiadavky na zachovanie výškového a hmotovo-priestorového usporiadania objektov a strešnej krajiny

3.3.1. Požiadavky na zachovanie a ochranu historických dominánt

1. Zachovať urbanistickú kompozíciu sídla a jej výškové zónovanie.
2. V prípade akejkoľvek činnosti na území PZ je nutné rešpektovať výškovú a hmotovú dominantu rímskokatolícky Kostol sv. Serváca a hmotovú dominantu evanjelický kostol.
3. Pre zachovanie a ochranu výškového zónovania zástavby je neprípustná výstavba novodobých výškových a hmotových dominánt.
4. Nenadstavovať objekt požiarnej zbrojnice súp. č. 251, nerozširovať ho prístavbami západným smerom k objektu evanjelického kostola. Žiaduce je zachovať dnešný tvar a spôsob zastrešenia valbovou strechou.

3.3.2. Požiadavky na zachovanie výškového zónovania sídla a hmotovej skladby zástavby

1. Predmetom ochrany je zachovaná podlažnosť, a tým aj členitosť hmotovej skladby zástavby, nakoľko dokladá historický vývoj výškového zónovania sídla. Zmena výšky a proporcií objektov znamená novodobý zásah s dôsledkami na vnímanie nielen samotného objektu, ale aj nadväzujúcej zástavby ulice alebo jej časti.
2. Na území PZ Vrbov je neprípustné realizovať nadstavby národných kultúrnych pamiatok a zmeny polohy koruny murív (napr. pri využití podkrovia pre obytné a iné účely).
3. Na území PZ Vrbov je nežiaduce zvyšovať podlažnosť realizáciou nadstavieb nehnuteľností v pamiatkovom území či novostavbami, ktoré by v konkrétnej časti územia (ulice či bloku radovej zástavby) znamenali narušenie zachovaného výškového zónovania a historickej hmotovej skladby danej časti územia.
4. Takisto je neprípustné realizovať nadstavby dvorových objektov (dvorových krídel, hospodárskych stavieb a stodôl), ktoré by prevyšovali hlavné (uličné) objekty.

3.3.3. Požiadavky na zachovanie a regeneráciu strešnej krajiny

1. Základnou požiadavkou zachovania a udržiavania dobrého stavebno-technického stavu historických striech (obzvlášť striech rímskokatolíckeho a evanjelického kostola s historickými krovmi a zvonice) je ich pravidelná základná údržba s cieľom udržať dobrý stavebno-technický stav strešného plášťa a krovu.
2. Pri výmene strešnej krytiny objektov použiť taký druh a materiál strešnej krytiny, ktorý vychádza z poznania objektu, pamiatkového výskumu alebo na základe miestnych analógií.

3. Tradičnými krytinami objektov PZ sú drevený šindel bez farebnej povrchovej úpravy v sivej farebnosti a keramická škridla tehlovočervenej farebnosti s plochým profilom bez výrazných zvlnení a výnimočne aj falcovaný plech strihaný do pásov, ktoré je pri obnovách NKP potrebné v PZ uprednostniť. V prípade nehnuteľností v pamiatkovom území sú prípustné aj náhrady tradičných krytín v podobe plechov imitujúcich skladbu strešných tvaroviek či šindľov.
4. Neperforovať štítové múry novými okennými a dvernými otvormi.
5. Podkrovia neboli vo všeobecnosti využívané na plnohodnotné bývanie. Z tohto dôvodu je pri ich využívaní na bývanie potrebné rátať s obmedzeniami, vyplývajúcimi z limitovaných priestorov podstrešia a obmedzeniami v možnostiach priameho presvetlenia.
6. Nové funkcie podkroví sú akceptovateľné, avšak adaptácie sú prípustné len v prípade, že:
 - nedôjde k porušeniu hodnotnej historickej krovovej konštrukcie;
 - nedôjde k nevhodnej perforácii strešného plášťa;
 - nedôjde k nežiaducim novotvarom v strešnej krajine.
7. Prípustnosť adaptácie a spôsob presvetlenia podkrovných priestorov bude posúdený s ohľadom na pamiatkové hodnoty NKP, nehnuteľností v pamiatkovom území a pamiatkového územia ako celku.
8. Konštrukčne a typologicky hodnotné strechy a krovové konštrukcie striech priorityne zachovať. V prípade adaptácie podkrovia NKP a ostatných nehnuteľností v PZ riešiť presvetlenie podkroví do priestorov uličných interiérov prednostne strešnými oknami.
9. V prípade presvetlenia strešnými oknami je potrebné ich navrhovať ako individuálne otvory primeraných rozmerov proporčne k ploche strechy a nevytvárať veľké súvislé plochy.
10. Zachovať a obnoviť historicky hodnotné strešné svetlíky. Nová aplikácia tohto presvetľovacieho prvku, historicky opodstatnená v prípade zastrešenia meštianskych domov radovej zástavby v strešných rovinách orientovaných do dvorovej časti, bude predmetom individuálneho posúdenia s ohľadom na pamiatkové hodnoty NKP, nehnuteľností v pamiatkovom území a pamiatkového územia.
11. Presvetlenie prostredníctvom vikierov aplikovať len v obmedzenom rozsahu do pohľadovo menej exponovaných polôh (napr. do dvora). V prípade riešenia presvetlenia vikiermi je základnou požiadavkou ich primeraný počet k ploche strešnej roviny, vhodné umiestnenie v rovine strechy, ich vhodný tvar a proporcie.
12. Perforácie historických striech a narušanie ich plášťa vývodmi technologických zariadení je potrebné obmedziť na minimum. Pre situovanie takýchto vývodov je vhodné využiť existujúce nefunkčné komínové telesá.
13. V maximálnej možnej miere zachovať historické komínové telesá v podkroví a nad strechou.
14. V maximálnej možnej miere zachovať a obnoviť hodnotnú historickú klampiarsku dekoráciu. V prípade jej nadmerného poškodenia ju nahradiť tvarovými a materiálovými kópiami.
15. Pri regenerácii zastrešenia NKP a ostatných nehnuteľností v PZ (najmä objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP, objektov s pamiatkovými hodnotami a objektov rešpektujúcich pamiatkové hodnoty územia) uplatniť typologicky tradičný tvar a spôsob zastrešenia vychádzajúci z historicky doloženého spôsobu zastrešenia a miestnych analógií.

3.4. Požiadavky na primerané funkčné využitie pamiatkového územia

1. Zachovať a udržiavať súčasnú, prioritne obytnú funkciu pamiatkového územia:
 - historické funkcie: prevažne obytná, výrobná (remeselná a poľnohospodárska výroba); doplnkovo občianska vybavenosť (radnica, školy, kostoly, obchod a krčma);
 - súčasné funkcie: prevažne obytná; doplnkovo občianska vybavenosť (obchody, služby, administratíva), výroba a skladové hospodárstvo;
 - cieľové funkcie: prioritne obytná; doplnkovo občianska vybavenosť (obchod a služby), výrobná (drobná remeselná a poľnohospodárska výroba)
 - neprípustné funkcie: funkcie poškodzujúce pamiatkové hodnoty územia – výroba a skladové hospodárstvo (priemyselná a poľnohospodárska veľkovýroba), dopravné zariadenia (veľké dopravné areály, čerpace stanice pohonných hmôt, parkovacie domy), občianska vybavenosť vo forme veľkopriestorových predajní, športové areály so zázemím a pod.; funkcie, ktoré vyvolávajú neprimerané sprievodné nároky na dynamickú alebo statickú dopravu, alebo iné nežiaduce a sprievodné nároky nadmerným spôsobom zaťažujúce NKP alebo pamiatkové územie.
2. Pri kontinuálne nezastavaných plochách – námestia, ulice, parkové plochy, nezastavané plochy dvorov najmä v predĺžení prejazdov a priechodov uličných objektov je potrebné zachovať ich historickú funkciu voľného priestranstva.
3. Národné kultúrne pamiatky a nehnuteľnosti v pamiatkovom území najmä objekty vytypované na vyhlásenie za NKP a nehnuteľnosti s pamiatkovými hodnotami (pozri výkres č. 4) majú byť prednostne využité pre pôvodnú historickú funkciu.
4. V prípade požiadavky na umiestnenie nových funkcií do objektov NKP a nehnuteľností v pamiatkovom území, najmä objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a nehnuteľností s pamiatkovými hodnotami (pozri výkres č. 4), sú za vhodné považované len také, ktorých nároky sa dajú zosúladiť s pamiatkovými hodnotami objektov, a zároveň vyžadujú len minimálne zmeny či zásahy do objektu a jeho prostredia.
5. Prevádzky obchodu a služieb, drobnej remeselnej výroby a iné nebytové prevádzky situovať prednostne v priestoroch prízemnia domov, hospodárskych objektov / dvorových krídel alebo v priestoroch nevyhovujúcich pre obytnú funkciu.
6. V prípade funkčného využitia novostavieb v pamiatkovom území uprednostniť obytnú funkciu, resp. doplnkové stavby k obytnej funkcii.
7. Pri využívaní objektov a priestranstiev v pamiatkovom území je nutné prihliadať k ich kapacitným a stavebnotechnickým možnostiam tak, aby výsledné riešenie nenarúšalo pamiatkového hodnoty PZ pohľadovo, prevádzkovo alebo svojím technickým riešením.
8. Dvorové krídla/hospodárske stavby a stodoly vo dvoroch, nevyužívané na pôvodný účel, je žiaduce adaptovať pre novú funkciu – napr. bývanie alebo na doplnkovú funkciu k hlavnému objektu (drobná remeselná výroba, skladovanie ap.).
9. Rozšírenie plôch statickej dopravy (hromadné garáže, parkovacie plochy) riešiť mimo územia PZ.
10. Dôsledky nového funkčného využitia objektov a priestorov v pamiatkovom území nesmú spôsobiť úbytok ich pamiatkových hodnôt alebo znemožniť ich vhodnú prezentáciu.

3.5. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu historického pôdorysu

3.5.1. Požiadavky pre zachovanie pôdorysnej štruktúry územia a parcelácie

1. Základnou požiadavkou ochrany pamiatkového územia je zachovať, udržiavať a regenerovať historický pôdorys PZ, determinovaný historicky vyvinutou uličnou sieťou, historickou pôdorysnou štruktúrou zástavby, parceláciou a vzťahom jednotlivých stavebných objektov pôdorysnej skladby zástavby k historicky nezastavaným plochám.
2. Zachovať, udržiavať a regenerovať narušenú historickú pôdorysnú štruktúru, ktorá zodpovedá historickej parcelácii (tvar, veľkosť, hustota a orientácia parcel) ako základnej plošnej jednotky na území PZ.
3. Historické uličné čiary zachovať vrátane ich nepravidelností, ktoré vznikli postupným vývojom sídla. Priestorové usporiadanie stavieb v prípade ich obnov a úprav, resp. pri novostavbách nesmie presahovať cez historickú uličnú čiaru, ani za ňu ustupovať.
4. Trvalá zástavba historických verejných priestranstiev – najmä ulíc a iných verejných priestranstiev v pamiatkovom území je neprípustná.
5. Vytváranie ďalších nových verejných cestných komunikácií na území PZ je neprípustné.
6. Zachovať priechodnosť prejazdov a priechodov objektov radovej zástavby a taktiež priechodnosť dvorov v predĺžení prejazdov a priechodov, tzn. zástavba vo dvoroch na plochách v predĺžení prejazdov a priechodov je neprípustná. Zástavba nezastavaných plôch, ktoré ani v minulosti neboli určené na zástavbu, je všeobecne nežiaduca.

3.5.2. Požiadavky pre zachovanie pôdorysnej a hmotovej skladby zástavby pri realizácii novostavieb, prístavieb a nadstavieb a pre revitalizačné plochy

Výklad termínov, spresnenia významov pojmov pre účely zásad:

- nadstavby a úpravy objektov budú predmetom individuálneho posúdenia, pričom ich hmotové a výškové usporiadanie nesmie prekročiť parametre stanovené pre novostavby v danej časti územia;
 - osadenie objektu na záväznú uličnú čiaru znamená situovanie plnej uličnej fasády na určenú hranicu ulice vo všetkých podlažiach;
 - podlažnosťou sa rozumejú nadzemné podlažia (dvojpodlažný = 2 nadzemné podlažia);
 - konštrukčnou výškou jedného nadzemného podlažia sa rozumie max. 3,5 m;
 - podkrovie je priestor v rámci krovovej konštrukcie.
1. Pri umiestnení novostavieb na parcele (radová zástavba, solitér) vychádzať z historickej zastavovacej štruktúry v konkrétnej časti územia.
 2. Hlavnou požiadavkou pre novostavby, prístavby a nadstavby v pamiatkovom území je zásada continuity. Novostavby, prístavby a nadstavby svojím situovaním, pôdorysným založením, priestorovým riešením, výškovým usporiadaním, architektonickým stvárnením a funkciou musia rešpektovať a vychádzať z historického urbanistického usporiadania územia a jeho pôdorysu (pôdorysná štruktúra, parcelácia, pôdorysná skladba zástavby na parcelách, uličné čiary), hmotovo-priestorovej a výškovej skladby pamiatkového územia a okolitých objektov (výšková gradácia zástavby, podlažnosť, tvar a orientácia zastrešenia), architektonickej a materiálnej štruktúry pamiatkového územia a zároveň zohľadňovať konfiguráciu terénu a vzťahy daného urbánneho prostredia.
 3. Zásada continuity nevyklučuje koexistenciu modernej a historickej architektúry za predpokladu, že je medzi nimi zachovaný základný formálny súlad a architektonicko-urbanistické vzťahy.

4. Architektonické riešenie novostavieb, dostavieb a nadstavieb musí vychádzať zo súčasného tvarového a materiálového riešenia s pravdivým vyjadrením doby vzniku objektu. Vo výrazových prostriedkoch je však možné inšpirovať sa existujúcimi alebo zaniknutými historickými prvkami prostredia, či na ich mieste zaniknutými objektmi a tieto vhodnou formou prezentovať.
5. S hmotovým riešením novej zástavby je potrebné zosúladiť architektonické riešenie fasády (kompozíciu, materiál, farebnosť a pod.). Architektonické riešenie novostavby musí byť v harmonickom, formálnom a logickom súlade s hmotovým a dispozičným riešením.
6. Funkčno-prevádzkové kritériá novej zástavby nesmú byť v rozpore s požiadavkami ochrany NKP a historického prostredia PZ, preto je žiaduce uprednostniť obytnú funkciu, funkcie drobných zariadení obchodu a služieb a funkcie výroby, ktoré nemajú zvýšené nároky na prevádzku, distribučnú a statickú dopravu, skladovacie plochy či doplnkové stavby a ktoré nebudú znehodnocovať prostredie PZ, prezentáciu jej pamiatkových hodnôt a hodnôt NKP.
7. Tvar striech novej zástavby v pamiatkovom území musí dôsledne vychádzať z urbanistického a historického kontextu strešnej krajiny historickej zástavby, musí architektonickým a urbanistickým spôsobom zhodnocovať okolitú strešnú krajinu a nesmie pôsobiť rušivo svojim objemom, výškou, proporciami, typológiou, materiálovým a farebným riešením. Pri zastrešení objektov uplatňovať šikmé strešné roviny.
8. Pri navrhovaní druhu a rozsahu presvetlenia podkrovia vychádzať z priestorových parametrov strechy a plošných parametrov strešných rovín a zo širšieho architektonického a urbanistického kontextu. Veľký počet strešných okien, vikierov, či iných novodobých prvkov alebo ich vzájomných kombinácií je neprípustný. Situovanie, tvar a veľkosť vikierov a strešných okien musí rešpektovať proporcie strechy.
9. Na hlavné fasády novostavieb, orientované do verejných priestranstiev, neumiestňovať také architektonické prvky, ktoré sú v historickom území PZ Vrbov cudzorodé a pôsobia rušivo (napr. predimenzované vikiere, zapustené závetria a lodžie či vystupujúce markízy a balkóny, do terénu zapustené vstupy do garáží v podzemných podlažiach či rampy ku garážam a pod.).
10. Pri výbere farebného riešenia fasád novej zástavby je nutné zohľadňovať historickú farebnosť okolitých NKP a nehnuteľností tak, aby nevznikali disharmonické farebné vzťahy. Výrazné, kriklľavé a expresívne tóny fasádnych náterov sú neprípustné.
11. Použitie materiálov s výstrednou povrchovou úpravou je nežiaduce. Neprípustné sú plastové dielce, obklady z betónových tvárnic, keramické exteriérové obklady, kovové obkladové šablóny a podobne.
12. Nadstavby NKP sú neprípustné. Nadstavby nehnuteľností v pamiatkovom území, najmä objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a objektov s pamiatkovými hodnotami, ktoré by v konkrétnej časti územia (ulice či bloku radovej zástavby) znamenali narušenie zachovaného výškového zónovania a historickej hmotovej skladby danej časti územia sú všeobecne takisto neprípustné.
13. Novostavby vo dvoroch objektov a prístavby k existujúcim objektom dvorovej zástavby (dvorovým krídlam, hospodárskym objektom a stodolám) na území PZ situovať prioritne na plochách zaniknutej historickej zástavby, resp. v súlade s princípmi historickej pôdorysnej a hmotovej skladby zástavby a pri dodržaní nasledovných podmienok:
 - zástavbu zaniknutých dvorových krídel, hospodárskych objektov a stodôl nie je žiaduce obnoviť v celom rozsahu z dôvodu veľkej hustoty zastavaného priestoru (výkres č. 3), preto sú schematické plochy s možnosťou zastavania (výkres č. 4,

zelené šrafovanie) vyznačené v odlišnom rozsahu oproti historickej katastrálnej mape z roku 1869 a v ojedinelých prípadoch analogicky podľa podobných prípadov v PZ;

- pri adaptácii dvorových objektov alebo ich novostavbách s navrhovanou obytnou funkciou je ich hmotovo-priestorové riešenie a architektonické stvárnenie nutné prispôbiť jednoduchému charakteru historickej dvorovej zástavby, ktorá nebola vo vzťahu k zástavbe hlavných (uličných) objektov s obytnou funkciou plnohodnotná, ale mala skôr doplnkovú funkciu (hospodárstvo, remeselná výroba, skladovanie), aj keď ojedinele dvorové krídla objektov slúžili aj na bývanie. Z uvedeného vyplývajú obmedzenia, ktoré je nutné pri návrhu obytných novostavieb a adaptácii existujúcich stavieb na bývanie rešpektovať – napr. jednoduchý charakter stavby, limitovaná šírka novostavby, limitované využitie podkrovia a uplatnenie presvetľovacích prvkov (počet, tvar a veľkosť fasádnych otvorov, strešných okien či vikierov);
 - dvorovú zástavbu situovať prioritne na hraniciach parciel a v súlade s pôdorysnou skladbou zástavby pri rešpektovaní nezastavanosti a priechodnosti dvorov v predĺžení prejazdov a priechodov hlavných (uličných) objektov, pričom v prípade zaniknutých dvorových krídiel a hospodárskych objektov bude prípustnosť prístavby k fasáde hlavného (uličného) objektu posúdená individuálne podľa pamiatkových hodnôt a architektonického stvárnenia konkrétnej časti jeho dvorovej fasády;
 - podlažnosť zástavby objektov vo dvoroch (dvorové krídla/hospodárske stavby, stodoly) musí rešpektovať princíp hmotovej skladby zástavby, tzn. musí byť nižšia oproti podlažnosti hlavného (uličného) objektu;
 - pozdĺžne objekty na mieste zaniknutých dvorových krídiel a hospodárskych objektov realizovať jednopodlažné alebo dvojpodlažné a zastrešiť ich symetrickou sedlovou strechou, alternatívne strmou pultovou strechou so štítom a s hrebeňom kolmým na uličnú čiaru tak, aby výškovo nepresiahli hlavný uličný objekt, optimálny sklon strešných rovín $30^{\circ} - 45^{\circ}$;
 - priečne objekty na mieste zaniknutých stodôl realizovať jednopodlažné a zastrešiť ich symetrickou sedlovou strechou s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou, optimálny sklon strešných rovín $30^{\circ} - 45^{\circ}$;
 - malé doplnkové stavby (garáže, altánky a pod.) je prípustné situovať vo dvoroch pri rešpektovaní nezastavanosti a priechodnosti dvorov v predĺžení prejazdov a priechodov hlavných uličných objektov, resp. na hranici zadných koncov dvorov ako uzatvárajúce objekty s maximálne jedným nadzemným podlažím a prípadne podzemným podlažím a sedlovým resp. pultovým zastrešením;
 - jednotlivé zámery zástavby na plochách zaniknutej historickej zástavby vo dvoroch budú posúdené individuálne na základe konkrétnych zámerov a celkového vývoja zástavby.
14. Plochy s možnosťou zastavania (smerný plošný rozsah) v zadných častiach dvorov objektov súp. č. 76, 120 a 251 nie sú vyznačené. Dôvodom nevyznačenia plôch s možnosťou zastavania vo výkrese č. 4 je zmena historickej situácie, kedy na mieste historickej zástavby vznikla novodobá komunikácia (objekt súp. č. 76), situovanie novostavby (nevhodne zasiahlo do štruktúry zaniknutej historickej zástavby (objekt súp. č. 251) alebo nezastavaná plocha je novodobou vymedzená a nezodpovedá historickej parcelácii, takže v týchto prípadoch nie je možné tieto plochy vymedziť bez konkrétneho zámeru. Obdobným prípadom je situácia na revitalizačnej ploche R1, kde by bolo prípustné situovať pozdĺžny dvorový objekt na severnej alebo na južnej hranici predmetného pozemku.

15. Perspektívne regenerovať zaniknutú historickú zástavbu, resp. minimálne uličný objekt na revitalizačnej ploche **R1** na pozemku KN-C parc. č. 324 (fotografie č. 31 a 32) pri dodržaní nasledovných požiadaviek:

- funkcia prioritne obytná; doplnkovo občianska vybavenosť (obchod a služby, ubytovanie), výrobná (drobná remeselná a poľnohospodárska výroba);
- uličný objekt situovať na záväznej uličnej čiare (výkres č. 4) a spolu s prípadnou ďalšou zástavbou prioritne na plochách zaniknutej historickej zástavby (výkresy č. 3);
- podkrovný priestor striech je možné využiť v rozsahu jedného podlažia napr. na bývanie alebo inú funkciu, ktorej hmotovo-priestorové a prevádzkové nároky nebudú narúšať pamiatkové hodnoty územia PZ;
- exteriérový výraz novostavby musí pravdivo vyjadrovať dobu jej vzniku, prípustné je aplikovanie výrazových prostriedkov inšpirovaných architektonickým stvárnením zaniknutého objektu avšak bez uplatňovania historizujúcich prvkov falzifikujúcich dobu vzniku novostavby;
- novostavbu uličného objektu situovať na šírku pozemku KN-C parc. č. 324 s plynulým napojením na susedný objekt súp. č. 206 na pozemku KN-C parc. č. 323;
- novostavbu uličného objektu realizovať dvojpodlažnú, pričom úroveň muriva v polohe pomyselných korunných rímsy nesmie presiahnuť úroveň korunných rímsy susedného objektu súp. č. 206 a zastrešiť ju valbovou strechou s hrebeňom na južnej hranici pozemku KN-C parc. č. 324 v smere V-Z a kolmo na uličnú čiaru (podľa historickej fotografie) a optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 45°;
- novostavby dvorových objektov situovať na plochách po zaniknutých dvorových objektoch (výkres č. 3) so situovaním pozdĺžne orientovaného dvorového objektu na severnej, resp. južnej hranici pozemku KN-C parc. č. 324 a situovaním priečne orientovaného dvorového objektu na východnej hranici pozemku KN-C parc. č. 324;
- novostavby dvorových objektov: pozdĺžny objekt realizovať jednopodlažný alebo dvojpodlažný tak, aby výškovo nepresiahol hlavný uličný objekt a zastrešiť ho symetrickou sedlovou strechou s hrebeňom kolmým na uličnú čiaru (v smere V-Z) a optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 45°; priečny objekt na mieste zaniknutej stodoly realizovať jednopodlažný a zastrešiť ho symetrickou sedlovou strechou s hrebeňom rovnobežným s uličnou čiarou (v smere S-J) prípadne s valbou na severozápadnom nároží a optimálnym sklonom strešných rovín od 30° do 45°.

3.6. Požiadavky na zachovanie a regeneráciu objektivej skladby územia

1. V súlade s pamiatkovými hodnotami PZ Vrbov zachovávať a pri novostavbách regenerovať objektívnu skladbu pamiatkového územia pozostávajúcu z:

- **verejných priestorov a komunikácií;**
- **stavebných objektov** – NKP a nehnuteľností v pamiatkovom území zahŕňajúcich:
 - architektonické a urbanistické dominanty územia a významné solitéry s ich areálmi,
 - meštianske, remeselnícke a ľudové domy v rôznych typoch zástavby,
 - dvorové krídla objektov, hospodárske stavby a stodoly,
 - ostatnú zástavbu z rôznych období reprezentujúcu obdobie jej vzniku,
- **nosných prvkov systému zelene** zahŕňajúcich:
 - zeleň uličných interiérov,
 - samostatnú parkovú dispozíciu,
 - zeleň dvorov a záhrad,
 - zeleň areálov,
 - priľahlé brehové porasty.

2. V pamiatkovom území neuplatňovať typologické druhy stavieb a areálov, ktoré sú v rozpore s historickou objektovou skladbou.
3. Na revitalizačnej ploche R1 regenerovať historickú objektovú skladbu, prednostne hlavný uličný objekt.

3.6.1. Požiadavky pre verejné priestory a komunikácie

1. Komunikačná sieť ulíc a verejných priestranstiev v PZ Vrbov je daná stavebným a historickým vývojom územia, je fixne definovaná a stabilizovaná.
2. Zachovať existujúcu urbanistickú štruktúru historického jadra s dominantnou východo-západnou komunikáciou a priečnou severo-južnou komunikáciou.
3. Zachovať a regenerovať historicky vyvinutý pozdĺžny a priečny profil jednotlivých ulíc.
4. Zachovať existujúce chodníky pozdĺž cesty do Vlkovej a pozdĺž domoradií na námestí – vo východnej časti námestia oddelených od vozovky líniovými pásmi s alejou a v juhozápadnej odvodňovacím rigolom z okruhiakov a pravidelne dláždenou plochou s alejou.
5. Úprava verejných priestranstiev a komunikácií musí zodpovedať historickej povahe pamiatkového územia, pričom je pri povrchových úpravách komunikačnej siete a verejných priestranstiev potrebné prihliadať aj na účel využitia (vozovka, pešie plochy).
6. Pri dláždených plochách uprednostniť prírodné materiály tvarom, veľkosťou a spôsobom kladenia charakteristické pre PZ.
7. Povrch vozoviek určených pre motorové vozidlá je možné s ohľadom na osobitné nároky realizovať aj z iných ako tradičných materiálov (napr. živičný povrch a iné).
8. Minimalizovať situovanie a rozsah technickej infraštruktúry v spevnených povrchoch a v nevyhnutných prípadoch ich vizuálne eliminovať.
9. Rozšírenie plôch statickej dopravy (hromadné garáže, parkovacie plochy) riešiť mimo územia PZ.
10. Udržiavať vysokú kvalitu mobilnej zelene ako sezónneho prvku na estetizáciu uličného interiéru.

3.6.2. Požiadavky pre stavebné objekty so zásadou diferencovaného prístupu pri ochrane, obnove a údržbe podľa kategórií

1. V PZ Vrbov rozlišujeme tieto kategórie stavebných objektov (výkres č. 4):
 - **národné kultúrne pamiatky,**
 - **nehnutel'nosti v pamiatkovom území:**
 - objekty vytypované na vyhlásenie za NKP,
 - objekty s pamiatkovými hodnotami,
 - objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia,
 - objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia.

Národné kultúrne pamiatky (NKP) – objekty zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ktoré sú predmetom ochrany v zmysle pamiatkového zákona pre zachované významné historické, urbanistické, architektonické a umelecko-remeselné a výtvarné hodnoty. Pri ich ochrane, obnove alebo údržbe je potrebné dôkladne poznať ich stavebný vývoj, rozlišovať mieru zachovania originálu stavebných konštrukcií a detailov,

ako aj potenciál a dôsledky ich súčasného alebo plánovaného využitia. Z týchto dôvodov je potrebné komplexný zámer obnovy hodnotiť z hľadiska realizovaných výskumov alebo ho podmieniť vypracovaním výskumov v zmysle pamiatkového zákona a vyhlášky Ministerstva kultúry SR č. 253/2010.

V mnohých prípadoch je tiež potrebné vypracovať prípravné dokumentácie ako statický, dendrochronologický posudok, posudok biotického poškodenia drevených konštrukcií alebo posúdenie a návrh sanácie porúch. Až na základe získaných poznatkov je možné pristúpiť k optimálnemu posúdeniu navrhovaných zámerov, architektonických a stavebných riešení. Najvhodnejšou metódou pri obnove NKP je metóda konzervačná, rešpektujúca a prezentujúca maximum pamiatkových hodnôt v kombinácii s rekonštrukciou, reštaurovaním a v prípade nevhodných zásahov aj rehabilitáciou.

Objekty vytypované na vyhlásenie za NKP – objekty postavené do roku 1869, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ale sú nositeľmi významných historických, urbanistických, architektonických a umelecko-remeselných hodnôt pre zachované:

- historické pôdorysné situovanie v rámci urbanistickej štruktúry;
- historické hmotovo-priestorové a materiálové riešenie bez novodobých nadstavieb;
- historický sedlový typ strechy prípadne s historickým tvarom a sklonom strešných rovín;
- historické stvárnenie fasád s historickou osovosťou a úpravou (historická osovosť, tvar, rozmer a poloha fasádnych otvorov, štuková výzdoba, prípadne historické výplne vstupných a okenných otvorov či iné hodnotné historické detaily exteriéru či interiéru).

Pri týchto objektoch sa kladie dôraz na zachovanie ich hmotovo-priestorového riešenia a prípadné skvalitnenie ich architektonického výrazu (úprava sklonu strešných rovín, vhodnejšia krytina, doplnenie zaniknutých prvkov fasád, prinavrátanie výplní s historickým členením a pod.) s možnosťou úpravy ich dispozície podľa požiadaviek vyplývajúcich z navrhovanej funkcie. Všetky prípravné a realizačné kroky smerujúce k úpravám týchto objektov musia byť v súlade s pamiatkovým zákonom.

Objekty s pamiatkovými hodnotami – objekty postavené do roku 1869, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu, ale sú nositeľmi historických, urbanistických, architektonických a umelecko-remeselných hodnôt, ale nezachovaných intaktne v takom rozsahu, ktorý by odôvodňoval ich zaradenie k objektom vytypovaným na vyhlásenie za NKP. Ide o objekty, ktoré majú zachované predovšetkým:

- historické pôdorysné situovanie v rámci urbanistickej štruktúry;
- historické hmotovo-priestorové a materiálové riešenie bez novodobých nadstavieb;
- historický sedlový typ strechy s historickým tvarom a sklonom strešných rovín.

Poznámka: Historické stvárnenie fasád nie je v tejto kategórii v prípade PZ Vrbov podmienkou, nakoľko v celom pamiatkovom území došlo, s výnimkou objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP, k odstráneniu historickej výzdoby, úprave fasád brizolitovou omietkou a k úprave osovosti či rozmerov fasádnych otvorov. (zmena rozmerov a proporcií fasádnych otvorov, nahradenie dvojice okenných otvorov za jeden väčší, zúženie či úprava záklenku hlavného vstupného otvoru na rovné nadpražie).

Podľa ostatných vonkajších znakov týchto objektov (hmotovo-priestorové riešenie, typ zastrešenia, zachovanie polohy vstupného otvoru) však možno predpokladať, že ich dispozičné riešenie vrátane autentických stavebných konštrukcií a prvkov dokumentujúcich etapy urbanistického, architektonického a historického vývoja sídla je vo veľkej miere zachované.

Pri týchto objektoch sa kladie dôraz na zachovanie ich hmotovo-priestorového riešenia a prípadné skvalitnenie ich architektonického výrazu, resp. revitalizáciu ich pamiatkových hodnôt úpravou nízkeho sklonu striech a nevhodných úprav fasád s možnosťou úpravy ich dispozície podľa požiadaviek vyplývajúcich z navrhovanej funkcie. Všetky prípravné a realizačné kroky smerujúce k úpravám týchto objektov musia byť v súlade s pamiatkovým zákonom.

Objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty územia – objekty postavené do roku 1869, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a ich spoločným znakom je vyhovujúce situovanie v rámci urbanistickej štruktúry, rešpektujúce výškové zónovanie zástavby, historickú pôdorysnú štruktúru a parceláciu, resp. princípy pôdorysnej a hmotovej skladby zástavby, pričom významným spôsobom nenarúšajú pamiatkové hodnoty územia. Do tejto kategórie sú zaradené novostavby a novodobo upravené historické objekty (domy, ich dvorové krídla, hospodárske objekty a ich prístavby, stodoly, prístavby v predĺžení dvorových krídiel a hospodárskych stavieb a menšie doplnkové stavby na mieste pôvodnej historickej zástavby), ktorých historické architektonické stvárnenie signalizuje vnútorné úpravy väčšieho rozsahu alebo je od svojho vzniku málo hodnotné (utilitárne hospodárske objekty či doplnkové novostavby – garáže, sklady a pod.).

Pri týchto objektoch sa kladie dôraz na udržiavanie ich dobrého stavebno-technického stavu a prípadné skvalitnenie ich architektonického výrazu (napr. úpravou nevhodných striech a prvkov fasád) s možnosťou úpravy ich dispozície podľa požiadaviek vyplývajúcich z navrhovanej funkcie. Všetky prípravné a realizačné kroky smerujúce k úpravám, resp. prípadnému odstráneniu týchto objektov musia byť taktiež v súlade s pamiatkovým zákonom.

Objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty územia – objekty postavené do roku 1869 a novostavby postavené po 2. polovici 20. storočia, ktoré nie sú zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a zásadným spôsobom narúšajú pamiatkové hodnoty územia:

- nevhodným pôdorysným situovaním v rámci urbanistickej štruktúry, nerešpektujúcim princípy historickej pôdorysnej štruktúry (nedodržanie historickej uličnej čiary vrátane jej nepravidelností) a pôdorysnej skladby územia;
- rušivým hmotovo-priestorovým riešením vrátane novodobých nadstavieb a prístavieb, ktoré nerešpektujú výškové zónovanie a princípy historickej hmotovej skladby územia;
- rušivým architektonickým stvárnením (výrazne zmenená osovosť a zásadná zmena polohy, tvaru a rozmerov fasádnych otvorov, prítomnosť cudzorodých zapustených lodží na hlavnej fasáde, novodobé arkiere s balkónmi a pod.).

Pri týchto objektoch je žiaduce eliminovať ich nepriaznivé pôsobenie v prostredí PZ napr. zmenou nevhodného zastrešenia, odstránením nevhodných úprav a prvkov fasád, prinavrátením pôvodnej osovosti, zamurovaním zapustených lodží a prípadne aj ich odstránením a nahradením kvalitnejším riešením, rešpektujúcim pamiatkové hodnoty PZ.

2. Základným princípom, ktorý je potrebné rešpektovať pri zásahoch do objektov v pamiatkovom území, je princíp autenticity a reverzibility.
3. Na základe princípu reverzibility všetky súčasné zásahy (nová konštrukcia, susedná alebo súvisiaca novostavba a pod.) majú byť realizované tak, aby mohli byť v budúcnosti odstránené bez poškodenia NKP a iných historických objektov v pamiatkovom území.
4. Pri stavebných úpravách je žiaduca úprava prípadných rušivých prvkov objektov, tak aby sa eliminoval ich nepriaznivý vplyv na prezentáciu pamiatkových hodnôt územia a NKP.

3.6.2.1. Základné požiadavky na zachovanie a obnovu NKP

1. Podľa § 27 pamiatkového zákona je základná ochrana NKP súhrn činností a opatrení vykonávaných na predchádzanie ohrozeniu, poškodeniu, zničeniu alebo odcudzeniu kultúrnej pamiatky, na trvalé udržiavanie dobrého stavu vrátane prostredia kultúrnej pamiatky a na taký spôsob využívania a prezentácie, ktorý zodpovedá jej pamiatkovej hodnote a technickému stavu. V bezprostrednom okolí nehnuteľnej kultúrnej pamiatky nemožno vykonávať stavebnú činnosť ani inú činnosť, ktorá by mohla ohroziť pamiatkové hodnoty kultúrnej pamiatky. Bezprostredné okolie nehnuteľnej kultúrnej pamiatky je priestor v okruhu desiatich metrov od nehnuteľnej kultúrnej pamiatky; desať metrov sa počíta od obvodového plášťa stavby, ak nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou je stavba, alebo od hranice pozemku, ak nehnuteľnou kultúrnou pamiatkou je aj pozemok.
2. Obnova NKP je jedinečný proces, založený na individuálnom prístupe ku konkrétne zdokumentovaným hodnotám, overeným a zisteným archívnym, pamiatkovým a iným výskumom, prípadne historickou dokumentáciou.
3. Významné výtvarné a umelecko-remeselné prvky NKP sú predmetom osobitného druhu obnovy – reštaurovania.
4. Obnova NKP sa riadi podľa príslušných ustanovení § 32 pamiatkového zákona, pričom ku každej z nich sa pristupuje individuálne.

Podľa odseku 1 a 4 § 32 pamiatkového zákona:

- (1) *Obnova kultúrnej pamiatky (ďalej len „obnova“) je súbor špecializovaných umelecko-remeselných činností a iných odborných činností, ktorými sa vykonáva údržba, konzervovanie, oprava, adaptácia alebo rekonštrukcia kultúrnej pamiatky alebo jej časti s cieľom zachovať jej pamiatkové hodnoty. Obnovou na účely tohto zákona sa rozumejú aj činnosti, ktoré nepodliehajú ohláseniu ani povoleniu podľa osobitného predpisu.*
 - (2) *Pred začatím obnovy je vlastník kultúrnej pamiatky povinný krajskému pamiatkovému úradu predložiť žiadosť o vydanie rozhodnutia o zámere obnovy. Ak vlastník začne obnovu bez právoplatného rozhodnutia o zámere obnovy, krajský pamiatkový úrad začne konanie o obnove vydaním oznámenia o začatí konania o obnove, ktoré doručí vlastníčkovi kultúrnej pamiatky a vyzve ho, aby práce až do vydania rozhodnutia zastavil.*
 - (3) *K žiadosti o vydanie rozhodnutia o zámere obnovy priloží vlastník zámer obnovy, ktorý obsahuje identifikačné údaje o kultúrnej pamiatke, majetkovoprávne údaje o kultúrnej pamiatke, plánované budúce využitie kultúrnej pamiatky a špecifikáciu predpokladaných zmien kultúrnej pamiatky.*
 - (4) *V rozhodnutí o zámere obnovy podľa odseku 2 krajský pamiatkový úrad uvedie, či navrhovaný zámer je z hľadiska záujmov chránených týmto zákonom prípustný a určí podmienky, za ktorých možno predpokladaný zámer obnovy pripravovať a vykonávať tak, aby sa kultúrna pamiatka neohrozila, nepoškodila alebo nezničila, najmä či tento zámer obnovy možno pripravovať iba na základe výskumov a inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie. V rozhodnutí o zámere obnovy podľa odseku 2 krajský pamiatkový úrad zároveň uloží vlastníčkovi kultúrnej pamiatky povinnosť oznámiť krajskému pamiatkovému úradu vopred začiatok obnovy a predpokladaný koniec obnovy.*
5. Každá národná kultúrna pamiatka v pamiatkovom území predstavuje významný doklad, ktorý dokumentuje kultúrny, historický a stavebný vývoj objektu v závislosti od času,

miesta, využitia, okolností vzniku spolu s pozitívnymi, ale aj negatívnymi vplyvmi na NKP realizovanými od jej vzniku až po súčasnosť.

6. Národnú kultúrnu pamiatku využívať v súlade s jej pôvodnou historickou funkciou alebo takou funkciou, ktorá rešpektuje pamiatkové hodnoty konkrétnej pamiatky – danosti, výraz, autenticitu, dispozíciu a iné dôležité charakteristiky. Je nutné zvoliť čo najšetrnejšie funkčné využitie NKP, ktoré vyžaduje len minimálne stavebné zásahy alebo zmeny vo výrazovej, hmotovej, materiálovej a ideovej podstate NKP.
7. Hmotovo-priestorové riešenie NKP považujeme za hodnotnú a nemennú, s výnimkou stavebných zásahov a prác, ktoré súvisia so základnou ochranou, obnovou, rekonštrukciou, adaptáciou a s reštaurovaním pamiatok z hľadiska ochrany pamiatkového fondu a v zmysle znenia týchto zásad prípustných stavebných činností.
8. Rešpektovať historický nosný a konštrukčný systém NKP a pri jeho sanácii použiť taký spôsob, ktorý najviac materiálovo, konštrukčne a technologicky zodpovedá historickému nosnému a konštrukčnému systému NKP a ktorý zároveň minimalizuje možné negatívne vplyvy na historické súčasti NKP. Rešpektovať základné komunikačné a dispozičné riešenia NKP. Nové funkčné využitie prispôbovať historickej dispozícii.
9. Pri komplexných obnovách NKP je žiaduce realizovať príslušný pamiatkový výskum, ktorý môže byť nariadený aj pri čiastkových obnovách (napr. obnova fasády, obnova jednotlivých priestorov predmetnej pamiatky, reštaurovanie nástennej maľby, obnova krovu a iných hodnotných častí a prvkov a pod.).
10. Pri obnove NKP klásť dôraz na kvalitu projektovania a následnej realizácie jednotlivých stavebných alebo iných detailov, ktorých nezvládnutie môže veľmi negatívne ovplyvniť celkový výraz alebo inú podstatnú vlastnosť NKP alebo jej prezentácie.
11. Všetky pozitívne zmeny NKP realizované v časovej kontinuite od vzniku až po súčasnosť sú predmetom pamiatkovej ochrany. Okrem iných pozitívnych zmien je ako pozitívna zmena v ochrane pamiatkového fondu chápaná čiastočné prirodzené starnutie, degradácia alebo opotrebovanie materiálov – patina, ktorá tvorí prirodzenú súčasť NKP, ak rozsah, miera a stupeň starnutia, degradácie alebo opotrebovania materiálov nepresiahne objektívnu úroveň, nad ktorú nie je jej zachovanie žiaduce.
12. Zachovať hmotnú podstatu a ideovú autenticitu NKP s rešpektovaním jej vierohodnej podoby, stavebného vývoja a pozitívnych stavebných premien. Nutné je zachovanie hodnotných historických a autentických hmotných častí, súčastí, prvkov, znakov a vlastností NKP.
13. Zachovať a regenerovať všetky hodnotné historické architektonické, umelecko-remeselné alebo výtvarné a iné charakteristické prvky, súčasti a detaily exteriéru a interiéru NKP – stavebné technológie a pôvodné materiály, výzdoba a úprava povrchov, výplne okenných, vstupných a dverných otvorov, historické dlážky, klenby a stropy, komínové telesá vrátane hlavíc, krovy a historický typ krytiny, rôzne technické riešenia a podobne.
14. Uprednostňovať obnovu, opravu a repasovanie všetkých historických prvkov a súčastí NKP pred ich nahradením alebo vymenením za kópie okrem prípadov, kedy je rozsah a stupeň poškodenia originálu objektívne a preukázateľne nezvratný.
15. Pri nezvratnom materiálom alebo funkčnom poškodení historických výplní okenných, vstupných a dverných otvorov realizovať ich výmenu formou tvarových a materiálových kópií so zachovaním členenia (počet tabuliek, tvar a poloha priečnikov a stojok), spôsobu otvárania a počtu krídel. Pri regenerácii zaniknutých výplní fasádnych otvorov postupovať na základe archívnych dokumentov (zamerania, fotografie) alebo miestnych analógií.

16. Zo zásady zachovania autenticity vyplýva neprípustnosť neopodstatneného nahradzovania časových, slohových, architektonických, umeleckých, remeselno-umeleckých častí, prvkov, detailov a znakov NKP časťami, prvkami, detailmi a znakmi, ktoré falzifikujú autentický stavebný vývoj a slohové zaradenie pamiatky.
17. Ak nie je možné zachovať autentickú hmotu alebo materiál historických prvkov, je nevyhnutné dodržiavať zásadu kontinuity. Pri výbere materiálu, technologického a remeselného postupu je žiaduce v najvyššej možnej miere dbať na zachovanie nadväznosti na pôvodný materiál, technologický a remeselný postup.
18. Pri realizácii obnovy, konzervácie, údržby, opravy, rekonštrukcie, dostavby, prístavby alebo inej činnosti, pri ktorej sa vstupuje do historických prvkov a materiálov pamiatky, je nevyhnutné používať také stavebné, konštrukčné, technologické, chemické, fyzikálne, mechanické a iné postupy, procesy a materiály, ktoré nepoškodzujú historicky zachovanú hmotnú podstatu NKP a ktoré je možné v budúcnosti odstrániť čiastočne alebo v celom rozsahu bez úbytku pamiatkovej hodnoty a hmotnej podstaty NKP.

3.6.2.2. Základné požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu nehnuteľností v pamiatkovom území, ktoré nie sú NKP

1. Podľa § 28 odsek 4 písmeno b) pamiatkového zákona je vlastníkom nehnuteľnosti, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou a ktorá sa nachádza v pamiatkovej rezervácii, v pamiatkovej zóne alebo v ochrannom pásme povinný s nehnuteľnosťou nakladať a užívať ju tak, aby neohrozil pamiatkové hodnoty nehnuteľnej kultúrnej pamiatky, pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny.
2. Úprava nehnuteľnosti na území pamiatkovej zóny, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou, sa riadi podľa príslušných ustanovení § 32 pamiatkového zákona.

Podľa odseku 5 až 7 § 32 pamiatkového zákona:

- (5) *Pred začatím novej stavby alebo úpravy pozemku alebo stavby, ktorá nie je kultúrnou pamiatkou (ďalej len „úprava nehnuteľnosti“), ale sa nachádza v pamiatkovom území, je vlastníkom takej nehnuteľnosti povinný vyžiadať si rozhodnutie krajského pamiatkového úradu, a to predložením žiadosti o vydanie rozhodnutia o zámere úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území. Ak vlastníkom začne úpravu nehnuteľnosti v pamiatkovom území bez právoplatného rozhodnutia o zámere úpravy, krajský pamiatkový úrad začne správne konanie vydaním oznámenia o začatí úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území, ktoré doručí vlastníkom nehnuteľnosti a vyzve ho, aby práce až do vydania rozhodnutia zastavil. Úpravou nehnuteľnosti nie je odstránenie stavby v pamiatkovom území.*
- (6) *K žiadosti o vydanie rozhodnutia o zámere úpravy nehnuteľnosti v pamiatkovom území priloží vlastníkom zámer úpravy nehnuteľnosti, ktorý obsahuje údaje o nehnuteľnosti, základné majetkovoprávne údaje o nehnuteľnosti, plánované využitie nehnuteľnosti a špecifikáciu predpokladaných plošných a priestorových zmien.*
- (7) *V rozhodnutí podľa odseku 5 krajský pamiatkový úrad uvedie, či navrhovaný zámer je z hľadiska záujmov chránených týmto zákonom prípustný a určí podmienky vykonania úprav nehnuteľnosti v pamiatkovom území, najmä zásady objemového členenia, výškového usporiadania a architektonického riešenia exteriéru nehnuteľnosti. Krajský pamiatkový úrad zároveň určí, či tieto úpravy možno vykonať iba na základe výskumov a inej prípravnej dokumentácie a projektovej dokumentácie a uloží vlastníkom povinnosť oznámiť mu vopred začiatok úpravy nehnuteľnosti a predpokladaný koniec úpravy nehnuteľnosti.*

3. Neopodstatnené a účelové asanácie historických objektov na území PZ, najmä objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a objektov s pamiatkovými hodnotami, sú neprípustné.
4. Pri úprave **objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a objektov s pamiatkovými hodnotami** je potrebné:
 - Zachovať a rehabilitovať pôvodné historické hmotovo-priestorové riešenie objektov vrátane historického tvaru zastrešenia.
 - Zachovať a rehabilitovať historické stvárnenie najmä hlavných (uličných) fasád objektov – historickú osovosť, polohu a rozmery fasádnych otvorov, architektonickú výzdobu a štýlotvorné prvky vrátane stratigrafie úpravy povrchov exteriéru (vrstvy omietok, náterov a pod.), historické členenie výplní okenných a vstupných otvorov s historickými rozmermi a polohou, umelecko-remeselné a remeselné prvky, dekorácie a pod.
 - Pri výmene výplní historických okenných a vstupných otvorov dodržať najmä historické členenie (počet tabuliek, tvar a poloha priečnikov a stojok). Pri regenerácii zaniknutých výplní fasádnych otvorov postupovať na základe archívnych dokumentov (zamerania, fotografie) alebo miestnych analógií.
 - Pri novodobom zásahu, úprave a adaptácii zasahujúcej do exteriéru objektu klásť dôraz na kvalitu realizácie. Novodobé zásahy, materiály a konštrukcie v exteriéri objektu podriaďovať historickým danostiam a výrazu objektu.
5. Pri úprave **objektov vytypovaných na vyhlásenie za NKP a objektov s pamiatkovými hodnotami** je vhodné:
 - Návrh úpravy realizovať na základe podrobného zamerania a pamiatkového výskumu, o ktorom rozhodne krajský pamiatkový úrad v odôvodnených prípadoch s cieľom identifikácie pamiatkových hodnôt týchto objektov.
 - Rešpektovať historický nosný systém objektu, pri jeho nevyhnutnej sanácii aplikovať totožné alebo príbuzné technológie a minimalizovať mokré stavebné procesy.
 - Rešpektovať základné komunikačné riešenia a dispozíciu objektu, keďže väčšie úpravy dispozície znamenajú značný úbytok pôvodnej hmoty.
 - Pri zmene spôsobu využitia a prezentácie prispôbiť nový režim charakteru objektu.
6. **Objekty rešpektujúce pamiatkové hodnoty pamiatkového územia** udržiavať v dobrom stavebno-technickom stave s možnosťou úpravy ich dispozície podľa požiadaviek vyplývajúcich z navrhovanej funkcie a prípadne skvalitniť ich architektonický výraz (najmä úpravou narušeného stvárnenia hlavných fasád) či hmotovo-priestorové riešenie (napr. zmenou plochých striech na sedlové).
7. **Objekty nerešpektujúce pamiatkové hodnoty pamiatkového územia** je žiaduce korigovať v záujme ich optimálneho začlenenia do prostredia PZ a eliminovať ich nepriaznivé pôsobenie napr. zmenou nevhodného zastrešenia, odstránením nevhodných úprav a prvkov fasád, prinavrátením pôvodnej osovosti, zamurovaním zapustených lodží a prípadne ich odstránením a nahradením kvalitnejším riešením, rešpektujúcim pamiatkové hodnoty PZ. Každú úpravu týchto nehnuteľností je potrebné posudzovať individuálne v kontexte okolitej časti pamiatkového územia a konkrétneho rušivého parametra nehnuteľnosti.

3.6.3. Požiadavky na zachovanie, ochranu, úpravu a údržbu nosných prvkov systému zelene

1. Zachovať, udržiavať a obnovovať nosné prvky systému zelene pamiatkového územia.
2. Za nosné prvky systému zelene považovať prvky typické, jednoznačne sa viažuce na konkrétne historické územie Vrbova, jedinečné a charakteristické tak, ako v minulosti vznikli a zachovali sa doposiaľ.
3. Nosné prvky systému zelene v pamiatkovom území tvorí:
 - zeleň uličných interiérov (samostatná aleja v línii pred severnými fasádami južného domoradia v západnej časti námestia, líniové pásy s alejou v celom rozsahu severnej časti námestia a v línii pred severnými fasádami južného domoradia vo východnej časti námestia, zbytkové plochy zelene v stredovej línii východnej časti námestia),
 - samostatná parková dispozícia v strede šošovkovitého námestia,
 - zeleň dvorov a záhrad v severnej a južnej časti pamiatkového územia,
 - zeleň areálu Kostola sv. Serváca a bezprostredné okolie evanjelického kostola,
 - príľahlé brehové pásy zelene s malými skupinami vysadených a náletových drevín.

3.6.3.1. Všeobecné požiadavky pre celé pamiatkové územie

1. Priznať zeleni pri zásahoch do urbanistickej štruktúry pamiatkového územia vývojom získané miesto a postavenie.
2. Udržiavať a uplatňovať zeleň ako doplnkový prvok vyvinutej urbanistickej štruktúry a pri obnove rešpektovať jej hmotovú podriadenosť architektúre.
3. Rešpektovať tie vývojové vstupy do systému zelene, ktoré doň priniesli pozitívny estetický efekt a negatívne zásahy eliminovať.
4. Považovať plošnú aj priestorovú porastovú štruktúru za špecifický kompozičný prvok živej podstaty, narastajúci a odumierajúci, ale obnoviteľný v súlade s Florentskou chartou.
5. Pri obnove zelene zohľadniť základný fakt, že plnohodnotné uplatnenie jednotlivých drevín v ploche aj v priestore je dosiahnuteľné len v časovo dlhodobom horizonte.
6. Pri výsadbách v pamiatkovom území uprednostniť dreviny domáceho pôvodu a z cudzokrajných len tie, ktorých vzhľad a tvar je domácim druhom podobný.
7. V sadovníckych úpravách uprednostňovať listnaté dreviny pred ihličnatými drevinami, ihličnaté dreviny uplatniť len výberovo ako doplnkové.
8. Udržiavať proporčné pomery porastovej štruktúry a architektúry a trvalo ich zabezpečiť výberom vhodných rastlinných druhov do výsadiieb pri obnove, pravidelnou údržbou a starostlivosťou.
9. Smerovať zásahy do systému zelene pamiatkového územia tak, aby sa zachovala vyvinutá a existujúca forma kombinácie čiastočne mestského a čiastočne vidieckeho typu ozelenenia.
10. Zvýšiť a trvalo zabezpečiť systematickú údržbu všetkých parkovo upravených plôch a prezentovať, okrem iných funkcií, aj estetické pôsobenie zelene v zastavanom území.

3.6.3.2. Požiadavky pre zeleň uličných interiérov

1. Úpravy uličných interiérov smerovať k prezentácii a zjednoteniu istého typu vyvinutého uličného princípu prítomnosti zelene na celej ulici, resp. na jej ucelenej časti vo väzbe na reálne zachovaný stav.
2. Zachovávať a obnovovať alejové výsadby a líniové pásy v uličnom pôdoryse a nenahrádzať ich inými sadovníckymi formami.

3. V historicky dokladovaných polohách prinavrátiť do uličného interiéru zaniknuté aleje.
4. Novozaložené aleje ponechať na dožitie alternatívne v budúcnosti zväžiť ich zmenu v rastlinnom druhu.
5. Udržiavať uličné aleje v identických pozdĺžnych líniách s možnosťou uvoľnenia rytmu a prispôsobenia výsadby jednotlivých stromov danostiam územia a architektúry.
6. Tvarovať koruny alejových stromov každoročným rezom alternatívne ich nahradiť novodobou varietnou skladbou s menšími proporciami korún.
7. Ponechať prirodzený tvar korún stromových drevín v polohách, kde sa takto zachovali.
8. Pri obnove alejí počítat' s líniovým zelenými pásmi ako s prirodzenou podnožou pre stromové jedince, terénne výsadbové misy uplatniť len vo výnimočných prípadoch.
9. Priebežne udržiavať jednotlivé alejové stromy bez kmeňového obrastu, udržiavať podchodnú výšku ich podkorunia a zabezpečiť dostatočné podmienky pre zdravý rozvoj jednotlivých drevín v uličných interiéroch.
10. Pri výmene stromov uplatňovať identické druhy drevín v zhode s pôvodnou druhou skladbou z doby ich založenia, v nevyhnutných prípadoch ich nahradiť drevinami habituálne podobnými.

3.6.3.3. Požiadavky pre samostatné parkové dispozície

1. Pri obnove samostatnej parkovej dispozície rešpektovať kompozičný princíp z doby jej založenia a považovať ho za východiskový aj v čiastkových celkoch staršej západnej a novšej východnej kompozičnej formy.
2. Pri čiastkových zásahoch prihliadať na skutočnosť, že ide o jeden kompozičný celok.
3. Pri adaptácii pre aktuálne funkčné využitie vychádzať z poznania historického vývoja, sadovníckeho výskumu, porastovej inventarizácie a komplexného architektonického hodnotenia.
4. Do pôvodných kompozičných celkov zelene pri ich prispôbovaní zmeneným užívateľským nárokom vnášať len novotvary v neutrálnom tvarosloví.
5. Považovať centrálnu samostatnú parkovú dispozíciu za stabilizovanú a do priestorovej porastovej štruktúry už nevnašať ďalšie stromové dreviny. Nárast stromovej hmoty terajších mladých výsadiel v budúcnosti v plnom rozsahu postačí pokryť vyvážený pomer priestorovej hmoty zelene vo vzťahu k okolitej architektúre.

3.6.3.4. Požiadavky pre zeleň dvorov a záhrad

1. Pri úprave dvorov a záhrad vychádzať z historického vývoja a funkčno-účelového princípu uplatnenia zelene.
2. V dvoroch a záhradách rešpektovať a ponechať voľné priame pokračovanie prejazdov a príchodov objektov.
3. Prispôbovať a v primeraných pomeroch udržiavať istú premenlivosť úprav dvorov a záhrad vo väzbe na ich konkrétne aktuálne využívanie.
4. Plochy dvorov a záhrad nenahrádzať zástavbou nad mieru historicky zastavaných plôch (dvorové krídla/hospodárske stavby, stodoly) a udržiavať ich plošné a priestorové zastúpenie v urbanistickej štruktúre pamiatkového územia.

5. V optimálnom rozsahu zachovať a regenerovať funkciu dvorov a záhrad – plochy dvorov a ostatných plôch zachovať, obnoviť a udržiavať vo funkčno-účelovej kombinácii spevnených plôch a zelene.
6. Plochy záhrad, nádvorí a ostatných plôch neprestrešovať.
7. Pri rekonštrukcii chodníkov a verejných dláždených plôch a obnove dláždených plôch prejazdov a exteriérových plôch NKP je potrebné v maximálnej možnej miere zachovať, využiť a regenerovať historický dlažobný materiál (kamenné platne alebo kocky, drevené kocky a pod.). V prípade nehnuteľností v pamiatkovom území sú prípustné aj alternatívy tvarom a vzhľadom imitujúce historický dlažobný materiál.
8. Rovnako je potrebné zachovávať historickú niveletu spevnených plôch a terénny profil dláždených plôch a historický plošný rozsah dláždených plôch exteriérov prezentovať v pôvodnom výraze a súvislostiach.
9. Fragmenty zachovaných historických exteriérových dlažieb je v odôvodnených prípadoch žiaduce vhodným spôsobom a v primeranom rozsahu zakomponovať do nových dlažieb za účelom prezentácie. Nový dlažobný materiál je potrebné prispôbiť historickým materiálom, veľkosťou, spôsobom kladenia a vizuálnymi vlastnosťami.

3.6.3.5. Požiadavky pre zeleň areálov

1. Pri úpravách areálov zachovať a udržiavať plošné a priestorové pomery porastovej štruktúry.
2. Pri obnovách zachovať a uplatňovať kompozičný princíp z doby ich založenia, resp. modifikovať ho len v nevyhnutnom rozsahu, čo predpokladá obnovu obvodovej stromovej zelene v areáli gotického kostola a výsadbu jednej stromovej lipy na mieste odumretej pri evanjelickom kostole.
3. Pri obnove počítať s maximálnym rešpektovaním všetkých hodnotných drevín. Tujový živý plot v areáli rímskokatolíckeho kostola nepovažovať za hodnotnú zeleň, aj keď ide o biologicky zdravé dreviny.
4. Nevnášať do areálov ihličnaté dreviny ani žiadne cudzokrajné druhy pôsobiace disproporčne s domácimi druhmi.
5. Pri obnove vždy vychádzať z poznania historického vývoja areálu, sadovníckeho výskumu, porastovej inventarizácie a komplexného architektonického zhodnotenia.
6. Vhodnou sadovníckou formou v historizujúcom tvarosloví eliminovať negatívne pôsobenie modelovanej prístupovej rampy v južnej časti areálu rímskokatolíckeho kostola.
7. Neuplatňovať novodobé výrazové prostriedky v stabilizovaných historických kompozíciách.

3.6.3.6. Požiadavky pre prilahlé brehové porasty

1. Nemeniť trasu potoka a ponechať ju v prirodzených krivkách.
2. Pri reguláciách koryta neuplatňovať prísne technické riešenia, ale uplatniť prírodno-krajinárske spevnenia, minimalizovať pohľadové priznanie technických riešení.
3. Zachovať plošnú porastovú štruktúru prilahlých brehových porastov s ojedinelými priestorovými prvkami aj s náletovými stromovými drevinami.

3.7. Požiadavky na zachovanie prvkov uličného interiéru a parteru

Uličný interiéru spoluvytvárajú komunikačné plochy jednotlivých ulíc, vymedzené fasádami objektov či oplotením. Jeho súčasťou je uličný parter; povrchy komunikácií a verejných priestranstiev; prvky zelene v uličnom interiéru (špecifikované v kapitole 3.6.3.2.); uličné osvetlenie, prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia; umelecké artefakty; reklamné, informačné, propagačné a technické zariadenia; sezónne terasy a sedenia a pod.

3.7.1. Požiadavky pre uličné interiéry

1. Zachovať a rešpektovať hodnotné prvky uličného interiéru – najmä NKP mariánsky stĺp.
2. V centrálnej časti územia PZ je potrebné obmedziť individuálne vkladanie nových prvkov malej architektúry, novodobých umeleckých diel a artefaktov a pod. Prípadné odôvodnené nové vkladanie takýchto prvkov je potrebné riešiť jednotne a koncepčne vo vzťahu k celkovému prostrediu PZ, ostatným prvkom a s rešpektovaním génia loci.
3. Výmenu prvkov drobnej architektúry (lavičky, koše, lampy, informačné tabule, stojany pre bicykle a pod.) je potrebné riešiť koncepčne tak, aby nenarušovali estetický stav prostredia ani objektov PZ.
4. Realizácia dočasných prezentácií, výstav, či trhov v priestore uličného interiéru je možná za podmienky, že nedôjde k poškodeniu pamiatkových hodnôt PZ.

3.7.2. Požiadavky pre uličné partery

1. Parter je potrebné vnímať ako neoddeliteľnú estetickú a kompozičnú súčasť fasády, a zároveň ako súčasť verejného priestoru.
2. Zachovať, udržiavať a regenerovať stvárnenie uličných fasád historických objektov s typickou osovosťou okenných a vstupných otvorov, architektonickým a výtvarným riešením, rytmom, tektonikou, výplňami otvorov a pod.
3. Pri obnovách a úpravách fasád objektov je potrebné zachovať a prinavrátiť historické členenie výplní a dodržať hĺbku osadenia historických výplní v osteniach.
4. Pri obnovách fasád šetrne odstraňovať následky neodborných úprav, ktoré znehodnotili historickú architektúru najmä nepriedušné omietky a nátery, cementové omietkové a nástrekové hmoty, brizolitové omietky, novoveké obklady a pod.
5. Pri obnove parteru je žiaduce používať také materiály a postupy, ktoré sú pre danú stavbu známe z pamiatkového výskumu, resp. ktoré je možné predpokladať na základe slohových a miestnych analógií. Rovnako dôležité ako materiál je aj adekvátne spracovanie povrchov.
6. Pri novostavbách vychádzať zo základných princípov riešenia parteru vyvinutých v konkrétnej časti pamiatkového územia, pričom architektonický výraz parteru má odrážať dobu vzniku novostavby.
7. Pri obnove a úprave parteru je žiaduce zachovať vetracie otvory suterénu. Zamurovaným vetracím otvorom je potrebné prinavrátiť ich pôvodnú funkciu.
8. Pri obnove a úprave parteru je potrebné zachovať a prinavrátiť členenie, tvar, materiál a výšku sokla na základe poznania objektu.
9. Súčasná požiadavka na bezbariérové vstupy do historických objektov je potrebné riešiť s ohľadom na zachovanie a prezentáciu pamiatkových hodnôt týchto objektov a pamiatkového územia (napr. reverzibilnými konštrukciami, uprednostnením vstupov mimo pohľadovo exponovaných fasád objektov a pod.).

10. Požiadavky pre umiestňovanie reklám, reklamných, informačných a propagačných zariadení na fasádach objektov sú stanovené v kapitole 3.7.9.
11. Povrchovú úpravu vonkajších schodísk do prevádzok riešiť prednostne s použitím kameňa, jemu výrazovo podobným obkladovým materiálom alebo v materiáli totožnom s materiálom chodníkov.

3.7.3. Požiadavky pre oplotenia a premostenia

1. Oplotenia a premostenia sú funkčno-účelovými prvkami a ich hmotovo-priestorové, tvarové, materiálové a farebné riešenie musí rešpektovať pamiatkové hodnoty PZ.
2. Zachovať a udržiavať historické oplotenia Kostola sv. Serváca a fary súp. č. 133 a ich obnovu realizovať v identickom tvarovom, materiálovom a farebnom riešení.
3. Odstrániť, resp. nahradiť existujúce nevhodné oplotenia na území PZ najmä oplotenia z plechových a prefabrikovaných betónových dielcov a vylúčiť ich pri oprave starších a stavbe nových oplotení a parcelačných múrov.
4. Nové oplotenia realizovať s ohľadom na miesto ich situovania. V polohách, kde v minulosti stáli stavebné objekty alebo parcelačné múry, je prípustné realizovať plný, murovaný, omietaný plot alebo plný plot na omietanej podmurovke v kombinácii s drevom alebo kovem. V ostatných prípadoch nerealizovať plné murované oplotenie, ale uprednostniť ľahké konštrukcie z dreva a kovu s možnosťou ich kombinácie s novodobými, tvarovo a farebne neutrálnymi stavebnými materiálmi alebo s uplatnením plotových výplní na podmurovke.
5. Nové premostenia realizovať s nosnými prvkami vo vodorovnej línii mostovky, resp. s vylúčením hmotovo a výškovo predimenzovaných konštrukcií najmä nad rovinou mosta (zavesené alebo visuté konštrukcie a pod.).

3.7.4. Požiadavky na zachovanie pôvodných a aplikovanie nových stavebných materiálov

1. Autenticita NKP a ostatných nehnuteľností, čiže pôvodnosť v materiáli a jeho pôvodné remeselné spracovanie je chránená a musí byť zachovaná. Je nutné vyhnúť sa odstraňovaniu a neopodstatnenej náhrade historických materiálov a úprave znakov a priestorov, ktoré národnú kultúrnu pamiatku a nehnuteľnosť v pamiatkovom území charakterizujú.
2. Poškodené historické prvky a detaily NKP a nehnuteľností v pamiatkovom území musia byť pri obnove prednostne opravené, nie vymenené. Výmena je možná len v prípade vážneho a nezvratného poškodenia originálu. Potreba náhrady chýbajúcich prvkov a detailov musí byť podložená dokumentáciou a exaktnými dôkazmi. Čiastočné opotrebovanie a patinu týchto prvkov je vhodné chrániť ako doklad ich veku a autenticity.
3. Fyzikálne a chemické procesy spojené s obnovou, úpravou alebo prevádzkou objektu, nesmú nadmerne opotrebiť alebo zničiť historický materiál.
4. Chemické alebo mechanické ošetrovanie, ktoré poškodzuje historický materiál alebo jeho pôsobenie na konkrétny druh historického materiálu nie je overené, nesmie byť použité.
5. Nové prvky, vonkajšie úpravy alebo konštrukcie nesmú poškodiť a zásadným spôsobom meniť vlastnosti historických konštrukcií a materiálov, charakteristických pre pamiatkové územie a majú sa od nich do určitej miery odlišovať, avšak musia byť prispôbené v hmote, veľkosti, proporciách a v architektonických znakoch s dôrazom na ochranu celistvosti (integrity) pamiatkového územia a jeho prostredia.

3.7.5. Požiadavky pre osvetlenie verejných priestorov a ilumináciu objektov

1. Osvetlenie uličných interiérov je primárne funkčno-účelovým prvkom a svojim stvárnením je estetickým doplnkom ulice. Možno ho situovať na stĺpoch v línii na hranici chodníkov a vozovky pozdĺž domoradií.
2. Druh, typ, veľkosť, tvar, materiál a iné podstatné charakteristiky nových prvkov verejného osvetlenia je nutné prispôbiť danostiam jednotlivých ulíc a verejných priestranstiev.
3. V pamiatkovom území je prípustné nasvietenie najvýznamnejších verejných objektov.

3.7.6. Požiadavky pre riešenie infraštruktúry a jej technických zariadení

1. Pri úprave a obnove objektov v pamiatkovom území upraviť esteticky rušivé trasovanie rozvodov technickej infraštruktúry a odstrániť nefunkčné technické zariadenia a sieťové pripojenia.
2. Existujúce, nevhodne osadené technické zariadenia (antény, satelity, rozvodné a meracie skrine, trafostanice a pod.) je žiaduce odstrániť alebo premiestniť na pohľadovo menej exponované miesto.
3. Pri riešení infraštruktúry je potrebné minimalizovať stavebné zásahy (najmä prierazy) do historických konštrukcií.
4. Nevyhnutné zariadenia technickej infraštruktúry (plynomery, rozvodné skrine, trafostanice, satelitné a telekomunikačné zariadenia a pod.) je potrebné riešiť tak, aby neboli viditeľné z verejného priestoru a neznehodnocovali pamiatkové hodnoty územia PZ a národných kultúrnych pamiatok.
5. Na objekty, technické nosiče a priestranstvá v pamiatkovom území neumiestňovať spoločné veľkorozmerné technické zariadenia telekomunikačných a iných spoločností (vysielače, vykryvače, zosilňovacie stanice, veľkokapacitné antény, satelitné zariadenia a pod.).
6. Individuálne technické zariadenia (slnečné kolektory, fotovoltaičné články, satelitné a iné antény a pod.) osadzovať na objekty v pamiatkovom území v polohách pohľadovo neprístupných z verejných priestranstiev a z uličného interiéru.
7. V pamiatkovom území neumiestňovať veľkokapacitné energetické zariadenia (fotovoltaičné elektrárne, veterné turbíny a pod.).
8. Umiestňovanie exteriérových súčastí klimatizácie je nežiaduce. Súčasti týchto systémov je potrebné prednostne umiestňovať v stavbe a riešiť ich ako súčasť konštrukcie. V odôvodnených prípadoch je možné exteriérové umiestnenie týchto zariadení v polohách pohľadovo neprístupných z verejných priestranstiev a z uličného interiéru.

3.7.7. Prvky pre drobnú architektúru a ostatné vybavenie

1. Prvky drobnej architektúry a ostatného vybavenia (lavičky, odpadkové koše, informačné zariadenia, stojany na bicykle, nádoby s mobilnou zeleňou a iné) uplatniť ako dotvárajúce prvky uličného interiéru.
2. Pri situovaní prvkov drobnej architektúry v uličnom interiéri prihliadať na ich funkčnosť a ich rozsah minimalizovať.
3. Pri návrhu prvkov drobnej architektúry vychádzať z tvarov, foriem, farebnosti a materiálov (kameň, drevo, kov) rešpektujúcich pamiatkové hodnoty pamiatkového územia.
4. Existujúci mestský mobiliár (lavičky, odpadkové koše a ostatné prvky mobiliáru) udržiavať v dobrom prevádzkovom a estetickom stave.

3.7.8. Požiadavky pre umiestnenie nových umeleckých diel a artefaktov

1. Prípadné nové umelecké diela a artefakty uplatniť ako dotvárajúce prvky uličného interiéru a len v minimálnom rozsahu, ktorý nenaruší pamiatkové hodnoty pamiatkového územia.
2. V interiéri pamiatkového územia neumiestňovať umelecké diela a artefakty, ktoré sú pre toto územie nevhodné - diela nízkej umeleckej úrovne, cudzorodé a proporčne nevhodné.

3.7.9. Požiadavky pre umiestnenie reklám, reklamných, informačných a propagačných zariadení

1. Reklama, reklamné, informačné a propagačné zariadenie umiestnené na národnej kultúrnej pamiatke a nehnuteľnosti v pamiatkovom území musí rešpektovať architektonický a estetický výraz objektu, základné členenie fasády a jej významné detaily.
2. Reklamy, reklamné, informačné a propagačné zariadenia riešiť na vysokej umelecko-remeselnej a výtvarnej úrovni s uprednostnením originálnych stvárnení.
3. Umiestnenie reklám, reklamných, informačných a propagačných zariadení je neprípustné:
 - na strechách objektov, štítových múroch a na zábradliach balkónov;
 - na technických nosičoch, výtvarných dielach, drobnej architektúre a zeleni;
 - celoplošne na výplniach vstupných, dverných a okenných otvorov;
 - na poschodiach objektov nad úrovňou parteru (výška parteru je väčšinou vymedzená kordónovou rímsou nad prízemím);
 - v polohách, ktoré obmedzujú pohľad na architektúru objektov alebo ich hodnotné časti a v polohách chránených pohľadových uhlov v interiéri pamiatkového územia.
4. Reklamné nápisy a logá maľované priamo na hlavnú fasádu objektov sú prípustné len v opodstatnených prípadoch.
5. Označenie prevádzok realizovať prioritne formou nápisov zo samostatných písmen, umiestňovaných do pásov nad výkladmi a vstupmi. Veľkosť označení prevádzok a kompozičné usporiadanie musí rešpektovať proporcie parteru a fasád objektov.
6. Pri situovaní viacerých prevádzok v jednom objekte vypracovať ucelenú koncepciu reklamného označenia prevádzok umiestneného na fasáde.
7. Na fasádach národných kultúrnych pamiatok a nehnuteľností v pamiatkovom území vylúčiť duplicitné umiestnenie reklám, reklamných, informačných a propagačných zariadení a tie, na ktorých nie je označená a propagovaná prevádzka sídliaca v danom objekte, ale iná prevádzka alebo ponúkaný tovar, sortiment, obchodné značky výrobkov a pod.
8. Neónové, reflexné či krikl'avé farebné riešenie reklám je neprípustné.
9. Trvalé či dlhodobé osadenie veľkoplošných reklám (bilboardy, bigboardy, veľkoplošné obrazovky a pod.) je v pamiatkovom území neprípustné.

3.7.10. Požiadavky pre umiestnenie dočasných stavieb a zariadení

1. Umiestnenie dočasnej stavby v pamiatkovom území bude posúdené na základe jej nevyhnutnosti a odôvodnenosti.
2. Situovanie dočasných stavieb a zariadení nesmie narúšať siluetu, panorámu ani dominanty pamiatkového územia, nesmie znemožniť priechodnosť komunikačných trás a nesmie znehodnotiť prezentáciu pamiatkových hodnôt NKP a prostredia PZ svojím situovaním, objemovým, architektonickým a materiálovým riešením a dôsledkami prevádzky (užívania).

3. Dočasné stavby nie je žiaduce umiestňovať v línii chránených pohľadov P4 – P8. Osobitne je potrebné, z vyššie uvedených hľadísk, zvažovať polohu umiestnenia dočasných stavieb, zariadenie staveniska a jeho dočasné pripojenie na siete technického vybavenia.
4. Zriadenie špecifických dočasných stavieb – terás a vonkajšieho sedenia je viazané len na obdobie letnej sezóny, t. j. od 01. 04 do 31. 10. kalendárneho roka.
5. Osadenie konštrukcie terás a letného sedenia nesmie znehodnotiť povrch verejných priestorov. K terasám a vonkajšiemu sedeniu nerealizovať prípojky inžinierskych sietí.
6. Terasy riešiť ako jednopodlažné formou dizajnérsky kvalitnej, ľahkej, demontovateľnej konštrukcie v primeranom objeme a hmote, bez rušivých a reklamných prvkov.
7. V prípade použitia slnečníkov použiť pre danú terasu alebo vonkajšie sedenie jednotný typ v jemnej pastelovej farbe, bez nadbytočných rušivých prvkov a bez propagácie tovaru alebo sortimentu v podobe reklamných prvkov.
8. Terasu alebo vonkajšie sedenie je možné vymedziť mobilnými nádobami vysokej estetickej úrovne s výsadbou kvitnúcich letničiek. Kríková a stromová výsadba je neprípustná.

3.8. Požiadavky na zachovanie a prezentáciu archeologických nálezísk

1. Základným predpokladom zachovania, ochrany, údržby a prezentácie archeologických nálezov a nálezísk v PZ Vrbov a v jej kontakte je dôsledné uplatňovanie príslušných ustanovení pamiatkového a stavebného zákona v územnom a stavebnom, resp. vodoprávnom konaní.
2. Stavebné práce v PZ Vrbov je možné realizovať len s podmienkou realizácie archeologického výskumu, resp. oznamovacej povinnosti pred výkopovými prácami. Výsledky archeologického výskumu je potrebné premietnuť a zapracovať do projektovej dokumentácie. Pri archeologických výskumoch je potrebné uplatňovať ustanovenia § 35, 36, 38 a 39 pamiatkového zákona. V prípade nepredvídaného nálezu je potrebné postupovať podľa § 40 pamiatkového zákona.
3. Pri ochrane archeologických nálezísk v územnom a stavebnom konaní a prezentácii nehnuteľných archeologických nálezov a nálezísk je potrebné postupovať v spolupráci s príslušným stavebným úradom a orgánmi územnej samosprávy v zmysle ustanovenia § 41 odsek 4 a 5 pamiatkového zákona.

3.9. Požiadavky na zachovanie, údržbu a regeneráciu ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt územia

1. Zachovať kultúrne hodnoty nehmotnej povahy viažuce sa na osobnosti a udalosti.
2. Zachovať, prezentovať a udržiavať systém zelene pamiatkového územia, ktorý je jeho základnou prírodnou hodnotou.

3.10. Prezentácia pamiatkového fondu PZ Vrbov

1. Súčasťou komplexnej ochrany pamiatkového fondu PZ Vrbov je aj vhodná prezentácia pamiatkového fondu in situ, ale tiež formou propagácie v printových, audiovizuálnych a iných médiách.
2. Je potrebné propagovať PZ Vrbov ako nenahraditeľné kultúrne dedičstvo, ktorého zachovanie je zákonnou, kultúrnou, ale aj morálnou povinnosťou každého človeka. Pamiatkový fond predstavuje jedinečné kultúrne bohatstvo, ktoré je poškodením alebo zničením neobnoviteľné.

4. ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Povinnosť chrániť kultúrne dedičstvo vyplýva i z nasledovných základných dokumentov:

1. Listina základných práv a slobôd v Čl. 11 Ústavného zákona z 9. januára 1991 uvádza:
(3) Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom.
Čl. 35 uvádza: (3) Nikto nesmie pri výkone svojich práv ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje, druhové bohatstvo prírody a kultúrne pamiatky nad mieru ustanovenú zákonom.
2. Podobne vyplýva aj z Ústavy SR z 1.septembra 1992 z Čl. 20:
(3) Vlastníctvo zaväzuje. Nemožno ho zneužiť na ujmu práv iných alebo v rozpore so všeobecnými záujmami chránenými zákonom. Výkon vlastníckeho práva nesmie poškodzovať ľudské zdravie, prírodu, kultúrne pamiatky a životné prostredie nad mieru ustanovenú zákonom.
Čl. 44 uvádza: (2) Každý je povinný chrániť a zveľaďovať životné prostredie a kultúrne dedičstvo. (3) Nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky.
3. Podmienky ochrany kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a archeologického dedičstva v súlade s vedeckými poznatkami určujú medzinárodné zmluvy v oblasti európskeho a svetového kultúrneho dedičstva a právne normy, ktorými je Slovenská republika viazaná:
 - Dohovor o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva (oznámenie č. 159/1991 Zb.);
 - Vyhláska ministerstva zahraničných vecí č. 15/1980 Zb. o Dohovore o opatreniach na zákaz a zamedzenie nedovoleného dovozu, vývozu a prevodu vlastníctva kultúrnych statkov;
 - Európsky dohovor o ochrane archeologického dedičstva (revidovaný – oznámenie č. 344/2001 Z. z.) a Dohovor o ochrane architektonického dedičstva Európy (oznámenie č. 369/2001 Z. z., čiastka 148/2001).

4.1. Spolupráca a účasť orgánov, organizácií a samosprávy na regenerácii pamiatkového územia

1. Za účelom zachovania, regenerácie a prezentácie Pamiatkovej zóny Vrbov je nevyhnutná úzka súčinnosť a komplexná spolupráca orgánov štátnej správy, obecnej samosprávy a verejnej správy. Prioritný záujem na zachovaní a regenerácii PZ Vrbov je kladený na Obec Vrbov v spolupráci s príslušnými odbormi Prešovského samosprávneho kraja, Regionálnej a rozvojovej agentúry, inými odbornými inštitúciami a občianskymi združeniami.
2. V zmysle § 4 zákona č. 369/1990 Z. z. obec pri výkone samosprávnych funkcií najmä:
 - f) *Zabezpečuje výstavbu a údržbu a vykonáva správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, obecného cintorína, kultúrnych, športových a ďalších obecných zariadení, kultúrnych pamiatok, pamiatkových území a pamätihodností obce,*
 - o) *zabezpečuje ochranu kultúrnych pamiatok v rozsahu podľa osobitných predpisov a dbá o zachovanie prírodných hodnôt.*
3. Najdôležitejšia a najzodpovednejšia úloha pri zachovaní a regenerácii PZ Vrbov je v rukách vlastníkov národných kultúrnych pamiatok a ostatných nehnuteľností v pamiatkovom území – fyzických, resp. právnických osôb, ktorých spolupráca s príslušnými štátnymi orgánmi, organizáciami a samosprávou je základným predpokladom zachovania a regenerácie pamiatkových hodnôt na území PZ Vrbov.

4. Úlohy Krajského pamiatkového úradu Prešov pri zabezpečovaní ochrany a regenerácie PZ Vrbov určuje pamiatkový zákon. Krajský pamiatkový úrad je podľa § 11 odsek 1 pamiatkového zákona v prvom stupni vecne príslušným správnym orgánom, ktorý rozhoduje o právach a povinnostiach právnických osôb a fyzických osôb na úseku ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk. Krajský pamiatkový úrad ďalej podľa § 11 odsek 2 pamiatkového zákona:

- a) vykonáva štátny pamiatkový dohľad nad stavom, využívaním a zabezpečením ochrany pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk,
- b) vypracúva a vydáva zásady ochrany pamiatkového územia, vypracúva podklady súvisiace s obstarávaním územnoplánovacej dokumentácie pre príslušné orgány štátnej správy a územnej samosprávy, spolupracuje s nimi v procese spracovania prípravnej, projektovej a reštaurátorskej dokumentácie na záchranu, obnovu a využitie kultúrnych pamiatok, pamiatkových území, archeologických nálezov a archeologických nálezísk,
- c) usmerňuje činnosti právnických osôb a fyzických osôb pri záchrane, obnove a využívaní pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk a poskytuje im odbornú a metodickú pomoc,
- d) rozhoduje podľa § 24, 30 až 33, 35, 36, 39, 42 a 43, vydáva záväzné stanoviská podľa § 30 a 32 a stanoviská podľa § 29,
- e) spolupracuje pri zabezpečovaní osobitnej ochrany kultúrnej pamiatky s orgánmi štátnej správy a orgánmi územnej samosprávy v období krízovej situácie alebo mimoriadnej situácie pri príprave opatrení na uvedené situácie,
- f) zabezpečuje v období krízovej situácie, mimoriadnej situácie a podľa § 31 ods. 4 dočasnú odbornú úschovu hnutelých kultúrnych pamiatok,
- g) poskytuje obci metodickú a odbornú pomoc pri evidovaní miestnych pamätihodností,
- h) dohliada na dodržiavanie tohto zákona a prijíma opatrenia na odstránenie nedostatkov pri ochrane pamiatkového fondu, archeologických nálezov a archeologických nálezísk,
- i) ukladá pokuty podľa § 42 a 43.

5. Úlohy a spoluprácu samosprávneho kraja a obce so štátnymi orgánmi pri zabezpečení podmienok na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu určuje pamiatkový zákon, podľa § 13 ktorého samosprávny kraj vo svojom územnom obvode utvára podmienky na ochranu pamiatkového fondu, vyjadruje sa o návrhoch na vyhlásenie a zrušenie pamiatkových území a spolupracuje s orgánmi štátnej správy na ochranu pamiatkového fondu pri záchrane, obnove a využívaní kultúrnych pamiatok a pamiatkových území. Podľa § 14 odsek 1 pamiatkového zákona obec utvára všetky podmienky potrebné na zachovanie, ochranu, obnovu a využívanie pamiatkového fondu na území obce. Podľa § 14 odsek 2 pamiatkového zákona obec:

- a) dbá, aby vlastníci kultúrnych pamiatok konali v súlade s týmto zákonom,
- b) koordinuje budovanie technickej infraštruktúry sídel s pamiatkovým územím,
- c) spolupôsobí pri zabezpečovaní úprav uličného interiéru a uličného parteru, drobnej architektúry, historickej zelene, verejného osvetlenia a reklamných zariadení tak, aby boli v súlade so zámermi na zachovanie a uplatnenie hodnôt pamiatkového územia,
- d) podporuje iniciatívy občanov a občianskych združení pri ochrane pamiatkového fondu,

e) *na základe výpisov z ústredného zoznamu vedie evidenciu pamiatkového fondu na území obce.*

Podľa § 14 odsek 3 pamiatkového zákona obec môže utvárať zdroje na príspevky vlastníkom na záchranu a obnovu kultúrnych pamiatok nachádzajúcich sa na území obce. Podľa § 14 odsek 4 pamiatkového zákona obec môže rozhodnúť o utvorení a odbornom vedení evidencie pamätihodností obce. Do evidencie pamätihodností obce možno zaradiť okrem hnutelných vecí a nehnuteľných vecí aj kombinované diela prírody a človeka, historické udalosti, názvy ulíc, zemepisné a katastrálne názvy, ktoré sa viažu k histórii a osobnostiam obce. Zoznam evidovaných pamätihodností obce predloží obec na odborné a dokumentačné účely krajskému pamiatkovému úradu; ak ide o nehnuteľné veci, predloží zoznam aj stavebnému úradu.

4.2. Aktualizácia zásad

1. Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatková zóna Vrbov budú aktualizované:
 - v prípade, ak v praxi dôjde k nejasnostiam v zásadných metodických prístupoch k ochrane pamiatkového fondu na území pamiatkovej zóny,
 - v prípade, že zásady neurčujú metodický prístup k zásadným okruhom ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkových hodnôt pamiatkovej zóny,
 - na základe zásadného rozšírenia poznania a zvýšenia úrovne vedeckých disciplín týkajúcich sa ochrany pamiatkového fondu,
 - v prípade zásadných urbanistických, architektonických, funkčných a iných zmien územia.
2. Zásady ochrany Pamiatkovej zóny Vrbov je potrebné aktualizovať s optimálnou periodicitou a v potrebnom rozsahu. Spracúvajú sa zvyčajne na obdobie 10 – 15 rokov.

4.3. Záver

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Vrbov boli spracované na základe Usmernenia Pamiatkového úradu SR k spracovaniu výskumnej dokumentácie pamiatkových území transformovaného na dlhodobu uplatňovaný a zaužívaný osobitný prístup orgánu ochrany pamiatkového fondu v PZ Vrbov.

Zásady ochrany pamiatkového územia Pamiatkovej zóny Vrbov sú, v zmysle § 29 pamiatkového zákona, dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, podkladom pre územný plán a sú súčasťou priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom pre spracovanie územno-plánovacej dokumentácie podľa osobitného predpisu.¹

Zásady ochrany pamiatkového územia sú odborným dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia, ktorým orgány štátnej správy a orgány územnej samosprávy v spolupráci s vlastníkmi nehnuteľností zabezpečujú zachovanie pamiatkových hodnôt v území, ich dobrý technický, prevádzkový a estetický stav, ako aj vhodný spôsob využitia jednotlivých stavieb, skupín stavieb a urbanistických súborov a vhodné technické vybavenie pamiatkového územia.

5. PRÍLOHY

5.1. Zoznam podkladov

5.1.1. Prehľad platných územnoplánovacích dokumentácií a štúdií

- Územný plán obce Vrbov (spracovateľ: ARKONA architektonická kancelária, s. r. o., Južná trieda 50, 040 01 Košice, 2001) schválený uznesením Obecného zastupiteľstva č. 242/2001 zo dňa 03. 07. 2001
- Zmena a doplnok č. 1 – Uznesenie č. 360/2002 o začatí procesu čiastkovej zmeny územného plánu (čiastková zmena sa na Obecnom zastupiteľstve neschvaľovala).
- Zmena a doplnok č. 2 schválená uznesením Obecného zastupiteľstva č. B2 zo dňa 13. 11. 2003
- Zmena a doplnok č. 3 (spracovateľ: V.S.V. Consulting, s.r.o., Švermova 36, 080 01 Prešov, 05/2004) schválená uznesením Obecného zastupiteľstva č. C3 dňa 23. 11. 2004
- Zmena a doplnok č. 4 (spracovateľ: Ing. arch. Rudolf Kruliac, Jilemnického 341, 059 52 Veľká Lomnica, 06/2006) schválená uznesením Obecného zastupiteľstva č. B13/2006 dňa 08. 12. 2006
- Zmena a doplnok č. 5 (spracovateľ: Ing. arch. Rudolf Kruliac a Ing. Ľuboš Gontkovský, Jilemnického 341, 059 52 Veľká Lomnica, 08/2011) schválená uznesením Obecného zastupiteľstva č. 132/2011 dňa 08. 12. 2011

5.1.2. Mapové podklady

- Návrh na vyhlásenie historického jadra Vrbov za pamiatkovú zónu, Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Prešove, Prešov 10/1989, M 1 : 2280
- Pamiatková zóna Vrbov, Vymedzenie územia pamiatkovej zóny, Pamiatkový úrad SR, Bratislava, 08/2005 (zo spisu o vyhlásení č. 198/2010 AH2, Archív KPÚ Prešov)
- Mapový list základnej mapy v mierke 1 : 1000 vydaný Katastrálnym úradom Prešov, Správou katastra Kežmarok, ktorý je aktuálnym podkladom pre územie Vrbova

5.1.3. Staršie prieskumy a výskumy, archeologické výskumy územia

- Zvonica, umelecko-historický a architektonicko-historický výskum, r. 1970
- Zvonica, zámer pamiatkovej úpravy, r. 1972
- Zvonica, reštaurátorský výskum a návrh na reštaurovanie, r. 2010
- Zvonica, reštaurátorská realizácia, r. 2010

5.1.4. Archívne materiály

- Základný výskum obce Vrbov, Archív Pamiatkového úradu SR, Bratislava (Z 2161)
- Návrh na vyhlásenie historického jadra Vrbov za pamiatkovú zónu, Krajský ústav štátnej pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody v Prešove, Prešov, 10/1989
- Zásady pamiatkovej starostlivosti pre Pamiatkovú zónu Vrbov, Pamiatkový ústav Bratislava centrum, Bratislava, 11/1994
- Návrh na vyhlásenie pamiatkovej zóny Vrbov, Pamiatkový úrad SR, Bratislava, 08/2005

5.1.5. Literatúra a ďalšie pramene

- Chalupecký, I.: *Dejiny Vrbova*. Levoča: Vyd. Modrý Peter, 1996. ISBN 80-85515-35-0
- Aktualizačný list národnej kultúrnej pamiatky – Kostol evanjelický a. v., č. ÚZPF (Ústredný zoznam pamiatkového fondu): 1011/0, spracoval Krajský pamiatkový úrad Prešov, pracovisko Poprad-Spišská Sobota, Ing. arch. M. Slováková, 07/2007

- Aktualizačný list národnej kultúrnej pamiatky – Kostol rímskokatolícky sv. Serváca, č. ÚZPF (Ústredný zoznam pamiatkového fondu): 1012/0, spracoval Krajský pamiatkový úrad Prešov, pracovisko Poprad-Spišská Sobota, Ing. arch. M. Slovákova, 08/2007
- Aktualizačný list národnej kultúrnej pamiatky – Zvonica murovaná č. ÚZPF (Ústredný zoznam pamiatkového fondu): 1010/0, spracoval Krajský pamiatkový úrad Prešov, pracovisko Poprad-Spišská Sobota, Ing. arch. P. Jackovič, 07/2011
- Aktualizačný list národnej kultúrnej pamiatky – Socha na stĺpe, č. ÚZPF (Ústredný zoznam pamiatkového fondu): 1013/0, spracoval Krajský pamiatkový úrad Prešov, pracovisko Poprad-Spišská Sobota, Ing. arch. I. Bujnová, 12/2012

5.2. Historická dokumentácia

- 1. Najstaršia mapa Spiša z r. 1723, Pavol Kray, Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad (<http://www.spis.sk/mapy/r/r1723.html>)
- 2. Administratívna mapa Spišskej župy, okolo r. 1780, Andrej Marko, Štátny archív v Levoči (<http://www.spis.sk/mapy/r/r1780.html>)
- 3. Mapa Vrbova z I. vojenského mapovania z r. 1770 – 1780 (Archív PÚ SR)
- 4. Mapa Vrbova z II. vojenského mapovania z r. 1820 – 1870 (Archív PÚ SR)
- 5. Historická katastrálna mapa Vrbova z r. 1869, reambulovaná nebola (Archív PÚ SR)
- 6. Mapa Spišskej župy z roku 1896, Budapešť, Dr. Demkó Kálmán, Archív Rudolfa Kuku (<http://www.spis.sk/mapy/r/r1896.html>)
- 7. Mapa Spišskej župy z roku 1913, Budapešť, Štátny archív v Levoči (<http://www.spis.sk/mapy/r/r1913.html>)
- Historické fotografie Vrbova z rokov 1958, 1959, 1961 a 1994, Archív Pamiatkového úradu SR, Bratislava (včlenené do Fotografickej dokumentácie)

5.3. Fotografická dokumentácia

Fotografická dokumentácia obsahuje, okrem fotografií súčasného stavu z r. 2012, 2013 a 2014, aj historické fotografie pamiatkového územia z prelomu 60. a 70. rokov 20. storočia, ktoré zachytávajú územie PZ pred novodobými úpravami objektov po 3. štvrtine 20. storočia.

Autor fotografií súčasného stavu: Ing. arch. Pavol Jackovič
Mgr. Andrej Legutký (letecké snímky)
Autori historických fotografií: Kedro, Fialová, Borodáč, Jurík

5.4. Grafická dokumentácia

- Širšie vzťahy M 1 : 5000 (výkres č. 1)
- Hranica pamiatkového územia a národné kultúrne pamiatky M 1 : 1000 (výkres č. 2)
- Rozbor pamiatkových hodnôt objektov a priestorov v pamiatkovom území M 1 : 1000 (výkres č. 3)
- Zásady ochrany pamiatkového územia M 1 : 1000 (výkres č. 4)
- Historická katastrálna mapa z r. 1869 M 1 : 2000 (výkres č. 5)

5.5. CD nosič

CD nosič obsahuje textovú časť, historickú dokumentáciu, fotografickú dokumentáciu a grafickú dokumentáciu. (miesto uloženia: Archív Pamiatkového úradu Slovenskej republiky v Bratislave a Archív Krajského pamiatkového úradu Prešov).

6. PRÁVNE NORMY

- Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
- Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 253/2010 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 200/1994 Z. z. o Komore reštaurátorov a o výkone reštaurátorskej činnosti jej členov v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku v znení neskorších predpisov
- Zákon č. 138/1992 Z. z. o autorizovaných architektoch a autorizovaných stavebných inžinieroch v znení zákona č. 236/2000 Z. z.